

Գ Ե Ղ Ե Յ Ի Կ Զ Բ Օ Ս Ա Ր Ա Ն

Յ Ի Տ Ա Լ Ա Կ Ա Ն Բ Ն Ա Գ Ի Է

Փոփոխել է լինում հասարակական-պետական
յարեմնի :

Նախաբանից գերագահ Աթո
սոյ նբն Սաղիմայ :

Հրամանաւ ամենապատիւ և վեհա
փառ Պատրիարքի Տէն Ստեփան
նոսի Արքազան Արքեպիսի :

1834 Տ Պ Ե Ա Լ, քմճ

Յ Օ Ր Թ Ա Գ Ի Ի Ղ

Ի Տպարանի Պոչոսի արապեանն աստուգելոցւոյ :

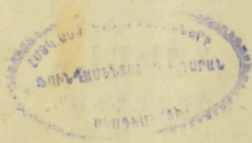
THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS DEPARTMENT
530 SOUTH EAST ASIAN DRIVE
CHICAGO, ILLINOIS 60607

718
A

Թարգմանչին առ ընթերցողս :

Այսքէն իմաստութին յաւիտենական չառնելով անտես զհողածնելովքս՝ ընդ դարս իւրաքանչիւր յարոյց նախանձաւորս չքնաղն իմաստասիրութե , տալով նց միտս բանաւորս՝ զհասարակաց մարդկուք գերազանցս , առ ՚ի ճանաչել զի՛նչ զօրութի և զի՛նչ խորութի իմաստից ՚ի շինուած անդ իւրումն ձեռակերտի և ստեղծուածոյ • յորձէ և խրախուսեալ բազմաց՝ սկսանքննել զդիրս աստեղաց , զայլաբանութիս տնկոյ , և զզօրութիս արմատոյ և զայլ այսպիսեաց :

Իսկ այլք ոմանք թողեալ զանոտեսաց քննութիս , և ևս ՚ի վեր անդր մտօք սլացեալք՝ ուշկալան գերմարդկային հմտութեց , որպիսի ոք պղատոնն եղև իւրովք հետևակօք , զորս ՚ի ներքող հանել չէ տեղւոյս ՚ի ճահ :

Իսկ կէսք ոմանք բարոյականին զանձինս տուեալք , և անհանգիստ ճգնուք ՚ի նմին պարապեալք հուսկ ուրեմն վարուց բարեաց հանդիսացան վերբերիչք , և բազմօրինակ վարդապետութեք՝ բուռն մոլուեց ապականեալ կրից մարդկան եղեն յարդարիչք • մինչև գրեալ բնուք ընուլ նց զօրինացն արդարութի , այնք որոց բնաւ չէր ծանուցեալ արդարութեն ճանապարհ :

Այսպիսիք ոմանք եղեն Սոկրատէս , Քսենոկրատ , Արիստոտէլ , և այլք յոգնաթիւք , որոց շքեղաշուք համբաւ պահեալ զանուն դարուց ՚ի դարս՝ յորդէ նոցա փառս և պատիւս , յամենեցուն բերանոյ զարժանագով դրուատանացն քաղեալ զուսակ :

Այլ քանզի կարգ բանիս զբարոյականին վարդապետս ՚ի ներքս բերել գիտէ , մանաւանդ որք գեղեցիկ իմն նմանաբանութիւնք զբանաւոր մողութիս անմիտ կրից՝ առ ՚ի չարէն յետս ընկրբ կել հանդիսացան . յուշ ածեմ էս ասոյա և ըզ Փախւզացին այն ծառայ , զհնչակեալն ՚ի բնատուր ձրից հանձարոյ . որոյ սքանչելի առակաբանութիւնք անմահացուցին զիւր անուն և հրաշացուցին զընթերցողս ամ դարու , վկայեալ յամցունց կրթարան գող զնա բարոյական առաքինութեանց . որ ՚ի բերանս անասնոց՝ գիտաց յարմարել զէզու և տալ վարդապետել անբանից՝ զոր չկարէր անբանութիւն բանականաց ՚ի միտ առնուլ :

Բայց յայս կարգ՝ շնաշխարհիկ ևս տեսցես ինձ հանդիսացեալ զգեղեցիկ գրոցս մատենագիր . մինչ զն՝ թէ ներեսցի ինձ , քան զբնաւս որ մինչև ցարդ աշխատասիրեցին ՚ի քրտունս առակաբանուէ՝ վերադասել զսա ոչ ինչ զանգի տեցից , իբրև զն՝ զարմանալի է սորայս յաջողութիւն հանձարոյ , ոչ միայն ՚ի սլատշաճաւոր գիւտս իմաստից , այլ և ՚ի լծորդաբար շարակար գութիս նց մի զկնի միոյ աղխախուն յաջորդութիւն : Որ զն՝ եթէ նոցայն գովեցաւ ուշիմութի մտաց ՚ի ստեղծանելն միայն ուրոյն և առանձինն . անշուշտ կրկնեսցի սորայս գովութի , որ գիտաց միանգամայն և ստեղծանել , և յայնպիսի իմն եղանակ տանել հանգուցանել , յոր յաջորդաբար ՚ի միմեանց բերին ասացեալ :

Ոչ իմ գրիչ , այլ ընթերցողին իսկ միտք վկայեսցէ այսորիկ այսպէսն լինելոյ , իսկ թէ որչափ բարոյական վարդապետութիւնք ամբարեալ

պահին ՚ի սմա, և կամ քանի՛ աբժանաւոր գովուէ
 իմաստք, զայն ևս ընթերցողին թողուիք իմաստ
 տասիրել:

Մէք՝ քանզի ՚ի համառօտն փութամք, զանց
 զնորին գովանի բարեմասնութիւն արարեալ տա
 ցուք փոքր ինչ ծանօթութի զթարգմանութիւն և
 յաւարտ հանգուսցուք զբանս:

Արդ՝ գուցէ գտանիցին ոմանք, որք զդոյզն
 երկասիրութի մերոզ յօժարեսցին ստգիւտ ար
 կանել. իբրև զի զպերճութի իմաստաց մատե
 նագրին՝ մուրացածոյ ռամկախօսութի յօժարեսց
 իսանգարել, ՚ի բաց թողեալ զգեղեցիկն հայկա
 բանութի, որով արդեօք վսեմագոյն ևս փայլէր
 հանճար հեղինակին:

Առ այս՝ դատեսցեն զմեզ կամ առ տկարուէ
 խոյս տուեալս, և կամ ՚ի սիրոյ համբակաց բեր
 եալ ձգեալ. կալցի իւրաքանչիւր ոմ և ակոր
 ժէ, մէք չուրանամք զտկարութի ՚ի ճիշդ հայկա
 բանութի, բայց և խոստովանիմք ևս զտենչ
 դիւրիմաց զսա գործելոյ այնոցիկ, որոց չև են
 կրթեալ ճաշակելիք գրաւոր վերձանութի:

Իսկ թէ և այս օրինակ հեղինակութիք առա
 ւել պարզուէ են սիրողք քան խրթնութի, զայն
 ևս հաւաստեսցեն մեզ առակախօսութիք Փախ
 գացւոյն, որք առաւել ընտրեցին պաշտել զայս
 լեզու, քան զխորախօս հայկաբանի:

Ուրեմն գացուք և մէք շնորհս ներողամտութի
 ՚ի բարեմիտ ընթերցողացդ և ընդունելութի կա
 մակար դոյզն քրտանցս, և այն շատ լիցի մեզ
 ՚ի յորդոր այլ ևս պարտոյ տալոյ յայսսիօխ:

Մէրէթօն անուհնով մեծ ու մար-
 դաշատ քաղաք մը կար երջանիկ
 Պիղէնցիայի կողմերը . որ երբեմն թա-
 գաւորանիստ մայրաքաղաք ըլլալով, բո-
 լոր իր էթրաֆ տեղերուն օրէնքները ու
 կանոնները անկէց կելլար: Ապին Տի-
 մակ, հայ վախ աշխարհիս փոփոխուէր .
 նայէ որ հիմակ ծառնոց ու ասմալը ի է
 կտրեր . վէ աղվեսի ու գայլերու որջ ու
 բուն է եղեր: Այս քաղաքը թագաւոր
 մը կը նստէր Աւտորկրէն անուհնով
 խիստ երևելի զօրութիւն, ու թագաւոր-
 րուն տայիր եղած վայելուչ բաներն ալ
 գիտնալու խիստ հավէսի: Այս պատ-
 ճառով իր տէրութիւն մէջի եղած բոլոր
 արհեստներուն ու գիտութիւններուն էն
 ընտիր վարպետները քովը կը պահէր:

Ասոնց մէջը մէկ անուանի փիլիսոփայ
 մը կար Տիասոն անուհնով, որ իմաստու
 թեամբը շատ երևելի ըլլալէն ՚ի զատ,

մէկ անկեղծ սուաքինութի մի ալ ունէր վէ զարմանալի քաղցրութիւն ու էվէլօք մարդավարութի մը, որ անով խիստ աշիքեար կը ցըցնէր թէ փիլիսոփայութիը տաճա՛ վայելուչ յարմարութի մը ունի ուրախ կերպարանքի մը հետ, ու պարզ վէ մաքուր հանդերձի քան թէ սուրաթը կախ, վըրա գլուխը թափթըփած անձոունի խըյաֆէթներուն. շիւնքի թախըմ մը մարդիկներ կան որ փիլիսոփայութի թասլամը ընելով՝ չէհըէնին սուրաթնին այլանդակ մը երեցնելու ատէթ են ըրեր, սուրաթ չէ՛ եա՛ դժոխք:

Մանաւանդ որ ասանկներուն՝ սուրաթնին ինչպս կոպիտ ու անշնորք է նէ՛ միտքերնին ալ անկէց զարիֆ թօաֆ բան մը չէ՛ եա՛. ինչպէս որ լորամարդին (պըլտըճինը) պիւէ իր հալովը խաֆէսին մէջէն բազէին (շահինին) սուրաթը տեսնալով՝ անոր ներսինը կըցաւ հասկնալ ու անոր կէօրէ ինք իրեն պահպանել:

Արտորդին (ավճիին) մէկը՝ պըլտըճին մը բռնելով՝ առեր խաֆէսի մը մէջ կը պահէր անուշիկ երգելուն համար:

Եւ քին որովհետեւ այս թուշուը բանի մը

մէջ գոցված ատենը՝ ասդին անդին կը
ցաթկըտէ, գլուխը չորս դին կը զարնէ •
չըլլաքի գլուխը սախտէ տէյի՝ այս մար-
դը յատկապէս անանկ խաֆէսի մը մէջ
դրաւ ասիկայ որ վրան դէրձանէ հու-
սած էր • ու իր տանը փէնճէրէնէրուն
մէկէն կախեց՝ որ պաղչէին վժ կը նսցէր •

Եւ այսպէս տեսնալով շահինը,
շուտ մը միտքը անոր շտկելով՝ օր մը կա
նուխակէկ լուսցած չի լուսցած խաֆէ-
սին քովը մօտիկ ցաւ ու կակուղիկ ձայ-
նով մը պըլարձինին քանի մը արիֆ զա-
րիֆ միզածի թէքլիֆներ ընելով՝ ըսաւ,
|| Ե՛նուշիկ քուրուկս, ո՛ւհ, այդ ի՛նչ
հալի մէջ ինկեր ես • իրաւ որ քանի միտ-
քըս կիյնայ նէ այդ քուկին խըղձուիդ՝
արցունքս չեմ կրնար զապթ ընել, սիրաս
կըտոր կըտոր կըլլա • չիւնքի էօթէտէն
պէրի քուկին ողորմած հոգի մամիկիդ
հետը շատ աղէկ բարեկամութիւն ըրած
ենք, անանկ որ սեպէքի մօրս տեղը դը-
րեր էի անիկայ, ասոր համար հիմա քեզի
այդ խեղճ հալովդ որ տեսայ նէ՝ սիրարս
չի դիմանար, ու մէկ թիւրլիւ հանգ իստ
չեմ կրնար ըլլալ • ուստի ինչ զատր որ

կարողութիւնս կը հասնինէ քեզի օգնութի
 ընելու չեմ կրնար էսիրկեմիշ ընել . քու
 կինն ուղուրիդ՝ ձեռքէս եկածին չափ
 չալշմիշ ըլլալու ես ինծի պարտաւոր տես
 նալով՝ ի հարկէ քեզի ազատելու դայրէթ
 ընելու եմ . վէ գալուս պատճառնալ հիչ
 ուրիշ բան չէ , իշտէ ճանկերըս , իշտէ
 կրտուցս , քեզի այդ խաֆէսէն ազատե-
 լու հազըր նազըր եմ . միայն թէ քու կին
 ալ խայիլ ըլլալը պէտք է ինծի . անկէց
 ետքը ելիւր սրտիդ ուղած տեղը գնա՛ սը
 տըտէ՛ մարդ քեզի մանի չըլար :

Պըլտըճինը իր կորուսեալ ազատուէր
 հախինն ասանկ մեծ մեծ խոստմունքներ
 լսելով , պէլի եա , ինչ կրնար մտքէն ան-
 ցունել , հէլպէ՛թդէ ասկէց աղէկ Փրը-
 սանա չի կրնար ձեռք անցնել եա , վա-
 գըթ պու վագըթ , տէ՛ իմաի խոստմուն-
 քըդ կատարէ պիտի ըսեր անոր անմա ,
 մէյմալ տիխաթով մը նայելու եղաւ ա-
 ուաջ՝ տեսնայ թէ ըսածները արդեօք չի
 տակ են մը թէ չէ . ‘Նայեմ՝ ըսելնիքէն
 մէյմն ալ ան զարհուրելի աչքերը , ու շը
 նորքէ դուրս սուրաթը , անճոռնի ոտքե-
 րը , ու չէնկէլ ճանկերը աչքին իլիշմիշ

Էղաւ՝ որ փառատելէն պաշխայ բանի
 հազար եղած չէին, ո՛ւր մնաց ողորմուի
 ընելու, ասոնք տեսածին պէս հեմէն շուտ
 մը վրայ եկաւ, չըլլա քի ասիկայ ինծի
 խաբէ տէյի՝ կասկած ընելով, պատաս-
 խան մը տվաւ անոր ուսուլ փերտէյէն,
 || Վարեկամ, բարեկամ. իրաւ որ խապիլ
 է քի այս իմ խղճութիս քուկին սիրտդ
 շարժելով՝ ինծի օգնութի ընելու բե-
 րած կըլլայ քեզի այս տեղ, ամմա, այդ
 իմ տեսած քուկին կերպարանքդ կերպա-
 րանք չէ՛, պու պըյըբտայ հաճի օլմաղ,
 ողորմութի ընող թախըմներէն շատ հե-
 ոու կերեխա դու, ուստի շատ աղէկ
 կըլլայ որ այդ բարեսրտութիդ ուրիշ
 տեղ մը երթաս իճրա ընես, զէրէ ես այդ
 բանին փորձը տեսնալու ասեն չունիմ.
 չըլլա քի ինծի ալ այն ողնիին (.քիփրիին)
 գլխուն եկած ձունը պատահի, որ աղ-
 վէսին հետը օր մը պատերազմէն տուն
 դառնալն իքէն՝ դանկատ կընէր թէ՛ ա-
 նանկ հոգներեմ՝ որ բոլոր ոսկորներս
 կը ցաւին:

Վղվէան ալ խորամանկ՝ պատասխան
 տվաւ անոր քի՛ սուչը քուկին քովդ է

է՛ֆէնտիմ՝ ինչո՞ւտ պէտքնէ այդքան սի-
լահը վրադ պահել , չէ՞ որ պատերազմը
լմնցաւ գնաց . պարէ իրիկունը օլսուն ,
տուն գացած ատենդ հանէ տըվոնք վը-
րայէդ ու այնպս աղէկ մը հանգստացիր :

Խեղճ ու միամիտ ողնիին շատ խօշը
եկաւ այս խրատը . իրիկունը տուն հա-
սածին պէս հէմէն շուտ մը զէնքերը (սի-
լահները) վրայէն նետելու նայեցաւ ,
ու կտոր մը բան կերաւ չի կերաւ , հան-
գըստանալու ատեննէ ըսելով գնաց պառ-
կեցաւ : Չարամիտ աղվէսն ալ ասոր այս-
պէս սիլահսըղ պառկելը տեսածին պէս
հէմէն վրան հասաւ , ու թամամ պո-
տուր ըսելով , նստաւ անիկայ իշտահով
մը քէպապ նիյէթինէ կերաւ կշտացաւ :

Վհա այսպէս պըլտըմինը այս գեղե-
ցիկ պատմութիւնը ընէլէն ետքը՝ սուս
եղաւ , ու պաշլայեց՝ խաֆէսին մէջը խա-
նատները շտըբշտըմիշ ընէլով՝ մեծ շա-
մաթայ մը փրցնել , մինչև որ իր տերը
ըսելով՝ պատուհանը (փէնճիրէն) եկաւ
շահինը այն տեղէն վըռնտեց :

Շահինը տեսնալով որ այս եափմայ
ողորմածութենէն ու մաղլմութէն չի

կըրնաց օգուտ մը տեսնալ, փախչելն իբէն
արտուտի (չայիր խուշի իմը) ըստ ե-
կաւ, այն տեղը կենէ իր առաջի անգը-
թութիւ ձեռք առնելով (չիւնքի միւս
թարգը բանի ետարը չեղաւ ետ) այս կեր-
պով իր անօթի գազանուիւ կշտացուց:

Պըլտըճինը այս որ տեսաւ նէ՛ ըսաւ
ինք իրեն, իշտէ՛ հիմա հասկցայ որ դա-
տարի բան չէ եղեր որ կըսեն թէ՛ ॥ Նրէ-
սանց անշնորբութիւն՝ ներսի խորամանկ
ու չար ըլալը կը յայտնէ:

—

Պանք հիմայ որ այս մեր լսած վիլէ
սովանն ասանկ չէր, ինչպէս հիմակվան
մէր ժամանակի ստամա քարըջմազ թա-
խըմմը սօֆտայներ, որ ժանիքնին կա-
խելով, երեսնին այլագուհելով, ու մօ-
րուքնին խարըջ սուրուշ ընելով, կու-
ղեն որ մարդկութի վեր սէպվին:

Մտնց մէն շատ հեռու մէկ խօշ լէ-
թաֆէթի ու անուշ թապիէթի մարդ-
մի էր ասիկայ, ամէն թարաֆէն շնորք
տեղը, եթէ հագուստին, եթէ կերպա-
րանքին, եթէ խօսակցութիւնը, վէ՛լ հասը

ամէն խոստովին ինչ որ մէկ քաղաքա-
վար ու առաքինի մարդու մը վայելուչ
է նէ, անանկ որ՝ իր իմաստուն՝ առաքի-
նի ու յարգի ըլլալը՝ գործքով կը յայտ
նէր, չէ՛քի սուրաթով:

Մտոր այսպէս ըլլալուն համար, թա-
գաւորն ալ շատ կը սիրէր ասիկայ, և վէ-
լալայի փայտով մը իր հետը էյլէնմիշ ը-
լլալու զուարճալի խօսքեր կընէր, մտքին
եկածը՝ ինչ բանի որ տարակոյս մը ու-
նէր նէ անոր կը հարցնէր, այն ալ անոր
միւշկիւլը հալը ընելով՝ խանտրմիշ ընե-
լու յարմար ու շիտակ պատասխանը կու-
տար, վէ՛ ետքն ալ անոր վրայ սիրուն ա-
ռակ մի ալ կըսէր, անանկ որ՝ գիտես քի-
նոր եզովբոս մը աշխարք եկէր էր, այն-
պէս ամէն բանը հայելիի նման մարդուն
առջևը կը ձևացնէր:

Մ. յս այսպէս երթալով, օր մի ալ թա-
գաւորին միտքը բան մը ինկաւ. հարցուց
անոր քի, ինչ թարղ առակ մը յարմար
կըրնայ ըլլալ երկու բարեկամի հիսսէ
առնելու, որ իրենք երկուքը իրարու
հետ շատ սիրով իբէն, մէկ ուրիշ մի ալ
մէջերնին ետքէն մահալով՝ և անոնց մէջը

նենգութիւն մը որով ցանկելով, իրար մեռ
ցընելու տէրէճէին բերած ատենը պիլէ՝
անոնք այն օրինակովը կենէ. իրենց բա-
րեկամութիւնը չը կորսընցնէ:

Վ. յս բանիս շուտ մը պատասխան տը
վաւ փիլիսոփան, ըսելով, Տէր թագա-
ւոր, ասոնց շատ աւելի յարմար ու խրատ
առնելու օրինակ մը կըրնայ ըլլալ այն
դիպուածը որ ատենօք պատահեցաւ աւ-
իւծին, եղին ու ոչխարին մէջը:

Գեղացիին մէկը չիֆտ մը եղ (էօ-
քիւզ) ունէր անանկ նիհար (զապուն)
որ՝ հազիւ թէ ձըմեռը հաներ էին:
Վ. յս էօքիւզներուն մէկին անունը՝ Վի-
օնաօ էր որ խուճրալ ըսել է. մէկալինը
Խնգօրօնադօ, այսինքն պսակաւոր. մա-
լիւմա՛ այս թարգ կենդանիներուն հա-
սարակօրէն ասանկ անուններ կը դնեն
գեղացիները:

() ր մը գեղացին այս եղները կառնէ
թունուղի երկիրները ծախելու կը տա-
նի, լաքին որովհետեւ ճանապարհը երկար
ըլլալէն մատէ՝ խիտ ալ չամուրոտ ու
տէրէ թէփէյ էր, խեղճ խուճրալը ալ
դիմանալու հալ չունենալով ինկաւ չէր

վեշիկ տեղ մը ու մնաց : Հէլէ շատ նեղու-
թիով շիւնքի նիհար էր ըսինք եւ ,
կիւճ պէլա ազատեցաւ այն սլաթախին
մէջէն մեռած ի պէս :

Տեսնալով իր տէրը որ այս հիշեթով
ասիկայ ծախու տանել այնքան հեռու
տեղը հնարը չիկայ , այն տեղ դըտնված
բարեկամի մը քով կը թողու , ու խնդիրք
կընէ որ աղէկ մը մուխայեթ ըլլայ անոր
մինչև ինքը մարդ մը խրկէ առնելու ա-
նիկայ . բանը ասանկ լըմնալէն ետքը՝
ինքն ալ կէլէ գործին կերթայ :

Կանք որ այս եզը պահ տրված մար
դուն ալ իխտիղայ եղաւ այն գիւղէն
էլալ ու վէրնիայի կողմերը երթալ , բայց
տեսնալով որ եղին հալը հալ չէ , ու վրա
գալու ալ յոյս չիկայ նէ , խասար ըրաւ
հասկըցուց տիրոջը քի արթըք եղին կող
մանէ ու մուտը կըտրէ , գէրէ շուկը
(նէֆէսը) թէսլիմ է ըրեր . ասանկով
ախրուէն դուրս հանեց , նէ՛ օլուրսան օլ
ըսելով՝ թող տրվաւ բաղդընա ուր որ
երթայ նէ երթայ . ինքն ալ ելաւ գնաց
իր միտքը դրած տեղը :

Վ. յս խեղճ եզը սիւրիւքլէնէ սիւ-

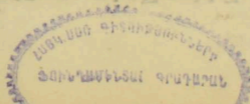
րիւքլէնէ՝ լայն ու արձակ դաշտ մը (օվայ
 մը) կը գըտնայ, այն տեղ կըտոր մը ժա-
 մանակ ու ժ քըռնելու խատար կենալէն
 ետքը՝ տաճա անդին մէկ աղվոր չայիր
 տեղ մը կերթայ կըմտնայ. այս մօտ տե-
 դերն ալ ամենեւին մարդ չըլլալով՝ ուղա-
 ծին պէս բոլոր միւս քաջած նեղուինե-
 րէն որչափ զասրունցեր էր նէ՝ տաճա է-
 վէլօք վրա եկաւ. ու քիչ ժամանակի
 մէջ անանկ գիրցաւ ու աղեկցաւ որ իր
 տէրը պիլէ տեսնալու ըլլար նէ պիտի չի
 ճանչնար անիկայ:

Ատեն գալով անցնելով ասիկայ չիւն
 քի իր առաջի զօրու թիւնը ձեռք առաւ
 եւ՝ ալ այնուհետեւ մինակ կենալէն սիր
 տը նեղանալով՝ թապիէթին իխտիզայէն
 ընկեր մը գտնալու ասդին անդին ինկեր
 կը պըտըտէր կը պօռար, անանկ մէկ կիւ-
 րիւլթիւով մը օրթալըսը կը լեցընէր որ
 էթրաֆի կեցողներուն բոլորին սիրտն
 ալ դող կելէր, ինչ խաղէպ բան է
 այս տէյի:

Այս չայիրին թախ ծայրն ալ մէկ
 մեծ մաղարա մը կար, ուր տեղ այն էթրա-
 ֆի բոլոր կենդանիները թօփ կըլային,

Բ

A
 17
 818

չիւնքի առիւծին սառայն էր այն՝ որ
իրենք թագաւոր տէյի կը պաշտէին :

Այս թագաւորը սրտոտ ու խելացի
էր ամմա , այս եզին մասլահաթէն խա-
պար մը չունենալով , ու անանկ զարհու-
րելի ձայն մը հիչ իր կենացը մէջ լսած
չըլլալով , կը մտածէր ինքիրեն ու կըսէր ,
էյէր ասոր ուժն ալ ձայնին կեօրէ էնէ՝
կարգէ դուրս կենդանի մը պէտք է որ
ըլլայ . հիչ ուրիշ բան չէ , իլէ քի իմ
իշխանուիս յամիշտակելու է էկէր տէյի՝
Ֆէսֆէսէի մէջ ինկաւ , ու իր թասլիե-
թէն դուրս մէկ վախ մը սիրտը մտաւ ,
անանկ որ՝ դուրս ելլալու ճէսարէթ չը-
նելէն ՚ի զատ , ատէթա մէկ խուրուլիշ
ըլլալ մը ունէրնէ՝ անկէց ալ վազ անցաւ :

Ապին անանկ իքէն կէնէ վարպե-
տութե՛ մը ինք զինքը պէլի չէր ընէր .
երբեմն յօգնածի պէս , կամ քեֆը տեղը
չէի պէս կերեցնէր , երբեմն այս բանը
պատճառ ընելով , երբեմն այն բանը ,
անանկ իր ներսի ցաւը կեօյայ չէր իմա-
ցունէր :

() ր մի ալ՝ Վարբէնէա ու Պէլինօ
անուանով երկու ոչխարյամուճայի տղայք՝

սառային էթրաֆը կեցեր՝ իրարու հետ
խօրաթայ ընելն իրեն, թէպէտ երկուքն
ալ անուանին ելած միւհթէպէր ու յար
գի էին, կերէք զատէուլթէ, կերէք խել-
քի ու խոհեմուլթեան կողմանէ • լաքին
գարբինեան տահա ճէսարէթլի փրթե-
լով, ու թագաւորին այս նոր փոփոխու-
թիւն ալ իրեն մէրախ ընելով՝ պաշլայ-
եց իր ընկերին յայտնել ինչ որ մտքէն
կանցնէր նէ :

Հիչ Ֆարդին կերթաս մի կըսէր սի-
րելիս, մեր թագաւորին փոփոխուէր •
իրաւոր այս օրերըս անանկ մէկ աճայիպ
մը եղեր է որ հիչ եղած բան չէ : Աւր
է այն առաջին թավուրը, առաջին սալ-
թանաթը Աճայիպ այդ նասըլ եղաւ
հիմա, նէ սառայէն դուրս ելլալ ունի
ղէֆդ սէֆայի համար, նէ ալ որս ընե-
լու կերթայ • ատեն ատեն ինք իրեն
սրբողէլ մը փէյտահ է ըրեր, գիտես
քի մէկի մը կը բարկանայ կոր : Հասը-
լը, ինք զինքը խայպ ըրածի պէս կերեւի
կոր • ինք իրմէն խապար չունի ամենե-
ին • նասըլ բանէ խելքս չի հասնիր :

Այս բանիս վրայ դարձաւ պէլլինօն՝

իր ընկերը , ու ըստաւ . || աճայիպ , հիւ-
ղիւր թէփէր ատամը կըսեն նէ՛ իրաւ է
եղէր . հանդիսա ու պատուական ժամա
նակ մը գտեր ես աէ՛ խըյմէթը չես գի-
տեր , անանկ բաներու միտք կը յօգ-
նէցնես որ նէ՛ քեզի մինասիպէթ ու-
նին , նէ՛ ինծի :

Սէնք երկուքս՝ ինչպէս կերևի ինծի
նէ՛ շատ աղէկ էնք անոր մեծութիւր
հետ . պատիւ ըսես՝ ամէնէն էվէլ կը
պատուէ մեզի , ու իրեն հաւատարիմ
պէլէմիշ ընելով՝ մեր պատուոյն սայ
կընէ կոր . կեչինմէնիս ըսես նէ՛ քեզա-
լիք ամէնէն էվէլ է ու պակաս չէ :

Նանկ է նէ այդպէս մեզի հարկա-
ւոր չեղած խորհուրդներ մտքերնիս
բերել անցնել խիսա անվայել բան է :

Ս՝ աղ էկոր սիրելիս , վաղ էկոր այն
բաներէն որ քեզի ոչ հարկաւոր են և
ոչ թէ օգուտ մը ունին . չէ՛նէ իշդէ՛
հա կըսեմ կոր , գիտցած եղիր որ օր մի
ալ քեզի կը պատահի այն կապիկին (մայ
մուսին) գլխուն եկածը որ փայտմը
ճըղքելու հովէս էր արվեր :

Մարդուն մէկը լեռանմը գլուխ վառելու համար փայտ կը կտարէր . մէկ հասարակէկ փայտմը ճրղքել որ ինտիզա ըրաւ նէ , ինչպէս ատէթ է սասանկ գործերուն , մէկ ոտքը փայտին մէկ ծայրին վրա դընելով , միւս ծայրին վրան ալ պալթան ուժը օգտածին չափ կը զարնէր . վէ ճրղքած տեղն ալ թէքը ար պիթիշմիշ չըլլա՝ վէ պալթան ալ հանելու խօլայ ըլլայ տէյի՝ չիվի մը կը դնէր . այս կերպով քանի որ փայտը կը ճրղքէր նէ՝ այնքան մէյմէկ չիվի դնելով , ու ետքի չիվիովը առաջինը հանելով՝ վերջապէս այն փայտը ճրղքեց լմնցուց .

Մյն միջոցը՝ անդին մօտ տեղ մայմոն մը նստելով աչքերը տնկեր՝ մարդուն բոլոր ըրածներուն տիխաթով մը կը նայէր . Սախաճաշիկ (խահվալթը) ընելու ատենը եկաւ նէ , մարդը կտոր մը բան ուտեմ տէյի՝ կացինը (պալթան) այնտեղ ձգեց գնաց առն որ մօտ տեղերն էր :

Մայմունը ստոր երթալը տեսածին պէս՝ հիչ վերջը չի մտածելով հեմէն եալլահ պալթան խովմիշ ըրաւ ու ըս-

կըսաւ ինքն ալ փայտ ճըղքելուն թախ-
 լիթը ընելէ: Անոր թըփողն ընեմ ըսելն
 էքէն՝ չիվին փայտին մէջէն հանած ա-
 տենը՝ մէկ ուրիշ մը անոր տեղը դնելու
 միտք չընելով, ճեղքվածքը կենէ իրա-
 ղու փակած ատենը խեղճին մէկ ոտքը
 այնտեղ կը սըխմըվի կը մնայ: Այն ա-
 տենը քանի որ ցաւը կը սաստկանար նէ,
 գնա՛ մտածէ թէ որչափ ձան ձուն, որ
 չափ ախ ու Ֆիզան կընար ընել, անանկ
 որ ձայնը մարդուն ախանջը հասնելով՝
 շուտ մը վազէց հասաւ վրան • նայեցաւ
 որ իրաւցնէ տեսնալու բան: Այն սա-
 հաթը հէմէն անոր օգնութիւն ընելու
 տեղը՝ սլաթան գլխուն իջեցուց ու
 փայտին վրա էզմիշ ըրաւ լըմնցուց:
 Ահա՛ ով որ ուրիշին գործքին խառնը
 վիմ խելք հասցնեմ կըսէնէ՛ ասանկ
 պատահելուն հիչ տարակոյս չի կայ:

Իրաւ որ սիրելիս, ըսաւ գարբին-
 եան՝ առակը լըմնալէն ետքը • այդ
 քուկին զուրցած առակդ թէ որ մէկը
 աղէկ մըտածելու ըլլայնէ՛ ՚ի հարկէ
 պէտք է որ ետ քաշվի անանկ մտմտուք-
 ներէն ու անանկ գործքերէն որ իրեն

վերաբերուի մը չունին , մանաւանդ իր
 կարողութէն ալ դուրս են յէ : Ապրին
 իմ գիտցած իս կեօրէ այդ բանը միայն
 արհեստի (ղէնահաթի) խուսուսի ,
 կամ ուրիշ այս կերպ գործքերու մէջ
 եղողներուն հախին է , չէ քի պալատի
 (սառայի) կամ մեծամեծ վաճառակա
 նաց հետը առ և տուր ընելու հախին ,
 ուր տեղ վախկոտ ու ախմախ կը սէպվե
 այն մարդը որ հիչ կիւրիշմիշ չըլար ինչ
 և իցէ կերպով , կերէք արհեստով , կե
 րէք հնարքով , կերէք աչք բացուէ մե
 ծերուն առջին պատիւ գտնալ ու սի
 րելի զինքը երեցնել : Այ՞ որ միշտ կը
 լսենք քի՛ երբ ուղուրսուղուն տուր ,
 այն մարդը որ փերվասըղէ ու կիւրիշմիշ
 կըլայ նէ՛ բաղդը եարարմ կընէ անոր •
 իսկ վախկոտէն ձեռքը կը քաշէ • անանկ
 որ՝ նէ՛ մտքին բարակուիք , նէ ասըլ զա
 տէութիւր՝ առանց ձեարէթի չի կընար
 բանի մը եարար ըլլալ • որովհետև իշխա
 նութի ու պատիւ ըսածդ՝ մարդս իր
 մարիֆէթով ու ետին իյնալովը պիտի
 ձեռք բերէ , անանկ մեծ դուռներ
 գտնվէլէն ետքը : Ա՛եծ մարդիկները

Երկինքէն զէմպիլով շինջան եա, անոնք
 ալ ինծիպէս քեզիպէս մարդիկնէր են .
 պակասուի ալ ունին նէ կը գոցվի . զէրէ
 մեծուի ըսածդ հիչ ուրիշ բանմը չէ,
 իլէ մարդուս պակասուիները ծածկող
 փէրտէ մը, ու ներսի տգեղ անշնորքու
 թէր վրա եափմայ սուրաթ մի է . թըփղը
 սիրամարբին (թավուղ խուշիին) ունե
 ցած փետուրներուն (թիւյերուն) պէս
 բան մի է . որ թէպէտ ոտքերը սև ու
 անշնորք են, ամմա, պօչին ու խանատ
 ներուն թիւյերը գեղեցիկ ըլլալով, ա
 մէն թուռուններէն գեղեցիկ ըսվեցաւ .

Կսոր դէմ, անոնք որ վար թախըմ
 են ու աննշան աղգէ յառաջ եկած,
 թըփղը կըխայի (թոսպաղըի) նմանուի
 ունին . որ տգեղուէն ՚ի զատ բնական
 աղտոտ ու չամուրոտ ըլլալով, վէ գէշ
 հոտ մի ալ ունենալով՝ ամէնն ալ կը զըզ
 վին անկէց ու բանի մը տեղ չեն դներ,
 թէպէտ և համով ու հասիէթլի բան մի է .

Ինչ հաճէթ . անոնք որ կը տեսնաս
 մեծ մեծ սառայները կերպ կերպ սալ
 թանաթներու ու մեծարանաց մէջ նէ,
 մէյէր անմէնն ալ այն մեծութէ, այն

աստիճանին մէջ են ծներ • քաւ լեցի ,
 իլլէ որը խելքով՝ հնարքով , որը քաջու-
 թք , շատնալ աչք բացուածք ու խորա-
 մանկուածք հիշ աշխատութիւն ետ չի կե-
 նալով սրբայի մտեր են ու աստիճան աս-
 տիճան բարձրացեր են • ու իրենք վայե-
 լելէն ետքը՝ իրենց զաւակացն ալ այն-
 քան հարստութիւն ու լայն արձակ սա-
 ուայներ թողեր են :

Հէլէ անոնք որ սոյզատէ ծներ են նէ՛
 այդ աստիճաններուն հասնելու ըլլան
 նէ տախի՛ իրենց վայելուչ ու արժանա-
 ւորը ձեռք բերածի պէս կը ըլլան • լաքին
 միւսները զօռաքի ու սէպէքի յափըշ-
 տակուէ կերպով մը ձեռք բերածի պէս
 կերուին • չլուսքի իրենց ջանքովը հասեր
 են այն աստիճանին :

Հիմա ըսէ՛ նայինք ինչպէս կը նստա ին
 ծի խանարմիշ ընել որ վազ դամ այնպէս
 բանէ մը , որուն ինծմէ վախկոտները ու
 տկարները պիլէ , վէ ինծմէ խապա ու վար
 թախրամ եղողները կը համարձակին ձեռք
 զարնելու • որովհետեւ բաղդը՝ ինչնպս կը-
 սեն նէ՛ գիրկը բացեր կը սպասէ ամէնուն ,
 մանաւանդ ճէ սարէ թլի և զողներուն :

Իրաւ որ շատ ուրախ եմ ըսաւ պէլի նոն տեսնալով . քուկին այդչափ վէհանձ նութիդ ու համարձակուիդ վէ քուկին այդ ճարտար խօսքերդ հէմէն իս խանտրովիչ ընելու վրա կըլլային՝ թէ որ շատ փորձերով չի գիտնայի թէ որչափ վտանգաւոր է տէրութէ տայիր եղած բարձր աստիճաններուն մէջ գտնուիլը : Ա ինչպէս խուրտուխաշ կըլլայ մարդ բարձր խուլէներու վրայէն ինկած ատենը քան թէ ցած գուլիպէներուն վրայէն :

Են որ միշտ կը տեսնանք որ մեծ մեծ տաճարներու ու բարձր ծառերու թէփէները տահա սըխ սըխ կը զարնըվին կայ ծակէն (երբորմէն) քան թէ փոքր եկեղեցիները ու մանր մոլեր ծառերը : Ա քին կէնէ դու գիտես . ինչպէս կուզես անանկ ըրէ . չիւնքի ամէնուս ալ Ֆարդէ թապիէթին ուղածը ընել : Ա իմտի . որովհետեւ քուկին մէրամիդ ըիճալ քիպարի սըրայ մանալէ , հարկաւոր կը սեպեմ քեզի հասկըցունել թէ ինչպէս վարվելու ես թագաւորին հետը երբոր հասնելու ըլլաս այդ վիճակին որ միտքդ դրեր ես :

Նախ և առաջ հաւատարմութիւն քեզի
առաջնորդ ընելու ես, երկիւղը ընկեր,
ու համբերութիւն հանգիստ:

Հաւատարմութիւն թող չհատայ որ սրբ
տիդ մէջ ուրիշ բան մըտնայ. իլիկ այն՝
որ օգուտ ու շէրէֆ կընայ ըլլալ քու-
կին տիրոջդ:

Երկիւղն ալ քեզի զապթ ընէ որ բար
կանալ տէ՛ տիրոջդ մնասակար բան մը
ընելու միտք ունենաս նէ՛ վերջը մտա-
ծելով ետ կենաս:

Համբերութիւն ալ օգնութի՛ ընէ քե-
զի սցն անիրաւու թի՛ններուն համբերել,
որոնցմով լեցուն են սառայները, ու շատ
անգամ նոր բաներու հավէս մը կը ձը-
գեն մարդուն սրտին մէջը:

Օգուշացի՛ր նախանձէն, որ շատ
անգամ սապոնի պէս՝ մեծ դուռները
միւհթէպէր եղողներուն ոտքին տակը
կը դրվի, ու անոնք տեղեքնուն խայտը-
միշ ընելով տէտիրկին կընէ:

Երբոր թագաւորը քեզի հարկաւոր
բանի մը վրա խորհուրդ հարցնելու ը-
լանէ՛ աչքերդ աղէկ պէտք է բանաս,
որովհետեւ հարկ է որ նէ՛ անոր կամքէն

դուրս ելլաս , նէ՛ ալ ճշմարտութիւն ու
 արդարութիւն ձեռքէ ձգես , որ մէկ ժա-
 մանակի մէջ այս երկուքն ալ իճրա ընել
 խիստ դժուար գործ է : Օ կըրէ շատ
 գրքեր տէ՛վը ընելով , կարդացած բաներս
 բոլորն ալ սառայներուն մէջ փորձով տե-
 սեր եմ . որ մեծամեծներուն կէրէք խոր
 հուրդականները , կէրէք ծառայները ,
 մեծին առջև սիրելի երևին տէյի , խոր
 հուրդ տուած առե՛ննին՝ չէքի որը օգ-
 տակար է , հապա որը անոր կախին յար-
 մար է նէ այն կը խօսին : Ալ թէ որ եր-
 բեմն ալ ճշմարտութիւնը հասկըցընելու
 ղայրէթ ընեն նէ , անոր դէմ թագաւո-
 րէն խօսք մը լսածներուն պէս , հավան
 կը փոխեն , պէ՛լի պէ՛լի ըսելով՝ ետ կը
 քաշվին , շիտակ է կըսեն անոր ըսածը ,
 իրաւունք ունի :

Տէս թէ որչափ մեծ է ասոնց այս
 յանցանքը : Ապքին այս ալ կըսեմ . թէ
 որ թագաւորին մինասիպ տեսած բանը
 իրեն օգտակար ու շէրէ՛Ֆով լմնալու-
 քեօշէ է նէ , հիշ զարար մը չունի չէ թէ
 միայն գովելը՝ հապա յորդորելը պիլէ՛՝
 որ այն բանը կատարէ :

Մտոր ներհակ, թէ որ մէկը գովէ այն
 բանը որ կրնայ մնաս ու ամօթ բերել
 թագաւորին, միայն անոր աչքէն չելլա-
 լու համար, անանկ մարդը յայտնի կը
 ցըցընէ իր անշահութիւնը ու սրտին չա-
 րութիւր, որ աւելի խային տախտակու-
 կը սէպիլի քան թէ ճշմարիտ բարեկամ ու
 հաւատարիմ խորհրդական: Մասնկով
 հաւատարմութիւր՝ որ առաքինի մարդ-
 կանց հախին՝ իրենց կեանքէն աւելի է,
 կը կործանի եօխ կըլլայ որուն վրայ հիմ-
 նած տայանմիշ եղած կը կենայ աշխարհու:
 Արբոր թագաւորը իր խօսքին վրա ինատ
 ընէ կենայ նէ՝ անժամանակը սէտք է
 անիկայ յարմար ու թէհսիր ընելու խոս-
 քերով խանարմիշ ընելու հասկըցունել
 թէ ինչ մնաս կրնայ անկէց հարը ըլլալ,
 վէ ինչ օգուտ կըլլայ մէկ ալ կողմանէն:

Ասքին այս այսպէս ընելու սլարկեշ-
 տութի մը կուզէ, սլարկեշտութե հետն
 ալ անկեղծ սէր և հաւատարմութի մը
 ցըցընելու է, վէ պարզ խոնարհութի ու
 հպատակութի, շիւնքի սասնկ եղողնե-
 րուն հիչ մէկը չի կրնար երեսը վար առ-
 նել, կամ բան մի ըսել, թէ՛ ասանք սէտք

էր ընէիր, կամ անանկ պէտք էր ըսէիր •
քրսէտէն հիասէ • կարճ խօսք մը խօսիմ
տէ՛ դնա դուն երկար մտածէ :

Թագաւորաց ծառայելը հիշ ուրիշ
բանի մը չի նմանիր • Իլլէ բարձր ու մեծ
լեռան մը • որ թէպէտ լեցուն է գեղեցիկ
ծառերով, անուշահոտ ծաղիկներով, ու
քիչ՝ բայց պատուական պտուղներով, լաքին
մէջը հիսապսրդ արջեր, առիւծ-
ներ, ու թիւրլիւ թիւրլիւ ուժով ճա-
նավարներ լեցուն ըլլալով, մէջը մտնամ
ծաղիկ փրցընեմ, եախօտ եէմիշ ուտեմ
ըսողին՝ պէ՛տք է որ փիր սիլահ էղած ըլ-
լայ, ու ինքը զինքը աղէկ սրահպանէ, և
չըլա քի ան տեղը այն կատաղի դազան-
ներէն կըտոր կըտոր փառատվի :

Դարբինեան՝ որ արթըխ խելքը միտ
քը ընձալ ըլլալու հավէսին էր տըվեր, և
այս բոլոր խօսքերը ինքի մէտէին կեօ-
րէ իմանալով՝ շուտ մը ցաթկեց ու իր ըն
կերին խօսքը կիսակատար ձգելով՝ շիփ
շիտակ թագաւորին առջևը ելաւ գնաց •
անանկ խոնարհ կերպով մը ու բօլիդ-իգա
լը տիւղմէ խօսքերով, ինչպէս որ անանկ
թագաւորի մը առջև կը վայելէր, և չիւնքի

ղաթը չէվիկ ու խոհեմ ըլլալով՝ գիտէր
ասանկ ուսուլ քեօշէները :

Թագաւորը՝ անոր ճարպիկ ու խելացի
ըլլալը առաջուց պէրի գիտնալով, տե-
սածին պէս՝ իր օձէլէ գալուէն պատճա-
ռը որ հարցուց նէ, անիկայ ալ պատաս-
խան տրվաւ այսպէս :

Այսպէս թէ ինչ արեւմտեան մեծ ու
թէր շանը շէօհրէթը՝ որ բոլոր աշխարհ
տարածվեր է, ստիպեց ինծի որ հրամա-
նոցը մէկ գործին գտնելու ճահտ ը-
նեմ, և ձեր պատուոյն խայրէթը քաշեմ :
Արովհետեւ հրամանոցը ծառան եմ ու
գերին . ու հէ՛մէն սէպէքի հրամանոցը
ծառայելու համար ծներ եմ : Այլ չիւն
քի այս օրերըս անանկ բանի մը Փարսին
գացի որ ձեր մեծ ու թէր եարամիշ ըլլա-
լու առիթ (վէսիլէ) մը կրնայ ըլլալ ին-
ծի, ասոր համար հարկաւոր սէպէցի
հիմայ գալու ու պատուական ձեռքերդ
համբուրելու . վէ ձեռքէս եկածին խա-
տար՝ քուկին ուղուրիդ ինքը զինքս դը-
նելու : Ար խնդրեմ ուրեմն որ իմ ծա-
ռայութիւն խապուլ ընէս, վէ ինչ խղ-
մէթի յարմար ու վայելուչ կը տեսնաս նէ

անոր խուլանմիշ ըլլաւ : Մի խոր աչքով նայէր իմ համարձակութէս վրայ : Իրաւ որ ես ոչինչ ու աննշան մի եմ . Լաքին չէ՞ որ շատ անգամ ոչինչ յարդի (սամանի) մը կըտոր՝ բանի մը տեղ չի սեպվելով գետինը ձգած ոտքի տակ կեցած իբէն , կը պատահի որ մեծ մարդու մը աղբաները սրբեւելու հարկաւոր կըլլայ :

Վ. յս խօսքերուս վրայ թագաւորին խիստ խօշը գալով՝ նայեցաւ իր քովի կեցած ըիճալ քիպարներուն ու ըսաւ . իրաւ որ ինծի տայմա խոհեմ ու խելացի մը երևցած է ասիկա . ու խօսքին ալ ճարտար ու հաստատուն , վէ անանկ կը կարծեմ որ քիչ օգնուի պիտի չընէ մեզի թէ որ գործքի մը վրայ անցնենք ասիկայ :

Երևի թէ ինչպէս թոսկանի առածը սիրոյն վրայ զուրցելով , կըսէքի անհնար բան է որ սէրը ծածուկ մնայ չի յայտնրվի , տսանկ ալ առաքինութե հախին ըսելու է : () էրէ թէպէտ երբեմն երևան չելայ ալնէ , վերջապէս կը յայտնրվի . ինչպէս կըրահը որ ինչխտար ծած-

կած՝ քնայ նէ վերջը երևան կելլայ կը վառի, ու չորս դին կը տարածվի:

Այբին սէպէնք թէ ասիկայ երեցածին խատար չըլլայ, անանկ իբէն պէտք է մեզի որ ամէն մէկը իր սասիճանին կեօրէ նայինք, վէ ունեցած աղէկուէր յարդը պահէնք. ամէն մարդ մէյ մէկ խոռոռսի քիչ շատ մէկ մէկ աղէկութիւն ունին, անոնց ամէնն ալ ճանչնալու է ու անպատիւ թողելու չէ, դէրէ քիչին ալ տեղը կայ շատին ալ. ինչ հաճէթ, տայմա չէնք տեսնար որ երբեմն թուրին չի տեսած քանը՝ ասեղը կը տեսնայ:

Չէ՞ որ եզոբոսին առակներուն մէջն ալ կը կարդանք որ առիւծ մը կարօտ է եղեր մէկ ոչինչ կենդանիի մը: Անանկ է նէ պէտք է որ ամէնուն ալ իրենց հալին ու արժանաւորութիւնը կեօրէ պատիւը ճանչնանք, ու չափը շաշումիչ չընելով նէ էվէլի վեր, նէ էվէլի վար պահէնք անոնք, չըլլայ քի մեզ ալ պատահի ինչ որ պատահեր է վեցերորդ Վդրիանոս կայսերը. որուն համար հիմակվան նոր պատմիչներուն մէկը կըսէ քի՛ այս թագաւորը իր ազգատկաններուն մէջէն նէ մցէ

Հացագործին (էքմէքճիին) մէկին՝ մատը
արծաթ մատնիներով լեցուցեր՝ Մար-
գայի կողմերը միւսէլլիմի փայտով խրկեր
է եղեր, որ այն տեղի ժողովրդեան մէջի
եղած խռովութիւնը հանդարտեցընէ :

Եւ մարդը թէպէտ իր արհեստին մէջը
երևելի ու վարպետ մարդ մի էր, վէ անով
շատ հարստութիւն ալ ձեռք բերեր էր .
լաքին սասնկ կառավարուէ գործքի մը
աճէմի ըլլալով, անանկ մը եղաւ որ վեր-
ջապէս թագաւորն ալ իր խախք ըլլալո-
վը, ու հացագործին մնասովը Փարղին
գնաց որ պաշխայ բան է եղեր հացերուն
հրաման ընել որ այս ինչ ժամանակ էփին,
ու պաշխայ բան է եղեր սասնկ կառա-
վարութե մը մէջ, այնքան մարդու կար-
գով կանոնով հրաման ընելը :

Նէ՞ որ մարդիք մեզնէ ավելի խելացի
են ու սրամիտ . թէպէտ երբեմն անոնց
մէջն ալ ոմանք կը գտվին որ բոլորովին
ղգայականին հետևելով, մեզնէ ալ ցած
ու անմիտ կըլլան ետ : Տեսէք ինչպէս
անոնք ամէն բաներնին կարգով կընեն,
մանաւանդ հանդերձի խուսուսին :
Նիչ մէկը տեսեր էք որ խալբախը ոտքը

անցունէ, կամ թէ փաստուածները գլուխը
չէ: Ասանկ ալ վայելչութի չունի ար-
հեստաւորը կամ գեղացին՝ քաղաքացիի
սրբա դնել, վաճառականը՝ իրաւագիտի
տեղ, բժիշկը՝ քահանայի, փիլիսոփան՝
դատաւորի: Մանաւանդ ասոնց ամէնն
ալ խուլլանմիշ ըլլալու է, երբ՝ ուր՝ և
ինչպէս որ պէտք ու շահաւոր է նէ:

Հասարակապետութի ըսածդ՝ մարմ
նոյ պէս բան մի է. որ կատարեալ ըլլա-
լու համար՝ պաշխայ պաշխայ անդամներ
ունի, ու ամէն մէկին ալ գործքը խըզ-
մէթը պաշխայ պաշխայ է: Ա. չքը չի լը
սէր, ձեռքը չի քալէր: Ա. յսպէս ալ էք-
մէքձին՝ թագաւորական գործքի մը խոր
հուրդ տալու հիշ մինասիպէտ չունի:
Ա. ոչ դատաւորը հաց եփելու. հասպ
ամէն մէկը իրենց հարկաւոր պաշտօնը
ընելով՝ հասարակապետութիը կը ծաղկէ
ու մարմինն ալ իտարէ կըլլայ:

Մէկ իշխանի մը փառք չէ մեծ մեծ
սառայներ ունենալ. հասպ պէտք է որ
քովի մարդիկները խոհեմ ու առաքինի
ըլլան, վէ իրենց վրայ Փարզ եղած պաշտօ
նին իտարէ ընելու շահեսթէ: Չիւնքի

տահա հարուստ կը սէպվի այն մարդը որ
կտոր մը ստացուած (միւլք) ունի բայց
բեղմնաւոր (պէրէքէթլի) ու մէջը լե-
ցուն ստղաւէտ ծառերով քան թէ անի
կայ որ մեծ դաշտի մը չափ տեղ ունի և
լաքին պերէքէթսիզ ու հասըսըզ լեցուն
անպէտ ու անպտուղ ծառերով ։

Թէ որ Թագաւորին ազգականները
ու մերձաւորները կարգէ դուրս ու ան-
շահէն նէ՝ պէտք չէ Թագաւորին որ ա-
ւելի պատիւ ընէ անոնց քան թէ ուրիշ
մարդիկներու որ օտար են իրեն ։

Թէ որ Ֆարզ ըլլար միայն մեր քովի
գտնըվածները սիրել ու անոնք որ մեր
տանը մէջ ծներ մեծցեր են նէ և հողա-
գործին հերիք էր ցանելու համար միայն
իր քաղաքի մէջ գտնըված Թոխուհները
ինչ հաճէթ այնքան շարչարվիլ և ասդին
անդին իյնալ և օտար երկիրներէ կերպ
կերպ Թոխում Ժողովել ։

Թող ասիկայ և ծառերը պիլի թէ որ
միայն իրենց պտուղներուն խանահաթ
ընէին նէ՝ աշի Ժամանակ ուրիշ ծառերու
ճիւղեր իրենց վրայ խապուլ չէին ըներ ։

Եւ որ ամէն օր փորձով կը տեսնանք

որ գարշելի մուկները մեր տուներուն մէջ ծներ մեծցեր են իսէ տէ, անոնց փիս ու գարշելի ըլլալնուն համար միշտ կը հալածենք ու մեռցնելու պիլէ խայրէթ կընենք կերպ կերպ Ֆէնտերով (հնարքներով) :

Ասոր ներհակ շահին ու տողանը թէպէտ և լեռները ու սարի սարի տեղեր ծներ են, լաքին իրենց լաւուէր ու բանի եարար ըլլալնուն համար ամէնն ալ կը սիրեն ու իհիպար կընեն անոնց էն մեծ քիպարները պիլէ : Անկէց ՚ի զատ հին ժամանակները մեծութեան ու պատուոյ նշանի տեղ պիլէ կը գործածէին :

Ահա ասանկ բաները գիտնալով, պէտք է թագաւորի մը որ ամէնուն ալ շտփը և պատիւը ճանչնայ, վէ առաքինութեանը ու մարիֆէթին կեօրէ անոնց յարգութի տայ : Ամենևին քովը խապուլ չընէ անանկ մարդիկները որ միայն իրենց օգուտին ու սէֆային համար սառայներուն մէջը սիւրթիւնմիւշ կըլլան : Իլէ քի անոնք որ հաւատարմութե ու սիրով կը ծառայեն, ու հիչ բանի մը հոգ չեն ըներ, իլէ քի իրենց թագաւոր

րին փառքը ու պատիւը էվելցնելու համար: Մասնկները պէտք է որ թագաւորն ալ ճանչնայ սիրէ, ու առաջ բերէ:

Մ. յսպէս ըսելով թող տրլաւ իր քովի կեցողները, ու միայն գարբինեան իր հետը առնելով մտաւ առանձնական օտայի մը մէջ: Մնտեղը գարբինեան ըսկըսաւ անոր ըսել, Տէր թագաւոր՝ աղէկ գիտեմ որ անվայելուչ համարձակու թիւն մը պիտի սէպվի թէ որ մտքիս մէջինը համարձակ զուրցելու ըլլամ նէ: Մտքին տէրուէդ վրայի ունեցած սէրս, վէ աթողիդ պատիւը որուն յարգութի տալու պարտրկան ենք, մանաւանդ հրամանուցդ ուղուրին միշտ ներսի դիս մեծ խայրէթ մը որ ունիմ, ասոնք թող չէն տար ինծի որ սուս կենամ չըլուրցեմ:

Ըստ ժամանակի որ հրամանքդ սառայէն դուրս չես ելեր, որսի չես երթար, սիրելիներուդ հետը ուրախութի շախայ շէնլեք չես ընէր. տէրուէդ տայիր եղած մասլահաթներուն մուխայէթ չես ըլլար, ու էթպայիներուդ այն առաջին հավեսովը չես նայիր, ինչպէս որ պէտք էր ու կընէիր նէ: Վիտես քի արդա-

բուծիր խաղալիքի պէս բան մը կերեայ
 օչքիդ : Հասրը այն առջինը չես , օ-
 նանկ որ՝ քովիդ ըիճալ քիպարներն ալ
 պիլէ սրտերնին նեղացածի պէս կերելն
 այդ փոփոխութեդ վրա , մտածելով քի
 այդ ըրածդ թէվէքէլի բան չէ , հէլ
 պէթտէ պատճառ մը կայ :

Կսոր համար իշտէ ես որ ինքը զինքս
 բոլորովին քու ուղուրիդ եմ դրեր , ու
 տահա քանիմը հոգի հաւատարիմ ծա-
 ոաներուդ մէջէն , կը խնդրենք որ ըսես
 մեզի այդ քու տէրտըդ • կարելի է քի
 ճահտ ընելով կըրնանք մէկ տէրման մը
 գտնալ , անանկ որ մենք ալ այս մեր սրտի
 նեղութենէն ազատինք : Ալ թէ որ չի
 գտնանք նէ ալ , պարէ տէրտիդ մասնակից
 ըլլալով մեր փայն ալ մենք կը քաշենք •

Իշտէ ես իմ կարծիքս համարձակ զուր
 ցեցի , թէպէտ իհթիրազ ընել պէտք
 էր չըլլա քի ինծի ալ պատահի ինչ որ
 սերչէին է պատահեր ագռաւին (խառ-
 ղային) հետը :

Սամանակով Սաք. քայու կըօնաւոր-
 ներէն մէկը՝ Ս՝օնֆերաթօ լեռանը գը-
 լուխը ագռաւ մը բռնելով կը բերէ

ընծայ կուտայ Պիօրէնցացի աղնուական
մարդուն մէկին Սուլմաս անունով ,
Ըն ալ կառնէ կը կախէ ամուր խաֆէ-
սով մը իր տանը պատուհանին մէկէն ,
որուն առջևը ձուկ բռնելու աղվոր լիճ
(կեօլ) մը կար :

Ըստ ազուաւը չիւնքի հինաւուրց
էր ու պատուաւոր սեպուած , վէ սէպէ
քի այն կողմի թռչուններուն ամէնուն
ալ ժամանակով աղէկութի ըրած էր ,
որին խորհուրդ տալով , որին օգնութի
ընելով , ասոր համար շատերը կուգային
իրէն տեսուէ . ու ինչպէս որ ատէթ է՝
ամէնն ալ աւելի խօսքով քան թէ գոր-
ծով կը խոստանային անոր միտթարուի
տալ ու օգնուի ընել : Ապրին այս ազ-
ուաւին ալ չիւնքի բնութիւնը հպարտ էր ,
չէր ուզէր զինքը անոնց օգնութիւնը կա-
րօտ երևցնել , որոնց շատ անգամ եար-
տրմ էր ըրէր . եւ շնորհակալ ըլլալով
անոնց՝ պաշտան սավմա կընէր , վաղը կը-
նէմ , վաղը կըրտէմ , վաղը կելլեմ ըսելով :

Ըսանկով էրէք չորս ամիս էր անցեր
ու հեմէն մեռնելու շատ չէր մնացեր ա-
նոր , էյէր սէրչէ մը որ շատ ժամանակ

Բարեկամութի ըրեր էր անոր հետ, չի գար
անոր տեսութիւն, ու աս խրատը շիտար իրեն:

Պարոն ազգաւ, ես կը վախնամ որ դու
այդ թապիէթովդ՝ պատիւս չի կորսըն-
ցընեմ ըսելն իբէն, կեանքդ պիւթիւնս
պիւթիւնէ պիտի կորսունցունես, այդ
զընտանին մէջը դու քեզի պիտի վերա-
թեցնես: () էրէ նէ՛ դու կընաս քու-
կին սելամէթդ մտածել գտնալ, նէ՛ ալ
բարեկամներէդ խորհուրդ կամ օգնութի
մը կընդունես: Ապին այդ ալ իմին վա-
զիֆէս չէ. շիւնքի իմին անուսս զաթը
փերվասըղ ու սէրպէսթ ելեր է, կուզեմ
քեզի թէքլիֆսիզ ճամբայ մը ցոյց տալ
որ անկէց կընաս ազատիլ այդ գերուէդ:
Կը տեսնան խաֆէսիդ ջուր իմելու ա-
մանին տակի չըսուխները. ջուրը վրա-
նին թափելով թափելով անանկ են եղեր
որ կըտուցովդ երկու անգամ մը զարնես
նէ պիտի կոտրտվին. անանկով մէկ լայն
ու արձակ դուռ մը կը բանաս քեզի այդ
տեղէն ելլալու որ հիչ խօսք չուզեր:

Ազգաւը թէպէտ աղէկ խելքը հա-
սաւ որ զուրցածը շիտակ է, լաքին ինքն
իրեն անկէց խորհուրդ առնելը չի կեր-

ցընելով, տաճառ աղէկ կը սէպէր այն զըն
տանին մէջ կէնալ քան թէ այն պըզտի
թռչունին խորհուրդին կարօտ երևնալ,
թէպէտ վերջապէս սիրտը շատ որ նեղա
ցաւ նէ, կամայ ակամայ հարկ եղաւ անոր
ըսածը ընել:

Վստ խօսքերէն ետքը գարբինեան
տուս որ եղաւ նէ՝ թագաւորը իր մեծու
թիւնը միտք բերելով՝ վարպետութի մը
կենէ կուղէր իր վախնալուն պատճառը
ծածկել, ու կըրցածին խատար կը ջանար
իւր ներսի նեղութիը գուրս չի հանել,
մահանայ ընելով թէ նոր միզածսըղուի
մը վրան եկած է, անանկ իբէն՝ կենէ
ղօռ կընէր գարբինեային որ յայտնէ ի-
րեն թէ որ օգտակար բանի մի ըսելու
ունի նէ, խօսք տալով քի ագուաւին
պէս չընէր:

Վսոնք տաճառ այս միւլճատելէին վրան
իբէն, մէյ մալ նայիս որ անդիէն եղը
սկսաւ կենէ սյօռալ առաջիններէն տա-
ճառ սաստիկ ու զարհուրելի ձայնով մը •
անանկ ող արթըխ առիւծը չի կընալով
իւր վախնալուն պատճառը ծածկել, ըսաւ
իւրաւ որ այդ կենդանին որ այդչափ օռ-

կալի ձայն մը ունի՝ պէտք է կարգէ դուրս
 կեօվաէլի ու ահարկու բան մի ըլլայ •
 ու թէ որ ուժն ալ ձայնին ու մարմնոյն
 կեօրէ է նէ, անոր այս մօտ տեղերս կե-
 նալը՝ մեզի յայտնի մեծ վտանգ կրնայ
 ըլլալ: Իշտէ քեզի շիտակը կըսեմ, չիւն-
 քի ալ ծածկելու տեսնը անցեր է • գիտ
 ցիր որ իմին ասանկ վոփոխու թէս կէս
 պատճառն ալ սյդ նոր դրացիին զար-
 հուրելի ձայնն է:

Դարձաւ ան ժամանակը գարբինեան
 ու ըսաւ անոր • Սէծազօր տէր, էյէր
 քուկին սիրող վախցնելու տակէց պաշ-
 խայ մեծ պատճառ մը չունիս նէ, ասի-
 կայ ինձի անանկ ոչինչ բան մը կերեւի որ
 ամենեին քուկին այդչափ վախնալուդ
 յարմար չեմ տեսնար: Հեմ իրաւ որ
 ուսկէց ըլլալը չիմացած՝ միայն ձայն մը
 լսելով վախն ալ, քուկին մեծուէդ հիչ
 չի վայլեր: Այսէ որ քեզի ալ չի պատահի
 ինչպէս ատենօք պատահեր է աղվեսի մը:

Եւ յա աղվեսը գետի մը քենար կը բը
 նակէր, մօտ տեղերն ալ եկեղեցի մը ըլ-
 լալով անոր քով ծառէ մը կախած զան-
 կակ մի ալ կար, կը չալէին: Ասիկայ քանի

որ այս զանկակին ձայնը կառնէր նէ՝ սիրտը դող կելլէր կարծելով թէ ահարկու կենդանի մի է անիկայ որ կըլլէ պիտի զինքը: Աւ չէր կրնար ճէսարէթ ընել որ մօտ երթայ անոր, թէպէտ և սիրտը թրփրու թրփրու կը խաղար, չիւնքի ան տեղերը մօտ քիւմէս մը կար, ու շատ արդու ունէր հաւերուն տեսուէ երթալ:

()ը մը այս բանիս համար իր կնքամօրը գանկատ որ ըրաւ նէ, այն ալ անոր սիրտ տալով հասկըցուց քի պէտք չէ որ անոր ինչ ըլլալը շտեսած իքէն միայն շուքէն այդչափ ահու դողի մէջ իյնայ:

Մ. յս բանէն ճէսարէթ մը եկաւ աղվեսին, ու երբոր պատարագի զանկակը կը չալէին նէ՝ մօտ գնաց տեսաւ որ մէջը սալթ պօշ բան մի է եղեր, միայն լեզու մը ունի ու չըվան մի՝ ուսկէց տղային մէկը բռնէր կը չալէր: Մ. յս որ տեսաւ նէ՝ շատ փիւշման եղաւ այնչափ նաֆիէ տեղը վախնալուն համար:

Կարծեմ թէ քուկին մեծութիդ ալ անկէց հիչ ֆարդ պիտի չունենայ:

Օ էրէ թէ որ այդ ձայնին որտեղացէն էլլալը տեսնալու ըլլաս նէ, իրաւ որ

դու քեզի պիտի զէվզէնմիշ ըլլաս :
 Եւմա էյէր իմին այն տեղ երթալ թաս-
 Տիճ ընելա կուղէս նէ , գլխուս վրայ ,
 հաղըր եմ , հէլպէ՛ թտէ ես անոր ինչ ըլ-
 լալը մանր մանր քննելով կիմանամ ու քե-
 զի շնտակ խասպարը կը բերեմ :

Եւ յս բանը շատ խօշը եկաւ թագա-
 ւորին , ու խնդրեց որ շուտ մի ալ կա-
 տարէ ըսածները :

Գարբինեան հէմէն նէ՛ այս նէ՛ այն ,
 խօսքս տեղը տանիմ տէյի՝ շնփ շնտակ ելաւ
 քալեց : Եւսիկայ երթալու վրայ ըլլայ :

Գանք հիմա որ թագաւորը սկսաւ
 կերպ կերպ կարծիքներու , Ֆէսֆէսէի
 երթալ , ո՛վ գիտէ կըսէր ինքիրէն , ին-
 սանըն ալաճասը իչէրտէ տիր , խասիլէ
 քի ասիկայ ինծի սուրէթէն խղճալու
 կերպովմը ու անուշ խօսքերով խաբելու
 կը ջանայ , մէրամը հիչ ուրիշ բան չէ ,
 իլէ իմին վախնալ՝ երթալ թշնամեոյս
 խասպար տալէ :

Ու թէ որ այն ալ թահմին ըրածիս
 չափ , ու իր անճոռնի ճայնին կեօրէ

ուժեղ ու զօռլու բան մի է նէ՝ սա ալ
 իմին վախնալս անոր խապար տալով, խաթ
 մը տա՜հա սիրտ կառնէ կը զօրանայ, ու
 մեղի իրաւցնէ կօթի մը կը բերէ, հիշ
 շիւպհէ չի կայ:

Վճմա ըսենք քի անիկայ տասնի բանի
 մը ձեռք զարնելու միտք չունի եղեր կամ
 չի կամենար, ո՞վ դիտէ, կարելի է քի ա-
 սիկայ անոր սիրտը արթնցընելով՝ մտքին
 մէջ չեղած բանը ընելու հալէս մի ձգէ:

Վարին բան մը տա՜հա կայ, խապիւն
 քի ասիկայ անոր խարեղ մը ունենալով,
 բան է եա՛, հախէն գալու չի կրնար տէ՛
 կուղէ որ իմին ձեռքովս մէրամը առաջ
 տանի:

Վսանկ ալ կրնայ ըլլալ որ մեր մէջը
 կուիւ մը խռովուի մը ձգելով, (ինչպէս
 շատ անգամ կը պատահի,) ետքը ինքը
 միջնորդ մտնայ, վէ ինծի ու բոլոր էթ-
 պայիներուս մնաս մը հասցնէ:

Վշտէ սյս կերպ մտմտուքներով իր
 վախը տէ՛Ք ընելուն տեղը՝ խաթ խաթ
 կեվելցնէր: Վսանկ Ֆէսֆէսէլի կեցած
 իբէն՝ կենէ կտոր մը յոյս ունենալով՝ ա-
 նոր կապաւինէր, ու բանին վերջը պէք-

Լէյէլով՝ սառային փէնճիրէնէրուն մէկին
 առջևը ելէր՝ շիտակ այն չայիրին թարա
 Ֆը կը նայէր ուր էյլէնմիշ կըլար եզը :
 Քիչ մը ատեն անցաւ չանցաւ, մէյ մալ
 ուրախու թէ մը անդիյէն փրթաւ գար-
 բինեան : Այագաւորը անիկայ տեսածին
 պէս , իր ներսի խուրունթուն ու կաս-
 կածը որ ունէր անոր վրայ՝ մէյտան չե-
 լայ տէյի , շուտ մը առջևը ելաւ դրանը
 մօտ դնաց բոլոր էթպայէնէրովը , ու մեծ
 պատուով ու սալթանաթով ընդունեւէն
 ետքը՝ հալվէթ օտան երկուքը առան-
 ճին մտնալով հարցուց անոր բանին ինչ-
 պէս ըլլալը :

Ատտասխտն տըվաւ գարբինեան ու
 պատմեց՝ անոր հետ ինչ կերպ տեսու թի
 ընեւին . կրցած իս խատար , ըսաւ , որչափ
 ճանչցայ նէ՝ ես անոր վրայ նէ՝ տեսնա-
 լու նէ ըսելու արժանաւոր բան մը գտայ :
 Հասըլը ումուր ընելու կամ թէ վրան
 միտք հոգնեցնելու բան մը չէ եղեր , ու
 թէ որ մէրամ անիկայ ձեր մեծու թէր
 առջևը բերել է նէ , հիշ բան մի ըսել
 չէ , անոր ալ խիստ ուղած բանն է , իր
 կամքովը կելէ կուգայ :

Կսանկ լայն խոստմունքներ թագա-
 ւորը լսելով՝ շատ ուրախացաւ, ու խընդ-
 րեց որ շուտ մը երթայ ինչ ընէ ընէ ա-
 նիկայ բերէ: Կարբինեան հէմէն վա-
 զելով կրկին ելաւ գնաց, ու երեսը խըն
 դալով ըսաւ անոր • Միրելի բարեկամ,
 իմ թագաւոր տէրս քեզի իր սառայը կը
 հրաւիրէ, զէրէ լսելով քու կին համբա-
 ւըդ՝ կը ցանկայ քեզի հետ տեսութիւն
 ընելու, վէ բարեկամութիւն կապելու:
 Եթէ քին այս ալ գիտցիր որ քու կին այս
 տեղերս առանց անոր հրամանին գալուդ
 վըայ՝ քիչ մը նեղացածի պէս կերևի կոր:
 կարծեմ քի երթալու ըլլաս նէ՝ սիրտը
 պիտի շինվի: Կու ալ կրնաս մտածել
 որ թագաւորական պաղչէին մէջ առանց
 հրամանի մտնալը քիչ բան չէ • ասոր հա-
 մար ելիք երթանք որ սիրտը հանդարտի
 քիչ մը, եօքսայ գիտցիր որ այն ալ իր
 ընեւթը հէլպէթտէ քու կին վըայ իճըայ
 կընէ:

Խեղճ եզը ասանկ ուղուրսուղ տա-
 վէթը լսելով ասլչեցաւ քնաց ինչ ընելը
 չէր գիտեր, կը վախնար որ չըլլայ քի վէր
 ջինը առաջինէն գէշ ըլլայ:

Կերպ կերպ խօսքեր թէքլիֆներ իրա-
րու հետ ընելէն ետքը ըսաւ եզը ,

|| **Շ** ատ աղէկ բարեկամ, էյէր դու քե-
ֆիլ կըլլաս քի գնացած ատենս՝ նէ ին-
ծի նէ իմ մայիս ամենեկին մնաս մը շի հաս
նիր նէ, իշտէ ես հազըր եմ, երթանք :

Վարբինեան ալ անոր միտքը շինե-
լու համար մեծ մեծ երդումներ ընելով
առաւ տարաւ անիկայ թգլորին դէմը :

Եզը ծուսկ չորբելով, ու ինչպիս պէտք
է նէ գեղեցիկ բօլիդիքայով մը անոր ձեռ-
քը պաքաւ կեցաւ առջևը :

Հարցուց թագաւորը անոր ինչ պատ
ճառով այն չայիրին մէջը գալը և անանկ
զարհուրելի ձայնով պօռալը . այն ալ
ամէն բանը ինչ որ գլուխը եկեր էր շա-
մուրին մէջ ինկած օրվընէն պէրի մինչև
այն սահաթը պտրկեշտ ու քաղաքավար
շարժմուկնքով մը պատմելով ինքը զինքը
յարգի ու խոհեմ երևցուց , անանկ որ
անիտէ թագաւորը հրաման ըրաւ որ ա-
նոր պատուական օտայ մը պատրաստեն ,
իրէք ալ ծառայ քովը դնեն , վէ խաֆ-
տան մի ալ հագցունելով իրեն խորհր-
դական ըրաւ :

Բայս պաշտօնին մէջը սիրելի ու հա-
ւատարիմ գտնելու, քիչ ժամանակէն
ետքը վէզեր եղաւ, ու տէրուէ մէջէն
առաջին կտուավարիչ:

Վարժեհնէան տեսնալով եղին այս-
չափ փառքի ու պատուոյ հասնելը, և
Թագաւորին անոր վրայ այնչափ սէրը,
մանաւանդ իր Ֆայտասըղ մնալը, որ այն
չափ աշխատեի բանի մը սըրայ չէր անցեր
նէ, սկսաւ այնուհետեւ անոր նախան-
ձել ու խըրսլանմիշ ըլլալ. իլէ Թագաւո-
րին հախին շատ գանկատ ու տրտուհ
կընէր վէ կերպ կերպ բաներ մտքէն կանց
նէր: Վարժին պէլինսօէն պաշխայ մէկ
որտաշ բարեկամ մը չունենալով իր տէր-
տը իֆատէ ընելու համար՝ կէնէ հարկ ե-
ղաւ անոր երթալ իր անբաղդու-թիւնը
պատմել, իլէ Թագաւորին ըրած ապե-
րախտութիւնը իր հախին:

Բայնչափ հաւատարմութիւն ծառայեր
եմ անոր կըսէր, ու այնչափ վտանգի մէջ
ես զիս դրեր եմ, տէ՛ վերջը վերջը ինձ ի
ընելու պատիւը՝ եղին գնաց ըրաւ:

Պէլինսօն պատասխան տրվաւ անոր ու
ըսաւ, || Վառասուհն չափէ՛, և մէկ կըլարէ՛

կըսէր պառաւ մամիկս • պէ՛տք է սիրելիս
մէկ բանը շատ մտածելով սկսել որ վերջն
ալ աղէկ ուզածին յարմար գայ: Ա՛րբ որ
այդ մասլահաթին մէջ տավէթսիզ մըտ-
նալ կուզէիր նէ, գիտես աղէկ էյէր միտ
քըդ վրադ բերես նէ, թէ որչափ կըսէի
քեզի քի հանգիստ ու պատուով կեցած
իբէն՝ չի վայելէր քեզի վեր վեր տեղեր
ցաթկել, ու քուկին կորուսադ փնտուել:
Իշտէ դու քեզի սըրեցիր այն դանակը՝
որ հիմայ քեզի եարալամիշ է ըրեր:
Ի ու քուկին ծոցդ մեծցուցիր այն օձը՝
որ վերջապս քու արիւնդ խմեց: Թ՛ւրփոջ
այն դիպուածը պատահեցաւ քեզի ալ
ինչ որ պատահեր էր ճգնաւորի մը իր ըն
կերոջը ձեռքէն: Խելքդ գլուխդ էնէ
պատմեմտէ՝ մտիկ ըրէ:

Վ էրնիայի կողմերը մէկ սք ճգնա-
ւոր մը կար • ասոր սք անուանը համար
շատ մարդիկ ուխտ ընելու կերթային ու
շատ ալ ողորմութի կուտային • տսանկով
իր սրբուէ անուանը չորս կողմը այնպէս
մը տարածվեր էր որ մեծ մեծ քիպար զա
տէներ պիլէ կը փափագէին անոր ուխտի
երթալու, ու լամծներնուն շատ աւելի

տեսնալով՝ առատ ողորմութիւն ընծայ կը-
նէին կերէք իրեն ապրուստին համար ,
կերէք թագի մը զարդարանքի համար որ
ասիկայ իր խուցին մէջն էր կախեր սք-
շերոնիմոսի անուանով :

Եւ յն մօտ տեղերն ալ մէկ երևելի գող
մը կար Արատուճենոս անուանով , որ աչքը
անոնց տընկելով՝ կըսէր ինք իրեն , հայ
վախ , ինչպէս աղէկ կը վայելէր ինձի այդ
բաները որ անձ այդ ճգնաւորին խըսմէ թ-
րբեր է . ասանկ ըսելով՝ սկսաւ այնուհե-
տև մտմտալ թէ ինչ վարպետութիւն կը
նար անոնք ձեռք բերել :

Վասնի մը օրէն ետքը ելաւ գնաց այն
ճգնաւորին քովը ջերմեռանդ ու խոնարհ
կերպով մը , ու անուշիկ լեզուով անոր ան-
օգնական ըսելէն ետքը՝ սկսաւ պատմել
թէ ինչպէս աշխարհէս զգուելով բոլոր
վին հրաժարելու միտք է ըրեր . ու հիչ
բան մը չառնելով՝ միս մինաւորիկ էլէր
անոր քովն է եկեր , Վիտեմ՝ կըսէր , որ
քուկին բարեսրտութիւն ինձիպէս մե-
ղաւորին արցունքը ու ծառայութիւն չե-
անարգեր : Արդարեւ քեզի որ խնդրես
աստուծոյ որ իմին խնդիրքս ալ լուսնի ,

ինչպէս ըրեր է այն աջակողմեան աւա-
զակինը որ հետը խաչակից էր եղեր . ու
մարբէ զիս իմ մեղքերէս , վէ արքայուէ
ճանապարհը ձգէ ինձի որ այսուհետեւ
չխոտորիմ մէյ մի ուլ :

Միամիտ ճգնաւորը ասոր այսչափ
խոնարհութիւր ու ետափմայ զղջումը իրաւ-
ցընէ գիտնալով , շատ ուրախութե՛ք մը ա-
ռաւ իր քովը պահեց անիկայ , ու անանկ
կը համարէր որո՞ք թէ այն օրը բոլոր աշ-
խարք վաստըկեր է , ու գայլին բերնէն
ոչխար մը փրցուցեր է :

Վստ չարամիտ գողն ալ՝ ճգնաւորին
սիրտը աւելի միամտցնէ տէյի , անանկ սի-
րով մը ու ջերմեռանդութե՛ք կը ծառայէր ,
վէ սուրէթէն հաւատարմութի մը կը ցը-
ցընէր որ խեղճ ճգնաւորը հիչ շիւպհէի
չէր երթար քի ասիկայ երևելի սուրբե-
րէն մէկը պիտի չըլլայ : Վստ համար ինչ
որ ընէր նէ առանց անոր չէր ընէր :
Վաւ ինչ խտար ողորմութի գար իրեն
նէ՝ բոլորն ալ ասոր ձեռքը թէսլիմ կը-
նէր , այն կառնէր , այն կը հոգար ամէն
բանը՝ խաղնատար հիսապընտայ :

() ր մը այս ճգնաւորին ուրիշ երկեր

մը երթալը բռնեց, որ Պարակայցա կը-
սեն՝ այն տեղերուն մօտ: Վողն ալ թա-
ճամ ժամանակը գըտայ ըսելով՝ բոլոր
ինչ կար չիկար ժողովեց ուրախութի
ելաւ փախաւ:

Երբոր դարձաւ ճգնաւորը իր խու-
ցը ու տեսաւ որ նէ իր ընկերը կայ, նէ
ալ խուցին մէջը տեսնալու բան մի մընա-
ցեր է, քիչ մնաց որ խելքը պիտի թռցու-
նէր: շուտ մը անոր ետեէն իյնալով կա-
րելի է քի կը գտնամ ըսելով: շիտակ
Պիտդոյաի կողմը ելաւ գնաց:

Երթալն իբէն՝ ճաննորհին վրայ ռաստ
եկաւ որ երկու նոխազ (թէքէ) իրարու
հետ կը կռվէին, անանկ որ երկուքէն ալ
արիւնը սէլ եղեր կը վազէր: Այն արա-
լըխը աղվեսին մէկն ալ այն տեղ գալով
անոնցմէ վաղած արիւնը խըմեմ տէյի
քեօռ քեօռ ունայ մէջերնին մտեր մէրամ
իճրայ ընեմ ըսելն իբէն՝ ինկաւ անոնց
պույնուղներուն մէջ, ու անանկ եղաւ
որ կաշին մաղ շինելու ըլլային նէ ալ
ծակելու պէտքը չէր: Աշտէ ասանկ իր
յանդգնութի փայը առաւ:

Ճգնաւորը այս գեղեցիկ հանդէսը

տեսնալէն ետքը , կենէ իր ճանապարհը
 ելաւ քալեց , ու Պիտղոյա ըսած քաղա-
 քը հասածին պէս հէմէն դատաւորին
 գնաց , ու գողին համար տավայ ընել
 սկսաւ : Դ՛յն արալըին ալ ռաստ կելէ
 աչքին իլիշմիշ եղաւ գողը որ կը պըտը-
 տէր այն տեղերը , շուտ մը խապար տուաւ
 դատաւորին ու բռնել տրվաւ անիկայ :
 Վատաւորն ալ իր առջևը բերելով քըն
 նեց յանցանքը ու պատիժը տրվաւ , լա-
 քին խեղճ ձգնաւորին ձեռքը բան մը
 չանցաւ , չիւնքի բոլորն ալ կեր ու խու-
 մի տրվեր էր մարդը . քիչ մը բան ալ
 մնացած ըլլար նէ տախի՝ միլիյի բաժին
 պիտի իյնար , չիւնքի արդարուիր անանկ
 պատիհավա կամ խաթեր համար չի տը-
 վեր եա՛ , իլէ աղէկ ու ծանր գընով , ո-
 րովհետեւ ազնիւ ու մեծագին բան մի է :

Վարբինեան այս բաները լսելէն ետ
 քը՝ ըսաւ իր ընկերին , աղէկ խանմիշ
 եղայ որ աղվեսը այդ փորձանքը չէր քա
 շեր թէ որ յանդգնութի չընէր թէքե-
 ներուն պույնուզներուն մէջը չի մըտ-
 նար նէ : Դ՛յն սբ ձգնաւորն ալ կրնար
 իր խուցին մէջը մնալ ու համբերուի՛ այն

մնասը տանել ըսելով թէ՛ ॥ Տէր ետ ,
 և Ինր էառ , եղիցին կամք ան օրհնեալ ॥ :

Սէ քի այնքան նեղու թէ տակ մըտ-
 նալ ու անանկ բաներուն ետևէն իյնալ
 որոնց մէն բոլորովին ձեռք քաշեր էր կը-
 րօնաւոր եղած ատենը :

Կողն ալ թէ որ ուրիշին մալին հա-
 վէս չըներ նէ՛ ալեմին խայտառակ ըլ-
 լալով չէր կտխվեր շարջըին գլուխը :

Քեղալիք ես այս նեղուէ այս խասկվե-
 թին մէջը չէի իյնար թէ որ ինծի Ֆարզ
 չեղած ասանկ բանի մը մէջ չի մտնայի նէ :

Հիմակ իրաւ որ Ֆարխին կերթամ քի
 որչափ խըյմէ թլի է եղեր քուկին խրա-
 տրդ . լաքին ինչ օգուտ որ մեծուէ հավէ
 սը ինծի քեօնցուցեր է : Ա՛ւր է հիմակ
 այն առջի աստիճանը . շատ կը ցանկամ
 ամմա՛ մարդուն ըսածին պէս՝ ॥ Ա՛յէր
 կետւոլուրուն ագլը սօղըա կելեր իմիշ ॥ :

Կը տեսնամ որ եղը ինչ փառքի ինչ
 փայէի է հասեր որ թագաւորին սէպէքի
 աչքին լոյսն է եղեր՝ տէ՛ ինչպէս տահա
 համբերեմ , ինչպէս ես ինծի չուտեմ ,
 իրաւ որ ասոր չարէն հիչ բան մը չի կըր
 նար ըլլալ , իլէ քի անորետևէն իյնալ՝

անիկակ կորսուցուցուներու Չահտ ընել .
 ամմա չի յաջողիր տէ՛ ինծի մեռնելու
 իխտիղայ կընէ , այն ալ վաղնֆէս չէ ,
 տէվլէթ՝ եա պաշա , եա քուզկուսն լէշէ ,
 թէք անիկայ իր մանսուպէն խէրը չի
 տեսնայ տէ՛ ինչ կըլլայ թող ըլլայ :

Հէմհիչ բան մի ըսել չէ ասիկայ իծ-
 րայ ընելը , զէրէ այդ չափէ դուրս թա-
 գաւորին սէրը անոր վրան , վէ պատիւը ու
 մեծութիւր որ տրվեր է անոր նէ , հէլը
 պէթդէ նախանձ մը կը ձգեն ուրիշնե-
 րուն մէջ ուրկէց խռովութիւն մը հասըլ
 կըլլայ տէ՛ տէրութե՛ր՝ փոխանակ օգտին
 մեծ զարար մը հասնելով՝ ՚ի հարկէ այն
 ալ թագաւորին աչքէն կէլլայ :

Ստ բան հէլէ , ըսաւ Ալէլինօն .
 քուկին՝ ըրածիդ ես չի կըցեր էի խէլք
 հասցուցել , կընայիմ որ տէրտիդ տէրման
 գտնաս տէյի՛ չարուէ ձեռք կը զարնես ,
 ու անիրաւութե՛ կիւվէնմիջ եղեր օգ-
 նութի կը յուսաս : Այրեսէն մէկ սէր
 մի է օրթան ձգեր ես տէ՛ սամանի տա-
 կէն ջուր կը վաղցուցնես . առաքինութի
 ըսած բանին հաար չի կայ վրագ՝ որ մեծ
 մարդոց ասըլ փառք ու պարծանքն է :

Վճմա քուկին այդ ցանկուկդ չտիէն
 դուրս է ելեր տէ՛ ալ բանականութեան
 մտիկ չես ըներ, կամ թէ սուրէթէն թա
 գաւորին օգուտը փրնտրելով՝ քուկին
 մէրամդ առաջ տանել կուզես տէ՛ նէ՛
 պատիւ կընայիս, նէ՛ արդարուէ ականջ
 կընես. ինչ և իցէ, սա կուզեմ գիտնալ
 թէ ինչպէս կընաս այդ բանը գլուխ տա
 նել, որովհետև մեծուին ալ՝ կարողուին
 ալ բոլորը քուկին հասիմիդ ձեռքն է,
 ու սէպէ քի թգլորին սչքն է անիկա,
 ամէն բանը անոր ձեռքէն կանցնի կոր.
 ինչպէս կընաս դու անոր հախէն գալ:

Տէ՛յ կիտի տէ՛յ, ըսաւ գարբինեան,
 շատ խամ էս եղեր տահա ասանկ բանե-
 րու: Վճճ առնելը մէյէր ստղ մեծե-
 րուն ու կարողութի՛ ունեցողներուն է
 եղեր վերկի. չես գիտեր որ երբեմն անոնք
 որ հիչ բանի մը տեղ չեն սեպվեր նէ՛
 անանկ բան մը կընեն որ մեծ մեծ մար-
 դիկները ու պէլի պաշը թախըմները
 չեն կընար գլուխ տանել: Հէ՛լէ միտքդ
 բեր մէյ մը այն դիպուածը, որ խարդալ
 խուշին ու բղէղին (պօք պէօճէկիյին)
 մէջն է եղեր, սնանկ թօաֆ բան չի կըր

նոր ըլլալ յայնքէն չեա գիտեր նէ պատմեմ պարէ՛ մտիկ ըրէ՛ :

Երբ թալին մէկը նապաստակի (թավշանի) մը հետ խարէզ ունենալով՝ միշտ կը հալածէր անիկայ : Երբ չէր նապաստակը ինչ ընելը չգիտնալով գնաց բղէղին ոտքը ինկաւ ու անոր պահպանութեանը թէսլիմ եղաւ, որ Վավալինօ ըսված մեծ լեռանը գլուխը կը բնակէր : Այնօճէկն ալ յօժարութեամբ անոր խնդիրքը ընդունելով, երբ որ տեսաւ որ խարդալը եկէր թավշանը պիտի կորսնցնէր նէ՛ խնդիրքը աւանոր որ իրեն բաշխէ անիկայ չի մեռցնէ : որովհետեւ ինծի թէսլիմ է եղեր կըսէր :

Երբ անց խարդալը աս բանիս վրայ որ պէօճէկն ալ ինքը զինքը բանի մը տեղէ դրեր : վէ անոր ընծան փապուճին չի սէ պէր տէյի ցըցնելու համար՝ նստաւ առջևը կերաւ թավշանը լըֆնցուց : պէօճէկն ալ հիչ ձայն չի հանելով գլուխը քաշեց՝ հէլպէթդէ ասոր հախէն գալու ժամանակն ալ կըլլայ ըսելով, սպասեց մինչև խարդալին հաւկիթ ածելու ժամանակը եկաւ, ու տայմա կեօղէթ լէմիշ ընելով

իմացաւ անոր բուհնին ուր տեղ ըլլաղը :

() ր մի ալ երբոր խարդալը կերակուրի
 էտեհն գնացեր էր՝ պէօճէկն ալ հէմէն
 ուսուլով մը ներս մտաւ ու հաւկիթնե-
 րը վար գլորածին պէս՝ բոլորն ալ ջար-
 դեց թողաւ գնաց :

Խարթալը այս բանը եկաւ տեսաւ նէ
 շատ մեծ տրամուէ մէջ ինկաւ ու շիտակ
 'Վիոսին երթալով սլատմեց իր գլխուն ե-
 կած ձունը , աղաչելով որ իրեն ապահով
 տեղ մը տայ քի այնուհետեւ եղած հաւ-
 կիթները այն տեղը դնէ :

'Վիոսն ալ շիւնքի անկէց աղէկ ծա-
 ուայուի տեսեր էր ատենով երբոր Վա-
 նիմէթը ձեռք բերելու եղաւ նէ , ասոր
 համար չի կրցաւ անոր խօսքէն անցնիլ ,
 ու ապահով տեղ մը անոր մինասիպ տես-
 նալով՝ ըսաւ քի իմ ծոցըս բեր դիր հաւ-
 կիթներդ , անկէց ապահով տեղ չի կըր-
 նար ըլլալ , ու այնպէս ըրաւ :

'Վէօճէկը ասոր այսպէս ընելը սեղմիշ
 րրածին պէս , թէղէլտէն հէմէն կըրիկ
 հապպէ մը շինեց , ու թռչելով շիփ շի-
 տակ 'Վիոսին ծոցը ձգեց :

Մ. յն ալ անոր գարշեւի հոտին չը

դիմանալով՝ սկսաւ ծոցը խառնել շարկել
 շիւնքի հոտը անկէց կուգար օ , հէլէ
 խառնելով խառնելով հապպէն գտաւ ,
 ամմա՛ անիկայ վար նետեմ ըսէն իքէն՝
 խարթալին հաւկիթներն ալ հետ կը գը-
 լորին կտոր կտոր կը լլան :

Տեսա՞ր սիրելիս քաջ պէօճէկին հը-
 նարքը՝ անսնկ ահարկու խարթալին հա-
 խէն ինչպէս եկաւ . ու երկու անգամ՝
 անոր ձագերը չի հանած իքէն մեռցուց :
 հէմ՝ անսնկ ալ վախ մը ձգեց անոր սիրտը
 որ հաւկիթ ածելէն պիլէ վաղ գալ տը-
 վաւ անոր որչափ ինքը այն տեղերն էր :

Իշտէ ասանկ ըլլալուն համար՝ սրտին
 քաջութեանը պէտք է նայել սիրելիս .
 զերէ հիչ մէկ բան մը անհնարին չըլլալ
 թէ որ կամքին ու ձէսարեթին հետը պա-
 րապար՝ խոհեմ բարեկամ մի ալ ըլլայ ,
 որ անոր խրատին կեօրէ բանը տեսնայ ,
 ինչպէս եղէր է ժամանակով ագռաւին
 ու օձին մէջը :

Խառնալային մէկը իր բունը (եռւ վան)
 շիներ էր Մ. վօլօ ըսած գեղին մէջ ծառի

մը վրայ • որուն տակն ալ մէկ մեծ օձ մը
 իր բունը շիներ կեցեր էր • ու որչափ այս
 խեղճ ագռաւը ասդիհէն անդիհէն իրեն
 կերակուրի համար հաւեր ձագեր կը
 ժողովեր նէ բոլորն ալ այս օձը կառնէր
 կուտէր •

Մյս բանիս վրայ շատ նեղացաւ ագ-
 աւը , ու ելաւ գնաց աղվեսի մը քով ,
 որուն հետ շատ ժամանակէ պէրի աղէկ
 բարեկամութի ունէր ու շատ ալ հաւա-
 տարիմ ճանչցեր էր անիկայ • պաշլայեց
 անոր պատմել օձին ձեռքէն քաշած վը-
 նասները , ու կը խնդրէր որ իրեն օգ-
 նութի մը ընէ կամ խրատ մը տայ անկէց
 ազատելու համար • Ես կըսէր , միտքըս
 դրեր եմ արթըխ որ հիշ ուրիշ բան մը
 չընեմ իլէքի անոր քնացած ժամանակը
 ուսուլով մը երթամ կտուցովս անոր աչ-
 քերը հանեմ • ասկէց աղէկ հնարք չեմ
 կրնար գտնալ , վերջը ինչ կըլլայ նէ թող
 ըլլայ , դերէ արթըք պուշաք քէմիյէ
 տայանտը •

Չէ այդպէս սիրելիս , չէ ըսաւ աղ-
 վեսը , դերէ մեծերուն հախէն գալը ղո-
 ո օվ չըլար , իլէքի վարպետութի ու

հնարքով ինչպէս ժամանակով խեղափառին (չաղանոզին) մէկը ըրած ունի թրուչունին մէկին, մտիկ ըրէ որ պատմեմք եղև:

Սրիսկիալօլ ըսած լեռանը քովը մէկ մեծ կեօլմը կար, ուր տեղ էյլէնմիշ կըլլար ձուկ բռնող թռչունին մէկը, որ իր կենճուէ ատենը՝ փորը այն կեօլին մէջի ձուկներէն կը կշտացներ, հիչ մէկին մին նէթ չէր ըներ. լաքին երբոր ծերացեր ալ ձուկ բռնելու հալ չունէր նէ՝ անանկ էր եղեր որ քիչ մնաց անօթի կը մեռնէր:

Վ. յս յետին խղճութիւնը մէջն իբէն չաղանոզին մէկը եկաւ քովը ու շատ սիրովմը անիկայ բարեւէլէն ետքը հարցուց անոր այնչափ նէ շաթսղուէ ու տրտում կենալուն պատճառը:

Պատասխան տրվաւ թռչունը ու ըսաւ, ծերուէ ատենն ալ կրնայ մի ըլլալ ուրախուի: Կէնճ իբէն ես ինճի իտարէ կրնէի կոր՝ ձուկ բռնելով. հիմակ որ ծերացեր եմ նէ անօթի կը մեռնիմ. զէլն հալ չունիմ չեմ կրնար ձուկ բռնելու: Տոխի որ կրնայի նէ կէնէ օգուտ մը չէր ըներ, զէրէ լսեր եմ որ քանի մը ձկնորս (պալրխճի) են եկեր կուզէն բոլոր այս

կէօլը պարպելու . այս պարպելէն ետքը՝ ուրիշի մի ալ երթան պիտի ան ալ պարպէն :

Չաղանոզը այս գէշ խապարը լսածին պէս շուտ մը գնաց ձուկներուն հասկըցուց մասլահաթը սանկ է տէյի : Անոնք ալ տեսան որ մեծ վտանգի պիտի գան նէ , անխտէ մէկ տեղ եկան գացին թըռչունին քովը մասլահաթը աղէկ մը իմանալու համար ॥ : Աղբայր պատուական՝ ըսին , մէկ գէշ խապար մը առինք մեր հասինն , կէօյեա քի հրամանքդ պատմերես եղեր . որ եթէ շիտակ է նէ՝ մեր հալը փէք գէշ պիտի ըլլայ . կը խնդրենք որ մեզի ալ լաւ մը պատմես ու բանին ինչպէս ըլլալը իմացնես որ մենք ալ անոր կէօրէ պատրաստուի (թէտարիք) տեսնանք ու գլխընուս չարէն գտնանք . մանաւանդ թէ յոյս ունիմք որ հրամանքդ տահա մինասիոյ մէկ հնարք մը կը գտնաս մեզի թարիֆ կընես տէ՝ մենք ալ անոր կէօրէ սէլամէթը կէլանք :

Արխուս վրայ ըսաւ թռչունը . այդ ալ բան մի է որ թէքիֆ կընէք , իմ սերս որ ունիմ ձեր վրա նէ՝ կըստիպէ ինձի որ ձեզի այդ վտանգէն սախնարմիշ ընեմ ,

որովհետև պրզտիկուէ օրէս պէրի մինչև
 հիմա այս կեօլին էթրաֆն եմ մեծցեր •
 ինչպէս սիրտս չի ցաւի ձեզի , ինչպէս
 տայանմիշ ըլլայ որ միայն իմ սէլամէթըս
 հոգամ ու ձեզի ստանկ խղճութե մէջ
 թողում • չէ՛ սիրելիք , չէ՛ • իշտէ ձեզի
 խրատ • էյէր ինծի մտիկ կընէք նէ՛ շատ
 աղէկ կըլլայ որ հեռանաք այդ տեղէն
 քանի որ թշնամիներուն ձեռքը չէք ան-
 ցեր , որ անտարակոյս հիշ մէկիդ ապրել
 պիտի չիտան : Սա թեւերըս կը տեսնա՞ք ,
 ասոնց մով շատ տեղեր պտըտեր եմ , վէ
 շատ ալ սիրուն ու մաքուր ջուրեր՝ ա-
 պահով կեօլեր տեսեր եմ , թամամ ձեր
 ուղածը , անանկ որ այս ինչ պիտի ըլլայ
 անոնց քովը : Սէ որ կամք կընէք նէ իշ-
 տէ ասկէց օգտակար խորհուրդ չեմ կըր
 նար ձեզի տալ :

Ետ աղէկ երեւցաւ ձուկներուն
 այս խորհուրդը , ու ամէնն ալ սահաթ մը
 առաջ կուղէին այս քանը իճրա ընելու ,
 ամմա կը մտածէին թէ ով գտնան անանկ
 մէկը յարմար որ իրենց այն տեղէն առ-
 նէ տանի :

Սուչունը խայիլ եղաւ այս աշխա-
 ւ

տու-թիւնը վրան առնուլ ու բոլոր կարողութիւնը անոնց ուղուրին դնել. խեղճ ձուկներն ալ անոր թէւլիմ ըլլալով՝ ինչ որ ըսէր կամ ինչ որ ընէր նէ՝ չէ պիտի չըսէին։ Պատուէր տուաւ որ ամէն օր թախըմ թախըմ ջուրէն ելլեն ու խանտաներուն վրայ նստին որչափ որ կը սրղ մին նէ, անանկով կառնէր կը տանէր անոնք լեռան մը գլուխը ու քէյֆը ուղածին խատար այն տեղ կը նստէր կուտէր։

Վ.յա թէրթիպով էփէյի Ժամանակ մը անցուց, լարին խորամանկ չաղանոզը այս բանիս վրայ քիչ մը կասկածի երթալով օր մը խնդիրը ըրաւ թռչունին թէ իս ալ ընկերներուս տեսութեան տար։

Վ.յն ալ բանը չի ծակիլի տէյի՝ սիրով յանձնառու եղաւ կառարել, ու կտուցովը բռնեց շիտակ այն լեռանը կողմը տարաւ ուր տեղ իր ընկերները սպաններ կերէր էր։

Չաղանոզը հեռու վանց իր ընկերներուն փուշերը ոսկորները գետնին վրայ տեսածին պէս, հասկըցաւ որ խաբէուի է բանը՝ շուտ մը ինչ ընէ որ իրեն կեանքն ալ ազատէ ու անոր հախէն ալ գայ, որ

այնչափ անմեղ ձուկներուն արիւնն էր մտեր, աման, վար չեյնամ ըսելով, աղէկ մը փաթորվեցաւ թռչունին վղէն, ու անանկ մը սրխմեց մինչև մեռցուց անիկայ:

Սեռցունելուն պէս երկուքն ալ մէկէն վար ինկան, լաքին թռչունը տակը իյնալով չաղանողին հիչ բան մը չեղաւ, ու անանկ աղատելով կամաց կամաց առաւ քալեց իր մնացեալ ընկերներուն քովը, վէ եղածը մի ըստ միոջէ, ինչ թէհ լեքէի մէջ էին, վէ ինչ էր քաշեր ինքը, ու ինչպէս այն անօրէն թռչունին հատէն էր եկեր, բոլորն ալ անոնց պատմելով շատ շնորհակալութի ու շատ օրհնութիւն առաւ անոնցմէն:

Իշտէ այս առակովը աղվէար ագռաւին խանարմիշ ընելով, այս խորհուրդն ալ արվաւ իրեն որ երթայ գեղը, ու որ տեղ կընկան բազմութի մը գանայնէ՝ այն տեղ իջնայ ու վարպետութի մը անոնց մէջէն մէկին մատանին կամ անոր նման բան մը յափշտակէ ու կամաց կամաց թրուցելով գայ խօնմիշ ըլլայ ծառին վրայ որուն ասկն էր օձին բունը, ու անկէց թող տայ որ վար իյնա մատանին կամ ինչ

է նէ , հէմ՝ անանկ նայիս կըսէր , որ
Թախ օձին քովը ձգես , հէլպէթդէ անոր
տէրը կամ ազգականին մէկը ետեւէն իյ-
նալով՝ օձը այն տեղ տեսնալու որ ըլլան
նէ անիկայ ըսպաննելու մէջսուր պիտի
ըլլան որ մատանին կրնան սուսնել :

Եւ յս խորհուրդին շատ հաւնեցաւ
ազուաւր անանկ որ հէմէն այն օրը իճրա
ընելու ճահա ըրաւ հէմ իրաւ որ այնչափ
իմասին է օձը որ այնքան տարի քաշէր էր
նէ՝ մէկ օրվան մէջ հանեց լըմնցուց :

Տեսար սիրելիս ըսաւ Վարդինեան ,
իշտէ ասոնք որ ըսի քեզի նէ բոլորն ալ
օրինակներ են , հէմ՝ անանկ օրինակներ
որ պէտք էր խանարմիշ ընէին քեզի Թէ
Ֆէնտովու հնարքով են տկարները՝ խիստ
զօրաւորներուն հախէն կրնան գալ , պատ
ճառ՝ որ բանի մը տեղ չի սեպելով վա-
ղիֆէնին պիլէ չէ , ասոր համար շատ ան-
գամ կը յաղթըվին :

Պատասխան տրլաւ Պելլինօն ու ը-
սաւ , ես ալ գիտեմ սիրելիս , ու կը հաս-
կընամ որ շատ խօլայէ գլուխ տանել
ատանկ բաները երբոր գիմացինդ ախ-
մախ մարդ մը ըլլայ , կամ Թէ անանկ որ

սալթ ինք իր խելքին իր կարողութիւն
 կիւժէնմիշ ըլլալով, հիշ ուրիշն մը տա-
 նըշմիշ չըլլայ, վէ գիմացինն ալ բանի մը
 տեղ չի գնէ, տնանկին հախէն իրաւ որ
 խօլայ է գալը, լաքին այդ բաները պիճն-
 տօին հախին չեն, դէրէ քանի մը անգամ
 տեսեր եմ ու փորձեր եմ անոր կատարե-
 լութիւն, կէրէք տունելքի տալքի, կէ-
 րէք ուրիշ մասլահաթնեբու մէջ որ տասն
 անգամ կը չափէ կը կըշուէ վէ ուրիշ
 բարեկամներուն ալ տանշմիշ կըլլայ, ետ-
 քը կընէ ինչ որ պիտի ընէ նէ:

Վ. յդ ալ կիւժ մասլահաթ մը չէ՛, ը-
 սաւ գարբինեան, անիկայ ինճի շատ հա-
 լատարիմ պէլէմիշ է ըրեր այն օրվընէ
 պէրի որ սառայը տարի զինքը՝ չիւնքի
 այնչափ երդուամով հաւտացուցեր վէքէ
 Ֆիլ եմ եղեր քի հիշ մնաս մը պիտի չի
 հասնի իրեն, ասոր համար շատ խօլայ է
 ինճի անիկայ օյունի մը բերել, որովհե-
 տե ինքը զինքը մէյ մը ինճի թէսլիմ է
 ըրեր, հէլպէթդէ ես ալ անոր պիտի ա-
 նանկ բան մը ընեմ ինչպէս տատնով աղ-
 վես մը առիւծին մէկին է ըրեր, կուզես
 նէ պատմեմ մախի ըրէ:

Մառիւծին մէկը բարձր ու ապաւնաժ
լեռան մը վրայ կը բնակէր՝ Ռիմաճիօ ա-
նուսով, այս լեռանը տակը աղվոր ջուր
մը կար ուրկէց բոլոր էթրաֆ գեղերուն
մարդիկը ու հայվանները կը խըմէին, և
չեւնքի ուրիշ մօտ տեղեր ջուր չիկար:

Այս առիւծը կերակուրի կողմանէ
ամենևին հոգ չէր ըներ, չեւնքի փորը
անօթցածին պէս այն ջուրին քովը կեր-
թար, վէ ջուր խմելու եկող հայվաննե-
րուն մէջէն ուզածը կը զատէր կառնէր
փորը կը կշտացնէր կերթար:

Ետ Ժամանակ ասանկ անիրաւուի
ընելով՝ բոլոր հայվանները լսեր էին ու
աչքերնին վախցեր, չէին ուզեր երթալ
այն տեղ ջուր խմելու, տահա՛ աղէկ կը
սէպէին ծարաւ մեռնիլ՝ քան թէ այն
անողորմ գաղանին ճանկը իյնալ, անոր
խուրպան ըլլալ:

Արքին տեսնալով որ օրէ օր գէշ կըլ-
լայ կոր հալերնին, ասոր մէկ ջարէն գլտ-
նան տէյի Ժողովք մը ըրին ամէնն ալ
թօփ եղան խարէր տըվին որ առիւծին
էլ չի մը խըկէն իրենց թարաֆէն ու հաս
կըցունեն անոր իրենց մէրամը՝ որ մէջեր-

նին պայմանադրու թիւն մը ընելու կամք
ունէին :

Ա երջանիս ընտրեցին չորս հատ էհլե
քեամիլ թախմներէն զատ զատ ցեղէ , ու
խրկեցին անոր . որոնց մէջէ էն ծերը ըս-
կրսաւ ասանկ խօսել : Անյաղթելի ար .
մէնք՝ որովհետեւ ամէն անգամ որչափ աղ
բիւրը ջուր խմելու կերթանք նէ՝ հրա-
մանքդ ուղածիդ պէս մեղի խըյմիշ ընե
լով զարար կը հասցունես , քու մէրամդ
իճրա ընելու համար . գիտցիր որ ամէնքս
ալ միաբան ըլլալով անանկ խօսք ենք ըրեր
մէջերնիս որ մէյմալ ոտք չի կոխենք այն
աղբիւրին քովը . թէպէտ գիտենք որ աս
կէց երկու մեաս պիտի ըլլայ , մէյ մը որ
դու անօթի պիտի մեռնիս . երկրորդ որ
մէնք ծարաւ պիտի մեռնինք . դու անօ-
թի՝ ըսինք , զէրէ մէնք այսուհետեւ այն
տեղերը երթալու չենք : Արաւ մէնք ,
զէրէ անկէց պաշխայ ջուր չի կայ այս
մօտ տեղերս որ խըմենք :

Ա թէ որ քաղաքնիս տեղերնիս թո-
ղունք տէ չօլուխ չօճուխով ելլենք ու-
րիշ երկիր մը երթանք նէ՝ այդ ալ շատ
ղու բան է , զէրէ հայրենեաց քաղցրուէն

զրկելովէլէն մատէ , օտար երկրին մէջը
բարբարական ըլլալով խարիստութեան
տէրտը քաշելու է , որ մտքէ անցնելը
պիլէ անտանելի է :

Թէ որ դու մինակ այս տեղերը մնա-
լու ըլլաս նէ՛ պէտք է որ երթաս լեռնե-
րը պրտըտիս ու խողի նման կամայ ակա-
մայ փալամուտ ուտես , ապա թէ աս տե-
ղերէն հեռանաս օտար երկիր երթալու
ըլլաս նէ՛ սյդ ալ անհնար է , զէրէ պէտք
է որ դու քաշես այն նեղութիւնները որ
տէմին մեզի համար կրսէի նէ : Ասոր ա-
ղէկը , երկու թարաֆին ալ զարարսրդ
ըլլայ տէյի , կը խնդրենք որ այսուհետեւ
ինչ որ զօռաքի ու բռնութիւն կրնէիր նէ՛
սիրով ու քաղցրութիւն ընես որ նէ՛ քեզի
զարար ըլլայ նէ՛ մեզի :

Անք իշտէ խայիլ կըլլանք որ այսու-
հետեւ ամէն օր կերակուրի ատենդ քեզի
յօժար կամօք մէջերնուս մէկը թային
ընենք , որ դու ետլ հանգիստ կէջինով
ըլլաս՝ օտար երկիրներ երթալու մէջպուր
չըլլաս , մենք ալ մինչև սրբօնիս գայ նէ
պարէ հանգիստ մնանք բաներնիս գոր-
ծերնիս նայինք :

Մ. յս բանին շատ հաւնեցաւ առիւծը
 ու յանձնառու եղաւ որ այս խավէն
 դուրս չելլէ . անոնք ալ խոստմունքնին
 իճրաւ ընելով ամէն օր թայինը կուտային :

()ը եկաւ որ աղվեսին սրբան ինկաւ
 առիւծին կերակուր երթալու : Մսիկայ
 թէպէտ մահը աչքին առջիւր կը տեսնար
 ամմա՝ հիչ չէր վախնար , իլլէ քի հնարք
 ու վարպետութի մը կը մտածէր որ զինքը
 ազատէ , ու խապիլ ըլլայ նէ առիւծը
 մեռցնէ : Մ. առիւծին քով երթալու սա-
 հաթը որ եկաւ նէ՝ ելաւ գնաց , ու անոր
 մօտիկ հասած ատենը սկսաւ ասանկ խօ-
 սել : Տէր թագաւոր , իրաւ որ իմին սը
 րաս չէր , նապաստակին (թավշանին)
 էր՝ այսօր քեզի կերակուր ըլլալու ,
 հաթը ա ես առեր անիկայ բերէի պիտի
 հրամանոցդ , լաքին առտըվանց կանուխ
 ուրիշ առիւծ մը եկաւ ահարկու սուրա
 թովմը խափմիշ ըրաւ ձեռքէս , թէպէտ
 շատ ըսի անոր քի հրամանոցդ թայինն է
 անիկայ , վէ հրամանոցդ բերեմ պիտի
 տէյի , շատ ալ զօռ ըրի անոր քի աղէկ
 աչքը բանայ զէրէ թագաւորի էմանէթ
 է տարածս , բիշ բան չէ , լաքին ամենեին

տիանջ չբրաւ , չընելէն յետոյ՝ անանկ
պեօպիւռւէնմիշ ըլլալով մը ես անկէց մեծ
եմ ըսելով նստաւ կերաւ թավշանը :

Վ. յս տեսածիս պէս հէմէն վախշելը
նայեցի ու շիտակ մեծուէդ . քովն եկայ
իշտէ որ պատմեմ անոր ըրած զօռպայու
թիւնը . անկէց ետքը ինչպէս կուզես ,
վէ ինչպէս կը վայելէ . քուկին մեծուէդ
նէ անանկ ըրէ :

Վ. սիկայ լսածին պէս առիւծը՝ խա-
Ֆան դարձաւ ու կատաղուէն ինչ ընելը
չէր գիտեր . եկոր ըսաւ , եկոր ցոյց տուր
ինծի այդ անիրաւը որ իմին թայինիս
ձեռք զարնելու ձէսարեթ է ըրեր :

Վ. յն ատենը աղվեսը առաւ անիկայ
տարաւ շիտակ ջուրին . քէնարը , որ շատ
թէմիզ ու պարզ ըլլալով՝ ինչ ըլլար նէ
կերևար մէջը . այն տեղը ցոյց տրվաւ
առիւծին իր շուքը ու ըսաւ , տէս իշտէ
տէս ինչպէս բարկացած սուրաթով մը
կը նայի կոր . քեզի :

Վ. նմիտ առիւծն ալ բարկուէն միտքը
չփոթելով՝ կարծեց . քի իրաւցնէ ուրիշ
առիւծ մը կար ջուրին մէջ որ այնչափ
ամբարտաւանուի էր ըրեր ու իր թային

եղած թափշանն էր կերեր: Աարկուէն
 անանկ մը տալմըշ էր եղեր որ ինք իրմէն
 խապէրսիզի պէս ըլլալով՝ անսըզտան ին-
 կաւ ջուրին մէջ խեղդվեցաւ դնաց:
 Ասոր վրայ բոլոր քաղաքը ուրախացաւ,
 ու ամէնքն ալ կըսէին ու կըսէին || այն
 տեղ մնաց ||: Ա է հալէն մինչև հիմայ
 այն տեղին ու քաղաքին թիմաճճիօ կըս-
 ուի, որ ըսել է քի՛ || մնաց ||:

Այս խօսքերուն վրայ դարձաւ Պէլ-
 լինօն ու ըսաւ, էյէր դու քեզի մտածա-
 ցիր տէ այդ բանը անանկ ուսուցումը
 գլուխ տանելու կարող կը տեսնես որ բա-
 նը չի ծակված անիկայ մեռցնես նէ՛ շատ
 աղէկ, լաքին ետքը ինչ պիտի ընես.
 հիչ բանին վերջը չէն մի մտածեր. միտ-
 քըդ բեր հէլէ որ նոյ արդարու թիւր չէ
 քի միայն ըրած անօրէնու թիւննիս կը
 պատժէ, հասկա շատ անգամ տահա չը-
 բած տան պիլէ պատժելով կը խափանէ
 մտքերնուս մէջ դրած չարու թիւր:

Այս բաներս իրաւ որ աղվոր թէհ-
 սիրլի խրատներ էին ամմա՛ անոր հիչ
 քեար չընելով վերջապէս նէ իր չար մըտ
 քէն վաղ գալ չի տըվին, ու թէպէտ

ըսածնեբուն ահանջ կը դնէր ամմա մէկ
 ահանջէն մտնալով մէկէն ալ ելլալով՝ միտ
 քը դրածը իճրա ընելու կը նայէր , ու
 այն դիտաւորութեւ լաւ հեռացաւ իր
 ընկերին քովէն , ու քանի մը օր ամենեւին
 սառայր չերեցաւ :

Քանի մը օրէն ետքը եկաւ ու ինչպիսի
 սովորութիւնն էր նստաւ թագաւորին
 առջևը տրտում ու նէշաթսրդ կերպով մը
 Հարցուց թագաւորը տրտում թէ պատ-
 ճառը , այն ալ պատասխան տուաւ ու
 ըսաւ , Սեծագ՛՛ր տը , իրաւ որ իմ տրտ
 մութեանս պատճառը շատ մեծ է , հէմ
 ինչ խտտար կը ջանամ որ ծածկեմ մէյ-
 տան չի հանեմ նէ՛ անհնարին է չեմ կըր
 նար դապթ ընել կոր : Ալ չիւնքի քու-
 կին տերուէդ տայիր գործքի մը համար
 է , թէ որ հաւատարմութի պահելու պէտք
 է նէ՛ ՚ի հարկէ պէտք է որ իմացընեմ
 հրամանոցդ , որովհետեւ իմ կեանքէս
 իմ փառքէս՝ քու կին պատիւդ , քու կին
 լաւութի՛դ տահա աւելի պահելու մէջ-
 պուր եմ :

Քանի ժամանակ է որ այս պատճա-
 ռէն նէ՛ գիշերս դիշեր է՛ նէ՛ ցերեկս ցե-

րեկ , ամենեւին հանգստութի չունիմ ,
միշտ մտմտութի ու ֆէսֆէսէի մէջ եմ ,
աճապա յայտնեմ մի տէրութի , չի յայտ-
նեմ մի այս բանը : Քիչ որ յայտնեմ նէ՝
կարելի է . քի չէս հաւատար . ու թէ որ
չի յայտնեմ նէ՝ ես պարտաւոր կը մնամ :

Ինչ և իցէ , հէ՛լէ ես իմ պարտաւո-
րութիս ընեմ տէ՛ ինչ կըլլայ թող ըլլայ ,
որովհետեւ հաւատարիմ ծանօթի մը պէտք
է որ լաճժ բանը շինի շնտակ տիրոջը խա-
պար տայ . խապիլէ քի անոր փնտսակար
քեօշէ մը կը պատահի : Եսոր համար իշ-
տէ ինձի ալ հարկ եղաւ որ այս մեծ սը-
րը յայտնեմ տէրութի :

Քանի մը օր առաջ բարեկամներուս
մէջէն մէկը քովս եկաւ , լաքին բարեկամ՝
կըսեմ նէ անանկ սրայաղքն մի՛ իմանար ,
թէքտէն բարեկամ , վէ ինքն ալ քիպար՝
ասը զատէ :

Եսիկայ շատ երգումով բանով ինձի
հաստատեց քի հրամանոց հաւատա-
րիմ օլաճախ Պիօնտօն՝ բոլոր ընձալ քի-
պարներուն առջևը կերպ կերպ խօսքե-
րով տէրութի մը վրայ քալեց , վէ իրմէն
վախնալդ անոնց պատմեց հասկըցուց ու

քեզի մէկ ըստկի ըրաւ թողաւ վար, հէմ
 թէ որ ես իմ մարիֆէթովս կըսէր, իմ
 խելքով ու ճարտիկուքս իմտատ չի հաս-
 նէի նէ՝ շատոնց պէրի թագաւորու-թիւր
 պիտի կործանէր:

Եսկէց 'ի զատ կը յորդորէր անոնց
 սիրտը որ իրեն թագաւոր ըլլալու եար-
 տըմ ընեն, էյէր կուղեն որ թագաւորու-
 թիւննին բարձրանայ փառաւորի. հէմ
 անանկ ընեմ որ դուքալ հասկընաք՝ կը-
 սէր՝ քի մանսուպ իտարէ ընելը ինչպէս
 կըլլայ եղեր, չէ քի ստանկ պատիւնիդ
 չըճանչնալով:

Ես բանիս շատերը հաւնեցան վէ
 կամք արվին օգնուի ընելու: Հիմա այս
 մէրամը առաջ տանելու վէ միշտ Ֆէնա
 ու տուղախ խուրմիշ ընելու վրայ է:
 Եսոր համար չըլլայ քի էհմալուի ընես,
 սահաթ առաջ ազատութեանդ չարէն
 նայէ, զէրէ իշտէ վտանգը աի աշիքեար
 մէյոտանը կեցեր է:

Եմմա պիտի ըսես ինծի քի ես եմ պտտ
 ճառ անիկայ այս տեղ բերելուդ, վէ
 այդ աստիճանին հասցնելուդ, իրաւ ես
 ինքեար չեմ ըներ, լաքին ես ինչ ընեմ,

տասնկ խըյանէթ ըլլալը ես ալ չէի գի-
 աէր , խալուէն չէր որ հասլըտայի տէ
 հասկընայի , քէլէ քուլաք եէրինտէ ,
 ես ալ բան մը գիտցայ , հիմա տասնկ որ
 եղաւնէ մէյէր անոր թարաֆ մը բռնե-
 լու եմ , քաւ լիցի , չեմ կրնար ես համ-
 բերել որ իմ տէրս վտանգի մէջ տեսնամ
 տէ՛ խապար չի տամ . իշտէ կենէ կըսեմ
 ատէն մանցուներ , սահաթ առաջ սէլա-
 մէթդ նայէ , չըլլայ քի քեզի ալ պատահի
 ինչպէս ատէնօք պատահէր էր ձկան մը
 թէմպէլուէ պատճառով , էյէր մէրախիթ
 ձեռք կուտայնէ պատմեմ մտիկ ըրէ :

() ր մը քանի մը հատ ձկնորս (պա-
 լըխճի) մէկ տեղ ժողովէր՝ Ախանտա
 ըսած քաղաքի կեօլին մէջի ձուկները
 բռնելու գացեր են : Մ.յն կեօլին այն-
 չափ ձուկներուն մէջը երէք հատ կային
 որ միշտ միատեղ կը կենային : Մ.յս իրե-
 քին մէկը խիստ աչքը բաց էր ու խոհեմ :
 Արկրորդը ամուր սրտով ու ճէսարէթլի :
 Արրորդը անանկ վախկոտ ու թէմպէլ
 որ նմանը չիկար :

Մ.ուջինը իմանալով ձկնորսներուն
 պատրաստուիլը՝ շուտ մը խելք բանեցուց

կեօլին մէջէն ելաւ ազատեցաւ : Արհիդը
 իր խուփէթին ու մեծուէր ապաւինելով
 վաղիՖէն պիլէ չեղաւ կեցաւ այն տեղը
 մինչև տեսնայ վերջը ուր պիտի ելայ :
 Չկնորսներուն դալը տեսածին պէս՝ հէ
 մէն ջուրին երեսը ելաւ , ու բնաւ չի
 շարժելով մեռածի պէս կեցաւ անանկ
 որ ձկնորսները իրաւցնէ մեռած կարծե
 լով առին նետեցին դուրս , ուր տեղ
 այնպէս անշարժ կենալով՝ ձկնորսները
 բաներնին լըմնցուցեր երթալէն ետքը՝
 կամաց կամաց կենէ ջուրին մէջը քաշվե
 ցաւ , ու անանկ ազատեցաւ :

Ապին երրորդը ինչպէս ըսինք՝ ան-
 միտ ու թէմպէլ ըլլալով ամենևին պատ
 րաստուծի մը չէր տեսեր , անոր համար
 ինկաւ ձկնորսներուն թուր , ու վերջա-
 պէս ըսկառայ քէպապրեղաւ կերվեցաւ :
 Թէպէտ ոմանք կըսէին՝ քի խաշլամայ
 են ըրեր , ու մեռնելէն ետքը պիլէ ան-
 համ է եղեր , ինչ և իցէ անիկայ մեղի
 պէտք չէ ետ , ուտողները կընային անոր
 թէրպիէով մը համը բերել :

Ս) ագաւորը այս բանը որ լսեցնէ ,
 կեօյեա քի ըսածներէն հիշալընմիշ չէ-
 Ե

ղածի պէս մէկ անուշ ու մեղմ կերպով մը
 ըսաւ անոր . հաւատարիմ հպատակը կամ
 ծառան , չէ . քի թագաւորին վտանգը ,
 եա՛ վտանգին շուքը պիլէ տեսնելու ը-
 լայնէ՛ պիտի չի համբերէ , պահպանելու
 խայրէթ պիտի ընէ . թէ և ըրած ծա-
 ռայութեան խըյմէթը չը գիտցըվի նէ ,
 ինչպէս որ կը պատահի պաղի անգամ .
 չիւնքի առաքինուիը սիրելէն պիտի շար
 ժի անոր սիրտը՝ չէ՛ . քի անպատուութիւնն ,
 որ ինչոյս ըսի՛ կը պատահի պաղի անգամ :

Աս աղէկ կը ճանչնամ որ քու կին՝ բո-
 լոր տէրուես վէ իմ վրայ ունեցած սէրդ
 զօր կընէ կըստիպէ քեզի որ իմ կեանքիս
 խայրէթը տանիս . լաքին անանկ իքէն՝
 չեմ կընար ես ինծի հաւատացնել թէ
 « Պիօնտօն անանկ չարութիւնն և միտքը
 դրեր է , էյէր մէյ մը միտքը բերէ քի ինչ
 խղճուէ մէջ էր այս տեղ եկած ատենը ,
 վէ հիմա ինչ աստիճանի է հասեր . ինչ
 սրտով կը սիրեմ անիկայ , որ դուեալ գի
 տես եա՛ , ու վերջապէս անոր խելացի ու
 հաւատարիմ ըլլալը տեսնալով՝ ինչ աս-
 տիճանի , ինչ պատուոյ հասցուցեր եմ որ
 այն ալ յայտնի է իշտէ : » էրէ օրուէս

մէջը առաջինն ու մէկ հատիկ մի է , երկու ըսես նէ չի կայ :

Գարձաւ Գարբինեանն ու պատասխան տրվաւ : Տէր թագաւոր , ես ալ չեմ ըսեր թէ անիկայ գէշ խօսք մը լսեր է տէրուէդ , կամ գէշուի մը տեսեր է տէ՛ր անոր համար այդ բանը ընելու միտքն է դրեր . իլէ՛ ես այսպէս կը կարծեմ . քի չափէ դուրս սէրը ու պատիւը որ տրվեր էս հրամանքդ անոր , կարելի է քի սիրտը շարժած ըլլայ այդ յանդգնութիւնը ընելու . ամէն բանս թէքմիլէ ըսելով , միայն թագաւոր անուն մը ըստանալու պակաս է մնացեր :

Անէնէ հրամանքդ գիտես եա՛ , ինչպէս կուզես , ու ինչպէս տա՛հա աղէկ կը համարիս նէ անանկ ըրէ , միայն թէ գիտցիր որ տա՛հա սելամէթ է որ մէկը թունաւոր օձի մը բունի վրայ պառկի քան թէ անանկ մարդուն քովը մօտիկնայ որ իրեն մեռցնելու գիշեր ցերեկ ճահտ կընէ : Այս ալ գիտցիր որ աշիքեար այդ բանը ընելու չի կրնար տէ՛ր ծածուկ վար պետութե՛ք իճրա պիտի ընէ , զգոյշ կեցիր :

Տէ հայտէ քու կինն ըսածդ ըլլայ :

ինչպէս ընենք հիմա սա վտանգէն փախ-
չինք օղտափնք՝ օրթալըխը իրար չի խառ-
նըված իբէն :

Պատասխան տրվաւ Վարդինեանս
Մեհակարոյ տէր , գիտես որ վարպետ
Ճեռահները եարայոս տեղը կարելու մե-
նասիպ են գտեր , չըլայ քի բոլոր մար-
մինը եայրլմիշ ըլայ տէյի . վէ աղէկ չօ-
պանը՝ հիւանդ ու պերելի ոչխարը սիւ-
րիւէն մէկ դի կառնէ կը մեռցնէ , չըլայ
քի անկէց բոլորն ալ պուլաշմիշ ըլան
տէյի , հիմա քեզի ալ ինչ ընել կը վայե-
լէ նէ՝ գնայ մտածէ :

Թագաւորը այս խորհուրդը լսածին
պէս՝ բոլորովին ինք զինքը շաշմիշ ըրաւ
ինչ ընելը չէր գիտեր . մէկ թարաֆէն
այդ գէշ խապարը՝ վախ մը կուտար սրբ
տին . մէկ մի ալ Պիօնատին հաւատարմու
թիւր որ շատ փորձով իսպաթ եղած էր ,
վէ անոր խոհեմութիւր գործուէն ուրի ,
բոլորովին կասկած մը ընելու տեղ չէին
թողուր :

Մասնկ միւշկիւլ հալի մէջ կեցած
իբէն՝ կէնէ սէրը ու հաւատարմութիւնը
յտղթող ըլլալով՝ միջտկ ու ստղլամ ճա-

Պատարհ մը գտաւ բանը տեսնալու . միտ
քը դրաւ որ Պիօնտօն առջևը բերել
տայ , լաւ մը քննութի ընէ իմանայ տէ՛
էյէր սուչու գտնայ նէ՛ հիչ արիւնը չի
մտնալով արքորէ (սիւրկիւն) ընէ անիկայ :

V. յս խորհուրդը իրաւ որ ասը թա-
գաւորի վէհանձնութիւնը վայելուչ խոր
հուրդ , ինչպէս որ արդարութիւն ալ կը
պահանջէ . լաբին Վարբինեային հիչ բա
նին եարամիչ չեղաւ , զէրէ կը տեսնար
որ իր խուրմիչ ըրած Ֆէնտը մէյտան պի
տի ելլայ , ու իր գլուխը մէջ պիտի խա-
ղայ . դարձուց բանը ու ըսաւ , Ս՛եծա-
ղօր փոր . շատ սխալ մտածեր ես այս ան-
գամ . անանկ որ ինչ խտար լաւ է տէյի
կը կարծես նէ՛ այնքան ալ գէշի խարէր
պիտի տայ . չիւնքի թշնամիդ քանի որ իր
տուղախը ծածուկ է տէյի կը կարծէ նէ՛
աճէլէ չընէր՝ Ֆրոսանտի կընայէ , որ ու-
սուլով մը բանը տեսնայ . մանաւանդ որ
վատէ դրած են մէջէրնին ինչ ժամանակ
հազըր ըլլալու են նէ վատէին կընային ,
լաբին մասլահաթը աշիբեար է ելեր լա-
ծին պէս , քօլթուք պասըլըր մէյհանէ
օլուր , հէլպէթտէ ինչ կընէ կընէ սա-

հաթ մը առաջ բանը գլուխ տանելու պիտի ջանայ :

Չէ՞ որ տայմա կը տեսնանք որ կտոր մը կայծէ մեծ կրակ մը կը լլայ , շատ անգամ լեր եմ ու փորձով ալ տեսեր եմ որ անանկ ծածուկ տուզախներուն տահախօլայ հախէն կուգացվի քան թէ անոնց որ աշիքեար կը լլան :

Ասոր համար թէ որ կամք կընես նե շատ աղէկ կը լլար որ ես երթայի տե ուսուցում մը անոր միտքը փորձէի իմանայի , չիւնքի ինքը ինծի իրեն շատ հաւատարիմ գիտնալով , հելպէթդէ կտոր մը բան օլսուն ցոյց կուտայ , որովհետե ասանկ նոր բաներու հավէս ընողները ատէթայ պարծենալ մը ունին , լաֆով հեմ փիլաֆ կեփեն , հեմ ծովի խատար ետղն ալ կը խոստանան , բան մի ըսել չե , պզտիկ լեռները մենք ենք ստեղծեր կըսեն , ժամանակ պիտի գայ որ տահա ինչէ՞ր պիտի ընենք կըսեն , ասոր նման տահա պոյ պոյ խօսքերով մեծուծի թասլամիշ կընեն , այս կերպ թավուրներէն հերիք է մեզի բանին էուծիը իմանալ :

Անկէց 'ի զտա կտրելի է քի տահա

Ծածուկ թէրթիպներու պատրաստութի
 կուսենան , զօրքի կողմանէ է եղեր , կա-
 նոններու , Ֆէրմաններու վէ սայրը բա-
 ներու . ասոնց տալլանը շներէն հէլպէթ
 դէ տիխաթ ընելով սեղմիշ կընեմ անոր
 միտքը կիմանամ տէ տէրու թէդ մէկ թա
 մամ խապարը կը բերեմ . ու թէ որ ան-
 կէց ետքը կենէ շիւպհէ ընելու տեղ մը-
 նայ նէ՝ ան ատենը հրամանոցդ ըսածին
 պէս առջևդ բեր , քննութի ըրէ , ինչ
 կընես ըրէ . հէլպէթ անոր տալլանը շէն
 պիլի կընես սրտին մէջի եղածը , որով-
 հեաւ յատուկ նշաններ կըլլան այնպէս-
 ներուն վրայ , զորօրինակ սիրտը կը դո-
 ղայ , ձայնը կը փոխվի , աչքերը ասդին
 անդին կըլլայ . կերպ կերպ Ֆէսֆէսէի
 կերթայ շիւնքի ներսի դին խապար կու
 տայ իրեն , որչափ ծածկեմ սեղափրմիշ
 չընեմ ըսէ նէ՝ նաֆիլէ է , ՚ի հարկէ՝ սը-
 օին մէջի չարութիը՝ ձակատին վրայ գը-
 ուածի պէս յայտնի կըլլայ :

Մս խօսքին շատ հաւնեցաւ թագա-
 ւորը , ու հէմէն հրաման ըրաւ որ երթայ
 իճրա ընէ ըսածները : Վարբինեան եր-
 բոր տեսաւ որ թագաւորին մտքէն պիւ-

Թիւնս պիւթիւնէ ֆէսֆէսէն հանեց նէ՝
բանը առաջ կերթայ տէյի ալ հիչ կաս-
կած չունէր, հէմէն առանց ուշանալու
ելաւ շիտակ Արիօնտօին գնաց տրտում
սուրաթով մը:

Արիօնտօն անիկայ տեսաւ նէ՝ անուշիկ
մը ըսաւ անոր. ()Տ, սիրելիս, այս ինչ
տրտմութիւն էր որ պատեր էր մեզի ու բոլոր
սառայը՝ քանի մը օր է որ դուն մէյտանը
չէիր. այն հերիք չէր, հիմայ ալ կըրկին
աւելցողցիր մեր ցաւը ատանկ տրտում
երևնալովդ. չեմ գիտեր ինչ մասլահաթ
ինչ խուրուսթու է այդ որ քեզի այդ
հիէթին է բերեր ձգեր, վէ այնչափ փո-
խեր է կերպարանքդ որ հազիւ թէ կըր-
նանք ճանչնալ, ըսէ ինծի, կը խնդրեմ,
ըսէ տեսնամ ատոր պատճառը. կարելի է
քի օգնութի մը կընամ քեզի ընել. դու
եալ գիտես եա՛ որ ամենևին չեմ խնայեր
ունեցածս քեզմէն. իշտէ հազըր կեցեր եմ
կարողուէս չափ ես ինծի քուկին ուղու
րիդ դնել, չիւնքի պարտըկան եմ. միայն
թէ կը խնդրեմ պատմէ ինծի տէրտող:

Պատասխան տրվաւ Վարբինեան ու
ըսաւ, անանկ ժամանակի մը հասեր ենք

որ, նէ պիլէիմ, աշխարհքիս մէջը նէ հա-
 ւատարմութիէ մնացեր, նէ խղճմտանք •
 (տողըուլուք մինարեակէ քալար, մուհա-
 պէթ չալուտայ •) մարդս միտք յօգնեցը-
 նելով շի կրնար այլ վճռած բանին սուս
 ջը առնել • շեմ տեսեր կեանքիս մէջ որ
 մէկը առանց վտանգի աստիճանի մը հա-
 սած ըլլայ • վէ հիչ անանկ մէկը շի կրցեր
 էի գտնալ որ ինք իր խելքովը մինակ կա-
 ուովարվի տէ՛ սելամէթը կլէ • շեմ լսեր
 որ մէկը քեօռին սալըիս տալովը ճամփայ
 մը երթայ տէ՛ վերջը փիւշման չըլլայ •
 V. յնչափ պատմութիւններ տէվը ենք ըրեր,
 հիչ մէկը չըսեր քի այն որ թօփալին հետ
 շատ կը պրտրտի նէ՛ թօփալ կըլլայ • հիչ
 մէկ իմաստունէ շեմ լսեր թէ բարձր տե-
 դերու վրայ կենալը՝ գեանին վրայ կե-
 նալէն տահա աղահոյլ է •

Ըստ բան հէլէ՛ ըսաւ Պիօնտօն,
 այդ քու լախրտըներդ պիւթիւն խրթին
 բաներ են, հիչ բանի մը շեմ կրնար նը-
 մանցունել • ինչ ըսել կուզես • վարրսա
 թագաւորին նեղացեր էս, դէրէ անանկ
 կերևի բանին կելիշէն •

Պէլի ըսաւ Վարբինեան, շիտակ էս •

բարկացեր եմ՝ ամնա՝ չէ քի իմ շախիս ,
 էլէ քի կը մտածեմ որ ինչպէս է շուրճ որի
 (սեօզիւմ ետպանա՝) վէ անոր ույմը
 եղայ քեզի այս տեղ առի բերի , հէմ թէք
 քուկին սիրտդ Ֆէսֆէսէյէ հալի ըլլայ
 տէյի խաթ խաթ երթում ըրի քի ամե-
 նեկին զարար մը չի տեանաս պիտի , այս
 խոսուսով բերի քեզի այս տեղը , վէ
 մինչև այս սահաթս այն խայրէթին վրայ
 եմ ես՝ , չեմ ուզեր որ քեզի ամենեկին
 տեղաց մը հովմը դըպչի , որ իմ խոսա-
 մունքս ալ տեղը երթայ , լաքին ինչ օ-
 դուստ , մէյեր անոր խօսքին վէյը չըլլար
 եղեր , ես չէի գիտեր , ինչ ընեմ : Ասոր
 համար իշտէ այսօր լա իլաճ հարկ սէպէցի
 քովդ գալ քեզի անանկ Ֆէնտ մը ու տու
 զախ մը յայտնել՝ որուն մէջ իյնալդ հափ
 հազըր է , թէ որ աղէկ աչքդ չի բանաս
 դու քեզի չըպահպանեսնէ :

Կիտցած եղիր որ իմ բարեկամներու
 մէջէն երկու հոգի՝ չգիտնալով մեր եր-
 կուքիս մէջի եղած սէրը՝ կեօյա քի նոր
 խապար մը ինծի պատմելու նիյէթով՝
 ըսին քի՝ մեր թագաւորը օր մը քեզի
 խիստ բարկանալով՝ ըսեր է եղեր անոնց

առջևը թէ՛ քանի որ քեզ կը տեսնայ նէ՛
աչքը կը մըթնի, սրտին վրայ մէկ արեւ
բլթի մը կիջնայ քուկին այօշ ըլլալուդ
համար, հիշ քանի մը եարար չէ ըսելով,
իլէ քի վորը լեցունելու:

Ս երջապէս շատ խօսքեր վրայովդ ը-
նելէն ետքը՝ ըսեր է քի միտքըս դրեր եմ
որ անոր ծածուկ բան մը ընեմ, պարէ
սաղու թեանը օգուտ մը չըներ մեզի նէ՛
մեռնելովը օլուսն ընէ:

Տեսա՛ր աշխարհիս հալը սիրելիս • իշ-
տէ ասանկ է մեծերուն բանը, թէվէ-
քելի չէ ըսեր այն տուածը իշխաններուն
հախին թէ՛ թըփղը գեղացոց պէս կընեն
որ ամէն տարի մէյ մէկ խող կը գերցու-
նեն, պէսլէմիշ կընեն՝ որ վերջապէս
միսը իշտահով մը ուտեն:

Վս գէշ խապարը լսածիս պէս՝ սիր-
տըս դողելաւ, թէպէտ անոնք կը կար-
ծէին քի ինծի զէֆգ բաշխեցին • ինչ
և իցէ, անոնք ճամփելէն ետքը, ամէլէ
ըրի քովդ եկայ որ քեզի խապար տամ,
չեւնքի չէ թէ միայն իմ խաւիս իխտի-
ղայէն, իլէ քի քուկին ազնիւ բնաւո-
րու թենէդ ու սիրոյդ, օւտելի մէ՛ծպուր

կըլլամ քեզի պաշտպանութի ընելու ։

Իշտէ գիտցած եղևր սեւամէթդ սահաթ առաջ հոգացիր որ վերջը փիւշմանս չըլլաս , զէրէ սօն փիւշմանլըք ասճէ էթ մէզ կըսեն : Բմմա իմ ասանկ ընելս լսելու ըլլայ նէ կարելի է քի կը նեղանայ , ինծի ալ գէշութի մը կը հասցնէ , այն ալ վազիֆէս չէ , դու ազատէ տէ՛ ինչ կըլլայ թող ըլլայ , ես քուկին ուղուրիդ հազըր եմ խուրպան երթալու : Եթէն որչափ ըլլայ նէ սիրելիս՝ թէպէտ հաթղս չէ քեզի խրատ տալու ամմա՛ կը ինդրեմ անանկ տալընմիշ ըլլաս որ չիմացվի քի ես եմ խրատ տրվեր կամ մասլահաթը յայտներ եմ քեզի :

Ետզ՝ Ալիօնտօն այս մտքէ դուրս սև խապարը որ լսեց նէ շաշմիշ եղաւ մնաց , հիչ ձայն մը չի կրցաւ հանել՝ տեսնալով որ անանկ պէլայի մի պիտի գայ որ հիչ երազը պիլէ չէր տեսեր : Ատոր մը ատեն անանկ տալըն կենալէն ետքը՝ զարմանալով մը ըսաւ , իրաւ որ հիլէպաղ ու իսաբեբայ մարդիկներուն հետ ծանօթութի ընելը՝ վերջապէս ասանկ մահու չափ տառելութի պատճառ կըլլայ եղեր սոցմա :

որչափ դուրսէն լաւութի երեւցնեննէ վերջապէս ասանկ ինծոր մը կը գլորեն օրթան : Պարզին գացեր եմ որ շատերը կան այս սառային մէջք որ աչքերնին չի վերցունէր իմին այսչափ մէյտան առնելս վէ թիւորէն այնքան սլատիւ գտնալս • ասոր համար միշտ կը ջանան՝ ուսուլով մը ինծի թագաւորին աչքէն ձգեն տէյի :

Նէլէ անոնք նէ իոէ նէ, լաքին թագաւորին շատ կը զարմանամ էյէր ստոյգէ նէ այդ բանը • ամմա չեմ կրնար հաւտալ քի ատանկ անիրաւութի մը ինծի ընելու մտքէն կանցնէ՝ ինծմէ վնաս մը չի տեսած • վէ սուտը իրաւը չի փրնտրած իրէն :

Կերէք անձային • կերէք բնական վէ քաղաքական օրէնքը թող չեն տար որ մէկին մեռցնելու վճիռը կըտրեն՝ մինչև որ առջևը չի բերեն մասլահաթը աղէկ մը չիմանան նէ :

Վանի որ անոր տէրութէ գործքին մէջն եմ, կրնամ ըսել քի՝ անոր վտանգաւոր քեօշէ մը չեմ ըրեր • լաքին ինչ օգուտ • կենէ յանցանքը իմնս է :

Սէ հախլը է այն առածը իմ վրայ •

որ կըսէքի՝ այն որ կընայ տեղ մը կենալ
կեչինմիշ ըլլալ տէ՛ չի կենսը ճամփայ
կեւէ նէ՛ հէլպէթդէ ճանսպարհին գետ
նին վրայ ալ ըստ գայ նէ խաթլանմիշ
ըլլայ պիտի պառկի :

Վ. յն. որ խարայէն կընայ տեղ մը եր-
թալ տէ ծովով կերթայ, նաւը խըրի կամ
մնասի գայ նէ հիչ գանգատ ընելու տեղ
չունի, վէ այն որ ասանկ մեծ մեծ սա-
ռայները գործքի մտնալու ետեէ կիյնայ
նէ՛ այն ալ պէտք է մտածէ որ իր ըրած
ծառայութիւներուն շատին համար նե-
ղութիւն քաշել մը կայ :

Թէ որ մեծերուն աչքը մտնամ տէյի՛
սրտանց աշխատի նէ, անդիյէն սառայ-
լըներուն նախանձը չի քաշվիր. չիւնքի
մարդուն ըսածին պէս՝ նախանձ ըսելէն
ետքը սառայներու մէջն է մէքեանը,
ղէրէ հոն կը ծնանի : Վ՛նչ և իցէ ես թէք
բար կըսեմ ու կենէ կըսեմ, մինչև հիմա
տերութեը մազի մը չափ մնաս մը տըված
չունիմ, տըված ալ ըլլամ նէ՛ (չեմ գի-
տեր եա) կամ անգիտութիւն, կամ անըզ-
գուշութիւն կընայ ըլլալ, գիտութիւն չէ.
որ այս թարգով դատաստանձայ ինծի

ամենևնին պատիժ չեյնարե

Եւմնա պիտի ըսէ քի ես երբեմն պաղը մասլահաթի վրայ խորհուրդ տրվի իրեն տէ՛ բանը ուզածին կեօրէ չէ եղեր . այդ ալ ինծի յանցանք սէպելը իրաւօ՞նք է մի եւ՛ , ես ուղիղ սրտով խորհուրդ տրվեր եմ ամնա ինչ ընենք բաղդ իշի , պաղը ներհակը կը պատահի ուզածին :

Հասըլը քելամ , պէտք է տէրութեր այդ բանին . ձեռք չի զարկած իբէն աղէկ մը մտածէ պատճառը իմանայ , սուտը իրաւը փընտրէ , ո՞վ է տավաճին , վէ ինչ պատճառով . աճապօ յանցանքն ալ ըսած ներուն կեօրէ է թէ աւելի կամ պակաս , տահա ասանկ փընտրելու բաներ շատ կան , ես իմ հախիս չեմ ըսեր , ո՞վ ըլլայ նէ թող ըլլայ . ասանկ աճէլէով քննուի չըրած իբէն դատապարտելը իրաւունք չէ . մանաւանդ որ աճէլէ եղած ամէն բանին վերջը փիւշմանուի է . ամնա մէրաք պու եւ՛ , ներսէն դըրդուամ մը կըլլայ եղեր իս թէլէֆ ընելու համար , ու փիւշմանուի մը կուգայ եղեր՝ ինծի այսքան չափէ դուքս փայէ տալուն համար , այդ ալ համբերութի՛ տանելու է , ո՞յ վրէժ-

խընդ-բուհեր ու գատաստանին իհայէ ընե
լով որ ամէնուն ալ արժանաւոր պատիժը
կուտայ . ու անոր ձեռքն է թագաւորաց
սիրտն ալ , զօրութիւն ալ վէ կառավարութիւն
ալ . այս իշխանն է եղեր , թագաւոր է
եղեր՝ ամէնն ալ առջի բերանը մեղրէն
անուշ կրլանն , լաքին վերջը փելինէն
տահա լեղի կրլանն , ու զէհերէն էվէ
մնաս կուտանն :

Ալաքին կէնէ կրսեմ , իմ խէնթութիս
է պատճառ , հիշ ուրիշ բան չէ . թէ որ
չի խափվէի աշխարհքիս սուտ ու փուճճ
փառքին ու մեծութեւ ինչպէս կը խափ
վին շատերը , վէ մտքէս չի հանէի այն գե
ղեցիկ առածը որ կրսէ քի || նմանը իր
նմանին հետը աղէկ կրնայ կէշինմիշ ըլ
լալ || , պէտք չէր ինձի օտար տէրութե
գործքի մէջ մտնալ տէ՛ վերջը ասանկ վը
տանգի հանդիպիլ :

Ասկ թէ որչափ տարբերութիւն կայ
մէջերնիս՝ իշտէ սփ աշխբեար թապիէթ-
ներուս պէլլի է . ես խոտ կուտեմ՝ անի-
կայ միս . ես զաթը ծառայուե՛ տակ եմ
մեծցեր , անիկայ քիպար ստըլ զատէ .
եւ տայմս ծառայութի ընելու թային ,

անիկայ Տառայութի ընելը ինչ է չորհի-
տեր: Ինծի ինչ որ տաննէ կուտեմ,
անիկայ ուղածը կը յափշտակէ կուտէ
Տիչ ալ վազիՖէն չէ: Հիմա ես թըվողը
այն ճանճերուն նման եղայ որ պատուա-
կան եէմիշները ու գեղեցիկ Տաղիկները
մէկ դի կը թողուն էտէփսիզութի կընեն
ու միշտ մարդկանց աչքը կը մտնան, թէ-
պէտ տայմա կը վունտըվին ու շատ անգամ
ալ կըսպանվին: մուստաՏախ է եւս:

Եսանկ մաՏճուպ ու միամիտ պատաս-
խածը, Վարբինեային ներսի դին զէՏիրի
պէս ներգործեց, չիւնքի իր մերամին
տատնկ կակուղ խօսքերը ձեռք չէր տար:
Տէմէն ան սաՏաթ կըտրեց լախրաըն ու
ըսաւ. Տիմա ատանկ երկար բարակ մա-
սալները փարայ չեն ըներ սիրելիս, տաՏա
աղէկ է անոր մէկ չարէն գտնաս կեանքդ
աղատես, չէ նէ ատոնք ըսելով օգուտ մը
չըլլար, ամէն բանը իր ատենը ունի:

Շատ աղէկ սիրելիս, ըսաւ Պիօնտօն,
չիտակ է ըսածդ ամմա՝ սրտանց բարե-
կամի մը Տետ ալ տերալէշմիշ ըլլալը՝ քիչ
միսիթարութիւն չէ՛ ա՛ ճանրմ. Տէմ ինծի
այնչափ յարմար է՝ որչափ աւելի մօտ կը

տեսնամ իմ կործանման սուհաթը :

Օ կրէ թագաւորը ինծի գէշուի ընել չուզէ նէ տախի , թշնամիներս անանկ մը լեցուցեր են անոր սիրտը որ ալ իմ անմեղու թիս մտիկ ընելու ատեն չունի :

Կարծեմ քի ինծի ալ թըփղը անանկ պիտի պատահի ինչպէս ատենով պատահեր էր ուղտի (տէվէյի) մը՝ ուրիշ առիւծի մը ձեռքէն , կուզես նէ մտիկ ըրէ պատմեմ :

Պէ՞ռնարդօ ըսած գեղին կողմը՝ թագաւորական ճամփային մօտիկ մաղարայ մը կար , ուր տեղ երէք հատ կենդանի մէկ տեղ կը կենային , գայլ մը , աղվես մը , ու ագռաւ մը : () ը մը այս տեղերէն երկու հատ վաճառական անցնելն իբէն , ուղտին մէկը որ արթըխ ատըմ առնելու հալ չունէր՝ ինկաւ ճանապարհին վրայ մեռածի պէս , անոնք ալ ումուանին անկէց կտրելով՝ թողին այն տեղ ու գնացին :

Վ. յս իրէք ընկերը տեսնալով խեղճ տէվէն անանկ մեռածի նման ճամփուէն վրայ ինկած՝ մեղքընալով մը քովը գացին ու սէլամ քէլամ ընեւէն ետքը հալը իսթըրը հարցընելով իմացան որ քէֆսիզ է

էղեր • շուտ մը ղայրէթի ինկան անիկա
 ուսուլ ուսուլ վերուցին իրենց մաղա-
 րան բերին • անտեղ կտոր մը կերցունե-
 լէն խրմցունեւէն ետքը թողին որ հան-
 գրատանայ •

Վիչ մը ժամանակէն ետքը տէվէն
 աղէկնալու պէս եղու նէ՝ տեսան ասոնք
 որ փէք թօաֆ հայվան մը նէ, մտքերնին
 դրին որ թագաւորին ընծայ տանին ա-
 նիկայ որ շատ հեռու չէր այն տեղէն •

Հասըլը անանկ սալլանա պուլլանա
 հալիւ թէ տարին • այն ալ չիւնքի քէֆ-
 սիզուէն նոր ելեր էր, անանկ ալ ահար
 կու թագաւորին առջևը որ ելաւ նէ՝
 էփէյի սըխլիշ եղաւ • հէլէ ծուսկ չօքե-
 լով գնաց ձեռքը պարաւ ու մէկդի քաշ
 վեւով ըսաւ, Սեծազօր և անյաղթ ար,
 իրաւ որ շատ կը ցանկայի որ մէյ մը տե-
 րու թէղ հիմայէթին տակը իյնամ, որով-
 հետե քուկին համբաւդ շատոնց պէրի
 լսեր էի • հէլէ փառք նյ որ խըսմէթ ըրաւ
 մեզի այս սա հաթս • Ար խնդրեմ ուրեմն
 որ խապուլ ընես ինձի քուկին սառայդ •
 վէ ինչ գործքի յարմար տեսնաս նէ ա-
 նոր դնես, որ անկէց մեծ փառք ու

պատիւ չի կրնար ըլլալ ծառայիդ :

Ի՞նչ ազաւորը ասանկ բօլիդիգալը ճի՞Ֆ
րա խօսքերը լսեց նէ՛ շատ խօշը եկաւ .
ուսնոր ընդունելէն ետքը շատ երդումով
շարթով խօսք տրվաւ որ ամենեին հոգ
չընէ՛ մնաս մը ցաւ մը տեսնալիք չունի
այնուհետեւ . անկէց մատէ շատ պատիւ
իքրամ ընելով իր գործերուն մէկին վը-
րայ դրաւ անիկայ :

Եւ յի՞ մի պու . ասկէց անդին տահա
չի կրնար ըլլալ ա՛յ , պօլ պօլ ուտելի-
քը խմելիքը ղէ՛Ֆ գ սէ՛Ֆ ան գտեր անանկ
մը գիրցեր էր , անանկ մը բուրդերը փար-
լամը կըլլային որ հիչ ամենեին չէիր
ըսեր քի այս այն առաջի տէվէն էր :

Եւ արին ինչ օգուտ որ այն իրեն բե-
րողները տեսնալով անոր այնչափ մէյտան
առնելը՝ չի կրցեր էին կերցնել իրենց . ու
սկսեցին այնուհետեւ քէն պահել անոր :

() ր մը այս թիւորին որսի ելլալ ին-
տիզայ ըրաւ ուրիշ հայվաններուն հետ .
լաքին մէկ ուրիշ առիւծի մը պատահե-
լով իրարու հետ շատ պատերազմելէն
ետքը՝ վերջապէս ասիկայ յաղթը վեցաւ .
հէլէ կիւճ պէլայ ետրալը փարալը անոր

ճանկերէն փրթաւ ստուայր դարձաւ •
 դարձաւ ամմա՝ օրթան Բան մը չիկայ որ
 ուտեն, չիւնքի այն օրը իշտէ անանկ փոր
 ճանքով չի կրցեր էր Բան մը պէճէրմիշ
 ընել • զէվգը այն է որ էյէր ուրիշ մը ա-
 սանկ պարսպ դառնալու ըլլար նէ ինչ
 ձուն չէր բերէր աճապայ խեղճին գլու
 խը, ըստկի մը կընէր կը թողուր վար • լա
 քին հիմա ինքը ըրեր է նէ հիչ ձայն չի
 հաներ • գիտես՝ խօսք մը կայ • Երբոր խա
 թունը ձախորդու թք Բան մի ընէ նէ •
 խազայ է կըսեն • Երբոր հալայըխը ընէ
 նէ, կեօզիւ քեօռ օլսուն կըսեն • իշտէ
 ասոր թրփղըն էր այս ալ :

Վանք որ ասոր սյսպէս ըլլալովը սա-
 ուային մէջ սով մը ինկաւ, անանկ որ ա-
 մէնն ալ անօթի կը մեռնէին • շատ կը ցա-
 ւէր ասոնց վրայ թագաւորը, որովհետեւ
 անոնց մեծն էր Եա՛, ինք իր համար այն
 քան ցաւ չէր ընէր որչափ է թագոյէնե-
 րուն համար, լաքին չարէ՞ նէ • Վճն
 արալըխը՝ վերի ըսած իրէք կենդանին օր
 մը ուն թէ թագաւորին խըղճալու կեր-
 պով առջևը ելան ըսին • Տէր թագաւոր •
 քուկին՝ մեր վրայ եղած պաշտպանուիդ •

վէ մեղի ըրած լաւու թիւններդ , մանաւանդ թէ մեր համար այն անցեալ աւուր պատերազմին մէջ քաջած նեղու թիւներդ միշտ մտքերնիս ըլլալով , խիստ պարտաւոր կը տեսնանք մեղի որ բոլոր ճահտերնիս ուղուրիդ դնենք , ու քեզի կշտանալու չափ մէջերնուս թային մը պէճէրմիշ ընենք որ ատանկ զարուր չի մնաս :

Մյս բանս թագաւորը լըսելով շատ ուրախացաւ որ այնչափ երախտագէտ եղան , ու մեծապէս շնորհակալ եղաւ անոնց ինչպիս որ իր մեծուէը կը վայելէր :

Կանք որ ասոնց մէրամը տէվէն օր թայէն վերցունել էր՝ չէ՛քի թագաւորին մէղքընալ . շատ ջանք ըրին որ ուսուլով մը փիանքօն անոր հանէն՝ իրարու ասանկ ըսելով , այս տէվէն իրաւ որ մեր սօյէն չէ , և ո՛չ մեր ըրածին ույմիշ կըլլայ . թապիէթն ալ՝ թավուրն ալ կեչինմէն ալ շատ օտար է մերինէն . մե՛նք միս կուտենք , անիկայ խոտ ու տէվէ թիքէնի . մե՛նք ուժով ենք՝ հէմ՝ ճէսարէթլի , անիկայ վախ կոտ ու պաղած ապուր . մե՛նք օլտուքճախելացի ու զարիֆ , անիկայ բոլորովին ան միտ ու կոպիտ : Մնանկ է նէ շատ աղէկ

կըլլար որ Թագաւորին հասկցունենք այս նեղուէ ու խըթըն ժամանակիս անիկայ մորթել տանք զէրէ անկէց ալ յարմարը շիկայ . շիւնքի տէրուէն բանի մը եարար շէ , անճախ փոր լեցնելու յարմար կուգայ , որ մըսոտ ու հանդալ ըլլալով Թագաւորը կըշտանալէն ետքը մենք ալ կը կըշտանանք հէմ կէվէնայ պիւէ :

Պատասխան տըլաւ գայլը ու ըսաւ , շատ աղէկ գտեր էք այդ բանը ամմա՛ իմ գիտցածս Թագաւորին շիյնար որ ընէ , շիւնքի անիկայ սառայր խապուլ ըրածատենը անանկ խավլէ ըրեր անոր հետը որ ամենևին մնաս մը պիտի շի տեսնայ , ինչպէս որ դուք ալ գիտէք . անանկ էնէ անհնար է խանտըմիշ ընել անոր նաֆիլէ սեղը բերան մի՛ ծռէք :

Մին ատենը ագռաւը կեօյա տահա վարպետ փրթելով ոտք ելաւ ու ըսաւ , ես այդ բանը վրաս կառնեմ հէլպէթդէ գլուխ կտանիմ , ինծ մէն գիտցիք ըսելով շիտակ Թագաւորին առջևը գնաց :

Ինչպէս ես եկեր պարոն ագռաւ՝ ըսաւ Թագաւորը տեսածին պէս . ինչ ըրիք մեր Թայինը , բանի մի կըրցէ՞րէիք նմանցունել :

Այն ալ պատասխան տրվաւ ու ըսաւ ,
 Սեծագոր տէր , ես տայմա լսեր եմ որ
 կրեսն քի փրնտրողը կը գտնէ , ահանջ
 ունեցողը կը լսէ , աչք ունեցողը կը տես
 նէ . հէմ շիտակ խօսք է ասիկայ : Սենք
 քանի ժամանակ է սովի մէջ ենք , ասոր
 համար բոլոր զգայարանքնիս թուլցեր
 են , ատէթա խզմէթնին իճրա չեն կրնար
 ընել , հիմա նէ՛ աղէկ կրնանք տեսնել ,
 նէ՛ լսել , նէ՛ ալ պտըտել բան մի գտնալ .
 անանկ իքէն կէնէ հազիւ թէ խելքեր-
 նիս վրանիս ժողվեցինք տէ մէկ մինասի-
 պէթլի հնարք մը գտանք , եանի հրաման
 քրդ խայլիլ ըլլաւ սա մեր ընծայ բերած
 տէվէն մորթես , որ շատ աղէկ ու գէր
 միս մը ունի , հէմ մեր արիւնէն ալ չէ ,
 անկէց ՚ի զատ թապիէթն ալ մերինէն շատ
 օտար է . կրնաս հրամանքդ ալ մտածել
 որ հիչ ուրիշ բանի մը եարար չէ իլէ
 փոր լեցունելու :

Շատ նեղացաւ թագաւորը այս բա
 նին վճայ ու ըսաւ , գետինն անցնիս գու
 եալ քուկին խորհուրդ ալ , ելի՛ր ճէհէն
 նէմեղիր սա տեղէն , քու վրադ նէ՛ ին-
 սաֆ կայ եղեր նէ հաւատարմութիւն ,

չէ՞ս մը գիտեր որ այն տէ՛վէն իմ խօսքիս
հովանաւորութեան (հիմայէթին) տա-
կը կապրի :

Մ. գուաւը թէպէտ տեսաւ որ թագա-
ւորը նեղացեր է , հէ՛մ ինչ որ կըսէ նէ
իրաւունք ունի . լաքին կենէ սիրտը ա-
մուր պահեց հիչ չի փոխվեցաւ . հէ՛մ
անանկ մը կը ցըցընէր ինք զինքը որ՝ թէ
և անվայելուչէ քիչ մը տըված խորհուր-
դը , լաքին թագաւորին օգտին համար է
զարար չունի :

Մ. սանկ կտոր մը ատեն կենալէն ետքը ,
ուսուլ փերտէյէն տիւզմէ ձևերով կե-
նէ սկսաւ ըսել , Մ. Ե՛ծազօր տըր , իրաւ որ
այդչափ սայղը ընելուդ իրաւունք ու-
նիս , վէ ատանկ ալ ընել կը վայելէ իշխա-
նի մը . լաքին հիմակու հիմակ գիտցի՛ր որ
այնչափ վնաս ունի տերութե՛դ որ ինչ-
խտար սախընմիչ կըլլաս այդ. բանը զիւ-
է տէյի չես ուզեր ընելնէ՛՝ այնչափ վեր-
ջը փիւշման պիտի ըլլաս , ու վերջը վեր-
ջը կենէ ընելու մէ՛ծպուր պիտի ըլլաս ,
էյէր հասարակուէ լաւուի՛ր մտածեսնէ :

Կը խնդրենք ուրեմն երկու չարէն
փոքրագոյնը ընտրես , և ոչ թէ մէկը ողջ

պահելով այսքան բազմութիւն խըյմիչ
 ընես: Մէյ մը մտածէ որ մեզի պահպա
 նողը քուկին կենդանութիւն է. թէ որ
 դու մեռնելու ըլլաս նէ՛ այն է որ մենք
 ամէնքս ալ մեռանք. դու ողջ մնաս նէ՛
 ամէնքս ալ ողջ կը մնամք. անանկ է նէ մէ-
 կին մեռնելը շատ աղէկ է քան թէ ամէ-
 նունս: Մմա պիտի ըսես քի խղճմտան-
 քիդ ձեռք չի տար այդ բանը ընելու,
 կամ թէ անուսիդ զիւր կըլլայ տէյի սայ-
 ղը կընես նէ՛ մեզի յանձնէ այդ բանը,
 տես թէ ինչպէս սրբայի կը բերենք բա-
 նը, անանկ որ տէվէն ինքը իր յօժար
 կամքովը քեզի խուրպան ըլլալու խըն-
 դիրք ընէ, որ ան ատենը քեզի ամենեին
 զիւր բերելու քեօշէ մը չի մնար, չիւնքի
 զօռով պիտի չըլլայ ես:

Շատ ուրախացաւ թագաւորը այս
 բանիս վրայ, ու պատուէր տուաւ որ
 շուտ մը իճրա ընէ այս բանը: Մ. յն ալ
 գնաց իր ընկերներուն պատմեց ինչպէս
 խանտրմիչ է ըրեր թագաւորը, ու խընդ
 րեց անոնցմէ որ մէկ ուսուլմը սորվեցը-
 նեն իրեն այս բանը առաջ տանելու:

Մայրին անոնք ասոր ճարպիկութիւն ու

խոհեմութիւնը տեսնալով , վէ շատ
երկիրներ շատ տեղեր պըտըտելը գիտնա
լով , շատ բան գիտէ ու կը հասկնայ տէրի
չհամարձակեցան անոր թէրթիպ մը տալ
նէ՛ մինասիպէթ ունի ըսելով . ասանկով
կենէ անոր իհալէ ըրին բանը ինչպէս գի
տէ նէ անանկ ընէ :

Վ. յս ալ տեսաւ որ ինչ ըսէ նէ չէ պի
տի չըսեն , քիչ մը սանկ բարակէն մտա
ծելէն ետքը ըսաւ անոնց , Հէլէ տէվէն
ինչպէս կը կարծեմ նէ ձեռքերնիս է ,
հիչ բան մը անոր չըսածտան առնենք ՚ի
միասին տանինք թագաւորին առջևը .
չիւնքի անիկայ բարակ մտածել՝ պատճա
ռը հարցնել չունի , հետաքրքրուի հիչ .
լաքին ես այն տեղ ինչ թարղ թէքլիֆ
նէր ընեմ նէ դուք ալ պիտի ընէք՝ հա՛ ,
հեմ տէվէին ալ ուսուլով մը նշան կընէք
որ անանկ ընէ : Մասլահաթը մէջէնին
աղէկ մը եփելէն ետքը խապար ըրին տէ
վէին ու մէկ տեղ ելան գարցին թագա
ւորին առջևը :

Վ. յն տեղը պաշայեց խորամանկ ագ
ռաւը հօղէնմիշ ըլլալ գեղեցիկ ատենա
բանուի մը ընել այս կերպով . Վաջաղօր

և ինքնակալ ինքն, այսչափ տարվելէ պէրի
 մինչև այս օրըս ծառայիր վրայ ըրած
 բարեբարութիւն միաքս բերելով, վէ մինչև
 սա սահաթս որ ողջ ենք նէ՛ կենէ քու-
 կին սայէ եդ է տէյի ճանչնալով, իրաւ
 որ մեծապէս պարտաւոր կը համարիմ ես
 ինծի. ու թէպէտ և ձեռքէս բան մը չի
 գար որ փոխարէնը հատուցանեմ, լաքին
 կրցածիս խատար ալ չեմ կրնար խնայել,
 որովհետև կը տեսնամ հիմա որ կերակու-
 ըի կողմանէ մեծ նեղութի՛ ունիս, կը
 խնդրեմ որ այս իմ փոքրիկ մարմինս խա-
 պուլ ընես ուղածիդ պէս անուշ ընես,
 որովհետև մեծ փառք կը համարիմ ինծի
 որ քու ուղուրիդ խուրպան ըլլամ, վէ
 իմ մեռնելովս՝ քու կին կենդանութեդ
 եարար ըլլամ, քան թէ ողջ մնալով իմ
 թշուառութիս երկարցունեմ: Ասիկայ
 լմնցուց չի լմնցուց իր ատենաբանութիւն՝
 սկսաւ գայլը կենէ ասոր նման միզածի
 մութապրիս թէքլիֆներով ինք զինքը թա-
 գաւորին խուրպան ընել. նմանապէս աղ-
 վեսը, ինչպիս որ առաջմէ խրատված էին:
 Թագաւորն ալ ասոնց զայրէթը ու հա-
 ւատարմութիւն տեսնալով՝ շատ շնորհակալ

Եղաւ որ իրենց խըյմիչ ընելով կեանքեր-
նին իր ուղուրին գրեր էին, չեւնքի գի
տէր քանը ուր պիտի կայանա՛ եա :

Եւ զճ՛ տէվէն գլխուն գալեքը չը
գիտնալով՝ տեսաւ որ ինքը մինակ անքա
ղաքավար մնաց նէ՛ լա իլաճ՛ մէճպուր Ե-
ղաւ ինքն ալ անոնց նման թօտօ՞ ատենա
բանուի մը ընել, այս կերպով : Փառա-
ւոր և մեծ իօր, իրաւ որ այս մեր սիրելի
Եղբարքը՝ չափազանց խայրէթ մը ու սէր
մը ունենալով տէրութե՛դ վրայ, յանձ-
նառու եղան քու ուղուրիդ խուրպան
երթալ մեռնել . ի՞նչ ընդունելի ընէ եա .
չէ չեմ ըսեր : Եւ քին հրամանքդ որով-
հետև տկար ես, վէ վրադ գլուխդ պիւ-
թիւն եարայ վարայ է . պէտք է որ աղէկ
սախընմիչ ըլլաս ատանկ խարթ ու վա-
տուժ մսերէ . չըլլաքի վնաս մը դըրոջի
կամ միտէյիդ ծանր գայ : Վ. իտէն, մար
դիք որ ասանկ բաներու մուխայէթ են
նէ՛ որչափ կը զգուշանան ատոնց միսը
ուտելու, առողջ իքեն՝ ո՛ւր մնաց որ հի
ւանդութե՛ ատենը : Եւ անկէ նէ իշտէ
ծառագ հազըր եմ ինձի քուկին ուղու-
րիդ տալու, հրամէ ուղած իդ պէս անուշ

ըրէ . թէպէտ իմ միտս խիստ համով չէ 9
 լաքին մարտահան ու հասիելի ըլլալուն
 կողմանէ հիշ խօսք չունի : Այեղձը մին-
 չև որ խօսքը լճացուց նէ հազար տարի
 կերևնար անոնց . ու թէպէտ թագաւորը
 տղէկ կը ճանչնար որ հաւատարմութեան
 ընդդէմ բան է ըրածը , վէ իրեն մեծ ու
 թեանն տլ շատ անվայել , (Փարաղա անի
 կայ ամօթուն իր բերանովը լա իլամ՝ խուր
 պան կըլլայ .) իսրայիլ ընել պէտք է մի
 եա : Ալաքին անիրաւութիւն գլուխ տա-
 նելուն համար՝ պատիւն ալ հաւատարմ-
 մութին ալ մէկդի դնելով՝ խեղճին օմու
 զին մէյ մը փէնչէն դրածին պէս՝ եալլա՛հ
 գետինը պառկըցուց ու կըցածին չափ
 կերաւ կշտացաւ . լաքին այն երէք չար
 ընկերուն ամենևին կտոր մը բան պիլէ
 չի տրվաւ : Աշտէ ասանկ միամիտ տէվէն
 ինք իր բերանովը իրեն մահվան վըճիւրը
 կտրեց լըմնցուց :

—

Այս առակս քեզի ըսելուս մերամ
 այս է որ գիտնաս քի ատանկ բաներու
 աճիմի չեմ , եանի մէկը իր լաւութիւնը

մէյտան առնէ պատիւ գտնայ նէ, միւս-
 ներուէն աչքը չի վերցընէր տէյի առա-
 ջուց պէրի գիտեմ. ասոր համար չեմ ու-
 ղեր այսուհետեւ նէ՛ այս աստիճանին մէ-
 ջը կենալ, նէ՛ այս վտանգները քաշել,
 վազ անցա ես այս մեծ-ութէն՝ չիւնքի
 ամէն մէկին պէտք է իր կեանքին խըյ-
 մէթը գիտնալ. միայն թէ քեզմէ այս մէկ
 բանը կը խնդրեմ, թէ որ քուկին սերդ-
 ճշմարիտ է նէ՛ ինծի սա տեղէն ողջ ա-
 զատելու մէկ չարէն սորվեցնես. ղերէ
 հիմա խըսես սէպէքի պիւթիւն պիւ-
 թիւնէ ես ինծի շաշմիշ եմ ըրեր, ինչ
 ընել չեմ գիտեր:

Բ սաւ Վարբինեան, շիտակ է ըսած դ-
 սիրելիս, իրաւ որ ամէն մէկը իր սէլա-
 մէթը պիտի հոգայ, հեմ ինք իրեն պահ-
 պանելու համար շատ անգամ կը տեսնանք
 որ ուրիշներու հախին գանգաւ ընելու
 մէջգուր կըլլայ, վէ կէրէք ութովը, կէ-
 րէք հնարքով իր ազատելուն չարէն կը
 նայի. լաքին ասկէց պաշխայ միշտ թշնա
 միէն զգոյշ կենալու է՝ պզտիկ է եղեր
 մեծ է եղեր. ղերէ թէ որ անկէց վազի-
 Ֆէս չէ ըսելով անհոգ կենայ նէ՛ հեւ

այլ թղէ անոր ալ կրնայ պատահել ինչ որ
ատենով պատահեր է չիֆտ մը թռչունի
որ ետքը շատ փիւշման եղան ըրածնուն
ամմա նաֆիլէ . մտիկ ըրէ որ պատմեմ :

Սուաղալէօդրի անունով գեղի մը
քով՝ Պիղէնցա ըսած գետին քենարովը՝
չիֆտ մը թռչուն հաւկիթնին պահպա-
նելու համար բոյն մը կուղէին շինել . լա-
քին տիշին չի հաւնելով տեղոյն՝ ըսա-
ւիլ երկանը , սիրելիս , շատ աղէկ կըլար
որ մէկ ուրիշ ապահով տեղ մը վընտու-
ինք , զէրէ ինծի այս տեղը շատ վտանգա-
ւոր կերևի . հէմ տէյմէտէ քի ճագերնիս
կրնանք այս տեղ սէլամէթ մէյտան բերել :

Պատասխան տրվաւ էրիկը ու ըսաւ ,
մաշալլահ . ասկէց աղէկ տեղ մը կըլայ
եղեր . ո՛ւր կրնաս գտնալ ասանկ սիրուն
կանանչ . ասանկ աղւոր գետ մը որ այնչափ
անուշ ձկներ ունի մէջը որ բոլոր գեղը
կը կշտացունէ . անկէց մատէ մէկին թող
չխտոր որ մեզի գայ մնաս մը հասցնէ :

Սաւ էգը (տիշին) կը խնդրեմ սիրե-
լիս . աչքդ աղէկ բաց , զէրէ ուրիշ տեղէ
ամենևին վախ մը չունենանք նէ տախի ,
հիչ չէն մը մոտածեր որ այս գետը պազը

անգամ կը յորդի (Թաշմիշ կըլլայ) . այն
 Ժամանակը ձագուկնիս առնէ տանի նէ
 ինչ ընելու է :

Մէյէր այս հերիք վտանգ չէ՞ մը մեր
 հախին . ասկէց մե՛ծը կուզես . վա՛ր ըսա
 դու եալ կուզես այն աղաւնիին պէս ը-
 նել՝ որ երբոր Թռչունին մէկը հարցուց
 ինչո՛ւ համար ձագերը տայմա այն բունին
 (իւլային) մէջ կը դնէ ուր կէց խէր մը
 չի տեսնար , տայմա ուրիշները կը յափըշ
 տակէն կուտեն նէ՛ . այն ալ կեօյեա պա-
 տասխան տըվաւ անոր ու ըսաւ , || իմ
 անմտութիւնս է պատճառ || :

Իշտէ՛ քեզի խելք , այսպէս կուզես
 դու եալ ընել՝ ասանկ անմիտ ըլլալ . քա՛ւ
 լեցի : Մ. յսչափ տարվան աշխարհքը պը-
 տրտող՝ ամէն բանին տեղեակ ըլլալով վէ
 հալխը պիւթիւն է հիւքեամիւլ քեզի պիւլ
 լէմիշ ըրած իքէն՝ անանկ անմիտ Թըռ-
 չունի մը երթաս նմանիս :

Եւ պի՛ն ինատ էրիկը իր ընկերոջ մէն
 խրատ առնելը իրեն չի կերցնելով (որ
 ասիկայ խելացուի՛ մը կը համարվի ասանկ
 կոյր ու անմիտ մարդիկներու ,) ինատըմ
 ինատ օլտուն տէյէրէք՝ սա տեղէն հիչ

երթալիք չունիմ տէյի խօսքը կըտրեց :

Պատասխան արվաւ ընկերը ու ըսաւ ,
 Իրաւ որ շիտակ է այն որ կըսենք թի հիչ
 մէկը ուրիշէն զարար մը չի տեսնար իլէ
 իր թապիէթին իխտիզայէն • ղէրէ կան
 անանկները որ թէպէտ և բռնած ճամ-
 վանին ծուռ է տէյի իրենք ալ գիտեն ,
 լաքին բարեկամի մը խրատին իրթիքեապ
 չընելով՝ չեն ուղեր ետ դառնալ վէ թէհ
 լիքէյէն ազատիլ : Իշտէ գու եալ թըփ-
 դըն ես անոնց , որ քուկին ընկերիդ խօս
 քը հիչ բանի մը տեղ չի դնելով տահա
 աղէկ կը համարիս քուկին ինատիդ վրայ
 կենալ՝ քան թէ քեզի աղէկ ու զողներուն
 խրատին կեօրէ տավրանմիշ ըլլալ տէ՝ սա
 հաթ առաջ սէլամէթդ նայել • անանկ է
 նէ հախլը է որ քեզի ալ պատահի ինչպէս
 պատահեր է ատենով կրիային (թօսպա-
 ղիին) մէկին որ խօսք մտիք չէր ըրեր :

Եւ ինչ մը քենար երկու հատ ջուրի
 թուչուն ու մէկ թօսպաղի մը կէչինմիշ
 կըլլային հալը հալինձէ • լաքին անոնց
 անբաղդուէն տարի մը ամբողջ սոյն տե-
 դերը անձրև չըլլալով կեօլը պիւթիւն
 պիւթիւնէ ցամքեցաւ կաթ մը ջուր

չըմնալու խաղում, ասոր համար Թուշուն
 ներքը այն տեղէն հեռանալու մտքերնին
 դրերէին, լաքին Թօսպաղին հետ շատ
 սիրով ըլլալնուն՝ երբոր պիտի երթային
 նէ՛ հայ տէ մէյ մը մնաս բարով ըսենք
 տէյէրէք՝ ելան գացին անոր քովը, ու
 պատմեցին իրենց ճանապարհորդութիւնը:

Երեղձ Թօսպաղին այս բանը լսածին
 պէս՝ տեսնալով որ ինքքը մինակ անձարակ
 պիտի մնայ այն տեղը, սկսաւ ջօճուխի
 պէս լալու ըսել անոնց, Սիրելի բարե-
 կամներ, իրաւ որ ձեզի կեօրէ հիչ հոգ
 ընելու բան չէ ջուրի պակասութիւնը
 նէչէքի այդ խանատները վրանիդ է,
 ղերէ ուղած տեղերնիդ կրնաք երթալ՝
 ձեզի խմելու խատար ջուր գտնալ, այս
 Թշուառութիւնը քաջել միայն ինծի կը
 մնայ, որ հիչ չարէ մը գտնալ ձեռքէս չի
 գար, ինչ ընեմ չեմ գիտեր, դուք ալ կը
 տեսնաք եւ՛ ինչ նեղութի կը քաջեմ քա-
 լած ստենս, այս տունս պէլա մի է գըլ-
 խուս, ուր փեղ երթամ նէ ուրապէր
 հետս տանելու եմ, ասոր համար սիրելիք
 կը խնդրեմ մի՛ մոռանաք ինծի ղերէ ձե-
 ղի եմ ապաւիներ, հեմ Թէ որ խօլայը

գ. անըվէր նէ ձեղմէ չզատվելու խավելով
 ուր տեղ երթայիք նէ միատեղ կերթայի .
 ամմտ ինչ ընեմ մեղքս շատ է :

Ասոր խղճութիւր տեսնալով թռչուն-
 ները՝ մեղքըցան ու ըսին , Անուշիկ
 քուրուկ , մեր ջանքն ալ հիչ ուրիշ բան
 չէ , իլէ քեզի շահել ու օգնութի ընել .
 լաքին այս ուրիշ կերպ չի կրնար ըլլալ
 իլէ քի չըսուի մը գանանք տէ՛ անոր օր-
 թայէն աղոսներովդ ամուր բռնես . մենք
 ալ անոր երկու ծայրէն առնելով խօլայ-
 կէկ մը թռցընենք քեզի ուր տեղ մենք
 երթալու ենք նէ : Սիայն թէ բան մը
 կայ . աղէկ պէտք է զգուշանաս , չիւնքի
 ասիկայ չտեսնըված բան է , հէլպէթդէ
 տեսնողները պիրտէն պիրէ պիտի զարմա
 նան , պիտի խնդան : Ս'վ գիտէ՝ կարելի
 է թախըլմիշ ալ կըլան քեզի , բան կը
 հարցնեն . լաքին դու հիչ պիտի չի սէպէս
 անոնց , սուտ խուլ պիտի ըլլաս պատաս-
 խան պիտի չիտաս . անոնք պօռան՝ զբռան
 չաթլամիշ ըլլան ինչ կընեն թող ընեն ,
 քուկին հիչ վտղիֆէթ պիտի չըլլայ :

Թոսպաղիին ալ ճանընա միննէթ՝ այդ
 ալ բան է ըսելով խայիլ եղաւ ու աղբա-

ներովը բռնեց չըպուխին օրթայէն 4
 Թռչուններն ալ քենարներէն, ու անանկ
 սիրուն մը սկսան վեր Թռչիլ, որ անանկ
 Թօաֆ սէյիր չէր կրնար ըլլալ քի. տես
 նողները ամէնն ալ խնդալէն կը մարէին
 այս ինչ անդիգա բան է կըսէին. Թռ-
 չունները պիլէ որը այս կողմէն որը այն
 կողմէն Թօփ եղան խնդալով մը շաշմիշ
 կը լլային այս ինչպէս բան է տէյի:
 Իլէ ճօճուխները՝ ինչպէս որ ատէթնին
 է ասանկ կարգէ դուրս բան մը տեսած
 ատեննին՝ կը պօռան կը խնդան. ով տե-
 սեր է կըսէին Թօսպաղին Թռչելը. մա-
 շալահ, Թօսպաղին կը Թռչի եղեր. աշ-
 խարհ. քիս մէջ Թօաֆ բանը մէյէր Թօսպա
 ղին է եղեր. տահա ասանկ կերպ կերպ
 մէղախ Թարիխի լախարներ կը նետէին
 անոր:

Եւ այն ալ որ լսեց նէ՝ իր քիպիրու-Թէր
 չի կերցունելով վէ առած խրատը միտքը
 չի պահելով պաշայեց խուրու-միշ ըլլալ
 միտքը դրեր էր անոնց Թօաֆ ճուղապ մը
 տալ քի՝ (մէսէլա) սիրտս ասանկ կուղէ
 կոր, քէյֆիս Թախտափօշը չէք եա, ինչ
 կրնաք ըսել ինձի՝ տէր իքէն, տահա

խեղճին լախրտըն բերանն էր մէյ մտղ
նայիս փալարը քիւլտիւր վար ինկածին
պէս՝ կտոր կտոր եղաւ գնաց :

Վ. յս առակէն աղէկ մը հասկըցաւ
էրիկը որ պէտք է այն տեղէն ելլալ ու-
րիշ ապահով տեղ մը երթալ, ամմա ինա-
տը ամուր, թող չի տրվաւ որ ընկերոջը
խօսքին ականջ գնէ : () ր մի ալ գետը
թաշմիշ եղաւ ու բոլոր ձագերը խեղդեց
զայ ըրաւ՝ ինչպէս իմաստուն ընկերը
ըսեր էր նէ :

Մնիկատալ բարկութէն ինչ ընելը
չգիտնալով՝ տեսաւ որ երկու անգամ
ձագերը կը կորսընցնէ իր ինատովը նէ՝
Ժողովեց բոլոր էթրաֆի թռչունները ու
ի միասին հետը առաւ գնաց կռունկին
(լէյլէկին) առջևը որ իրենց իշխանն էր
այն տեղերը : Սկսաւ անոր իր ցաւը պատ
մել ու կը խնդրէր անկէց խրատ մը որ
անոր կէօրէ տալը անմիշ ըլլալով ապատ
մնայ անանկ վտանգէն :

Վ. էյլէկը ասոր գանգատը լսելով հաս
կըցաւ որ ախմախին մեծն է եղեր, ըսաւ
իրէն, իրաւ որ յիմարութի՛ է ամէն բա-
նին չափը կարողութիւն ձանչնալ տէ բանի

մը տեղ չի սեպել. լայքին տահա մեծ յի-
մարութի է յայտնի վտանգի մը մէջ մըտ-
նալ: Նէլէ թէքրար կրկնելը բոլորովին
կարգէ դուրս է, զէրէ առած մը կայ՝
|| քեօռ օ տուր կըսէ՝ քի տիւշտիւ յիւ շու
դուրայ սիր տահա տիւշէր ||: Նէլէ մե-
ծերուն հետ իյնալը շատ մինասիպէթ-
սիղ բան մի է, վէ պայտղա ջուրի թէս-
թի մը՝ մեծ կեօլի մը ջուր մէջը կը սրղ-
մեցունեմ ըսելու պէս բան մի է, տահա
շխտակը նայիս նէ՝ քիւլհանին առջևը
չախմախ զարնել կը նմանի:

Մտոր համար սիրելիս պէտք է սորվիս
զգոյշ մնալ անոնցմէ որ քեզմէ զօրաւոր
են, չէ քի տտանկ անզգոյշ մնալ. սսիկայ
ամէնուտ կըսեմ հա՛, սալթ անոր չեմ
ըսեր, զէրէ սսանկ չընողը չէ թէ միայն
զարար կը քաշէ, հապա ամէնուն ալ
խախք ու խայտառակ կըլլայ: Այս ա-
ռակը անոր համար ըսի քեզի՝ (ըսաւ
Վարբինեան) որ իմանաս քի չի վայելեր
քեզի թաքաւորին հետը իյնալ քուկին
զօրութիւզ անոր հետ չախել. իլէ քեզի

Հիմա պէտք եղածը՝ վարպետութի մէ
 ուսուլ քեօշէնէր բանեցնել է :

Ր սաւ Պիօնտօն , ասոր վարպետութի
 էս հիչ բան մը չեմ գտնար յարմար աս-
 կէց մատէ , եանի հիչ խապէր չունեցա-
 ծի պէս միամիտ կենալ ուրիշ ատեննե-
 րու պէս . ասանկով կրնամ աշխատար ի-
 մանալ անոր մտքին եթէ բարի և եթէ
 չար ըլլալը :

Ր յս բանիս չի հաւնեցաւ Վարդին-
 եան , չիւնքի կը մտածէր որ թագաւորը
 պիտի չիտեանայ անոր վրայ իր ըսած նը-
 շաննէրը , որ ատէթայ սուչուններուն
 վրայ կերևի . ու վերջապէս բանը պիտի
 խայտառակվի փորձանքը իր գլուխը պի-
 տի դառնայ : Ր սաւ անոր . Սիրելիս ,
 հէլպէթդէ անոր առջևը ելած ատենդ
 կը տեսնաս քի ինչպէս Ֆէսֆէսէլի կը
 նայի վրադ . հէմ ինչպէս տիխաթովմը
 քուկին ըսած խօսքերդ կը լուծով ամէն
 մէկ խօսքիդ վրայ՝ կեօյեա քի ներսինդ
 գիտեմի պէս գլուխը պիտի թօթվէ . աս-
 կէց աղէկ մը կրնաս իմանալ որ սիրտը բա-
 րի չէ վրադ , աչքդ բաց՝ դու քեզի աղէկ
 նայէ , հէմ սրդողածի պէս մը երևցուր

քեզի, որ այն ալ տեսնալով քուկին համարձակ ու զգոյշ կենալով՝ վախնայ իր չար միտքը մէյտան հանելու. տասնկով իշտէ կրնաս դու քեզի պահել աղատել:

Հաւնեցաւ խեղճը այս բանին, չիւնքի կը կարծէր թէ սասնկ սրտանց բարեկամի մը խրատը ՚ի հարկէ գէշ չըլար. հէմէն ելաւ շիտակ թագաւորին առջևը գնաց:

Պարբինեան այն արալըխը ուրախու թեամբ մը իր ամուճային տղին մօտը գընաց ու ըսաւ անոր. Քշտէ՛ սիրելիս, իշտէ եկեր հասեր է այն բարի սահաթը որ մեր բարի խորհուրդը պիտի կատարվի. հելէ փառք այ ումուտնիս աշխատանքնիս նաֆիլէ չի գնաց, բռնած ուսունիս՝ մէրամնիս իճրա ըրաւ. Պիօնտօն իմ խօսքիս հաւատալով՝ շիտակ սառայր գնաց: Թագաւորն ալ անոր վըայ բարկացուցեր է ի որ խըռսէն ինչ ընելը չը գիտեր. հիմա անիկայ տեսածին պէս կըրտի պիտի թափէ: Ա՛ երջապէս մեր հընարքը պօշ չէլաւ. հէլպէթդէ երկուքէն մէկը մէջ պիտի խաղայ:

Իյեղճ ու միամիտ եղջ թագաւորին

առջևը ելածին պէս՝ տեսաւ որ իրաւցնէ
 Վարբինեային ըսած նշանները ամէնն
 ալ կերևին անոր վրայ . զէրէ անանկ այ-
 լակերպ սուրաթ մը կախեր էր որ գիտես
 .քի հէմէն վրան պիտի նետվի շուտ մը
 ինքն ալ վրայ եկաւ , ու Վարբինեային
 չար խրատը միտքը բերելով ինքն ալ ըս-
 կըսաւ սուրաթը կախել . անանկ մը խրղ-
 միչ եղաւ որ .քիչ մնաց թագաւորին վրայ
 ձեռք պիտի վերցուներ :

Թագաւորը Վարբինեային ըսածին
 պէս տեսնալով անոր սուրաթը ու յան-
 դըգնուիլը՝ իսքեաթ եղաւ՝ մասլահաթը
 շիտակ է եղեր տէյի , հէմէն այն սահա-
 թը վրան ինկաւ ու շատ ծեծկըվէէն
 ետքը , վերջապէս ոտքին տակը առաւ ըս
 պանեց անիկայ :

Իշտէ արդարու թի՛ ըսես նէ՛ այսչափ
 կրնայ ըլլալ անանկ անողորմ առիւծնե-
 րուն սառայը : Ալ թէպէտ այս թագա-
 ւորը Պիօնտօէին շատ սրտով ու ուժով
 էր , անանկ իքէն մինչև որ յաղթեց անոր
 նէ սրիւն թաթախ եղաւ :

Ի՛յս բանին վրայ բոլոր սառայը իրար
 անցան ու շուտ կը ցուէին Պիօնտօին

վրայ : Ինչ ստեղծը Պէլլինոն՝ որ Վարբինեային ամուսնային տղան էր , սկսաւ անոր կենէ թաղիրը կոխել առաջիններէն աւելի , ու ըսաւ . կը տեսնաս ինչխորտար գէշ ու մնասակար է եղեր քուկին այդ բռնած ճամփադ . թագաւորը վրտանգի մէջ ձգեցիր , անանկ սիրելի բարեկամդ սպաննել տրվիր , վէ սառայն ալ տակը վրայ ըրիր . այդ մէկ դի մնայ , տահա գէշն այն է որ մատնիչ անուէնը վրադ հագար , վէ դու մէկ ստկի ըլլալէն ետքը՝ բոլոր սինսիլէնիս ալ ստկի մը ըրիւ ձգեցիր վար :

Վիտցիր ու աղէկ միտքդ պահէ որ վերջապէս այս ըրածէդ անանկ պտուղ մը պիտի ժողովես , ինչպէս որ ետպանի ու սարժ տեղերէ կը ժողովեն չիֆթճիները : Սի կարծեր քի առանց պատժի կը թողու անձ ասանկ անօրէն գործքերը . պէլն ուշ կը հատուցանէ լաքին սասաիկ :

Վու՝ նէ աստուծմէ վախնալ ունիս , նէ ընկերդ սիրել գիտես . հիչ մէկին լաւու թի չես ուղեր՝ անձախ քեզի . հիչ մէկը բանի մը տեղ չես սէպեր միայն քեզի . հա՛ լա այդ չափէ դուրս ամբարտա-

ւանութիդ այն տէրէճէին է բերեր . քեզի որ մէկ ամբողջ թագաւորուի մը տիպի տիւղ կործանելու ճաճտ կընես :

Ղէկ գիտեմ որ այս ըսածներս օգուտ մը պիտի չընեն . քեզի , թէքրար թէքրար կըկնելս ալ գիտեմ որ նաՖիլէ է . շիւնքի այն որ արդարուիք ինչ է չք գիտեր , ըրած գէշուիներէն չամաչերնէ ինչպէս խօսք հասկըցնելու է անոր :

Հէմ գիտեմ որ էյեր քեզմէ սախընմիշ չըլլամ նէ՝ ինծի ալ անանկ պիտի պատահի ինչպէս ատենօք պօտահեր էր ագուաւին մէկին մայմուլնի մը հետ . խոչանմիշ չըլլաս նէ ալ պօտմեմ պիտի՝ մտիկ ըրէ :

Ղրիսաւօլայի ու կանդակըիլէայի մէջ տեղը տէրէ մը կայ , ուրկէց կանցնի Պիզէնցիա գետը : Այս տէրէին մէջք գետին քէնարը ծառ մը կար . գիշեր մը ձըմեռ ատեն՝ այս ծառին վրայ սիւրիւ մը մայմուլն ժողովէր նստեր էին . այն գիշերն ալ սաստիկ ցուրտ ըլլալով ինտոր որ պէտք էր նէ պաղեցան խեղճերը :

Սէյմնալ նայիս որ անգին պիրտէն պիրէ աչքերնուն խանատսըղ աթէշ պէօճէյի մի իլեշմիշ եղաւ՝ որ տայմա կը

պահավորութի չի կրնար թռչել : Ասիկայ որ
տեսան նէ կարծեցին քի կրակի կայծ մի
է . ու հէմէն ասդին անդին իյնալով
քանի մը չալը չըրփը ժողովեցին վրան ու
սկսան փչել . հէմ զօռ կրնէին որ բռն-
կի տէյի նաֆիլէ տեղը :

Աւրիշ ծառի մը վրայ եալ քանի մը
հատ թռչուն կեցեր կը հանգստանային .
ասոնց մէջէ խղճմտանքլըն մէկը՝ տեսնա-
լով մայմուկներուն պօշ տեղը այնչափ
աշխատուի քաշէնին՝ սիրտը չդիմացաւ ,
իջաւ անոնց քովը ու ըսաւ . Վարեկամ-
ներ , այդ ձեր պօշունայ նեղուինիդ որ
ատիկայ վառելու համար կը քաշէք նէ՝
իմ սիրտս շարժեց՝ վէ ձեզի խապար տա-
լու համար՝ այս տեղ դալու մէճպուր ը-
րաւ : Ախտցիք որ այդ տեսածնիդ կրակ
չէ , պէօճէկ մի է որ ատեթա ատանկ կը-
րակի պէս կը վառի . վաճ էկէք , մեղք էք
նաֆիլէ տեղը մի՛ յօգնիք :

Մաշալլահ պարոն , ըսաւ մայմուկին
մէկը . ալլահալէմ հիչ բան գործ չու-
նիս տէ՝ պատճառով մը եկեր պօշպօղա-
ղութիւն ընել կուզես , մեր բանին կը
խառնըվիս հէմալ խրատ կուտաս . կեօյեա

խոսարար չունիս. քի խենթին գործը՝ խը-
բատ չուզողին խրատ տալէ. հէլէ գնա՛
պառկէ գնա՛. թող տուր մեզի մենք մեր
բանը գիտենք: Վու շատ խելացի ըլլա-
լով՝ կարելի է քի առանց աշխատութե
փրնարած բանըդ գտնաս ձեռք բերես.
մենք մինչև չաշխատինք նէ չենք կրնար
ձեռք բերել:

Եւ զձ թռչունը որ կուզէր անոնց ա-
ղէկուծի ընել ու նաֆիլէ տեղը չաշխա-
տին տէյի էսիրկէմիշ ընել, երկու երեք
անգամ մը կրկնեց անոնց որ վաղ գան սոջ
տեղը չաշխատին պէօճէկին վրայ. լաքին
մայմունը նեղանալով անոր՝ ցա՛ծ կեց վրան
ու կուզէր որ մեռցունէ անիկայ, պէ-
րէքեաթ վերսին խանաաներուն՝ եօք-
սամ կտոր կտոր պիտի ըլլար անիրաւին
ձեռքէն:

Ի շտէ թըփղը այս մայմունին հիսապը
եղար դու ալ, որ նէ՛ խորհուրդը, նէ՛
խրատ տալը քեզի քեար կրնէ: Այս ալ
այն թռչունին պէս պիտի ըլլամ թէ որ
միշտ քու ետեկդ իյնալ խրատ տալու հա
վէս ընեմ նէ:

Մտոր համար շատ աղէկ կըլլայ որ

ամէն մէկը զգուշանայ վէ իրեն տիւշեր
չեղած բանին չի խառնելի նէ՛ խօսքով
նէ՛ գործքով, չըլլայ քի վնասի մը հան-
դիպին. զէրէ շատ անգամ պատահեր է
որ ուրիշն մը հոր փորեմ ըսելն իբէն ին-
քը մէջը կիյնայ կը մնայ:

Հին առածներու մէջն ալ գրած կայ
քի || էշը պատին ինչ որ կուտայ նէ այն
կառնէ ||: Ինչպէս ատենով պատահեր է
խաբեբայ ճանապարհորդի մը որ հիմա
պիտի պատմեմ քեզի:

Սրկու մարդ մէկ տեղ ճամփայ եր-
թալն իբէն չուվալ մը ոսկի ու արծաթ կը
գտնան կառնէն հետերնին կը տանին ի-
րենց երկիրը: Արբոր քաղաքին մօտե-
ցան նէ՛ մէկը՝ որ տահա պարզամիտ էր
ըսաւ միւսին, եկոր եղբայր փայ ընենք
սրվիկայ՝ որ պէտք եղած ատենը ես ալ
խմինս գիտնամ դու եալ քուկինդ:

Պատասխան տրվաւ միւսը որ խիստ
ազահ էր ու խորամանկ. ես վայելուչ
չեմ տեսնար ըսաւ, որ մէկ թագիբէի մը
մէջ մեր բարեկամն թիւնը ավրենք, ու
աղքատութե մէջ իրարու հետ միատեղ
սիրով կեցած իբէն, հիմակ որ ոսկիով

լեցուներէնք նէ՛ իրարմէ զատվինք , այդ
 չեղա՛ւ . տաճա վայելուչ կըլլայ որ հիմա
 պէտք եղածին չափ քիչ մը բան առնենք
 տէ՛ մնացածը մէկ տեղ թողուք անանկ
 ծածուկ տեղ մը պահենք որ մենք միայն
 գիտնանք . ետքը երբ որ առանձին ատեն
 մը գտնանք նէ կենէ միատեղ կերթանք
 կը հանենք :

Միամիտ ու յիմար մարդը՝ որ չի կըր-
 ցեր էր իմանալ անոր տօլտայը , ու Քար-
 դին երթալ անոր ներսի չարութէը՝ շատ
 աղէկ է ըսաւ , աղէկ մտածերես այդ
 բանը : Ասանկով առին երկուքն ալ մէյ-
 մէկ քիչ բան ճեպ խարձլըսի պէս , ու
 մնացածը ծառի մը տակ թաղեցին որ մօտ
 էր այն տեղը . ու մեծ ուրախութե՛ մը
 գնացին երկուքն ալ տուներնին :

Արթէսի օրը այն չարամիտ ընկերը
 ուսուցումը մը գնաց ու խաղնան պահած-
 տեղէն բոլորն ալ հանեց տարաւ տուն :
 Վանի մը օր անցնելէն ետքը խեղճ ըն-
 կերը գտնալով անիկայ՝ ըսաւ . «Վամամ՝
 ստենն է եղբայր, երթանք հանենք խաղ-
 նան , ղէրէ անոր սպաւինելով տեղ մը
 ծախու եմ առեր՝ փարայ պէտք է որ

վճարեմ, հեմ անկէց մատէ տահա շատ
բան ընելիք ունիմ:

Պատասխան տրվաւ չար ընկերը ու
ըսաւ. Իրաւ որ ես ալ ատանկ բան մի
ըրերեմ, ինձի ալ խիստ պէտք է փարայ,
հեմ միտքս հիմա քեզի գալէր, հէ՛լէ շատ
աղէկ եղաւ որ դու եկար, տէ հայտէ
երթանք կանուխկէկ բաներնիս տես-
նանք. այս ըսելով պարապար ելան ծա-
ռին քովը գացին ուր տեղ պահեր էին
փարան. ու սկսան հողը փորել, լաքին
հիչ բան մը չի գտան:

Վայիս որ գող ընկերը սկսաւ գիւտ-
հարի պէս պօռալ՝ ըսելով, Իրաւ որ աշ-
խարհքս չէ մնացեր ոչ հաւատարմութի
և ոչ ճշմարտութի. հէլէ սէր ու եղբայր-
սիրութի ըսես նէ՛ հիչ: Աւրիշը ո՛վ գի-
տէր այս տեղ խաղնայ ըլլալը, պէս պէլի
է որ դո՛ւ ես գողցեր անիրաւ, դո՛ւ՛ քու
կին չարութիդ է, հիչ ուրիշինը չէ:

Խեղճ պարզամիտ մարդը, որ իրաւ-
ցընէ ցաւ ընելու տեղ ունէր, տեսնալով
մէկէն ՚ի մէկ անանկ պէլայի մէջ իյնալը՝
չաշմիչ եղաւ մնաց. շատ ետեէ ինկաւ,
երգումը որ հասկցնէ թէ ամենակին

այդ բանէն խաղար մը չունիմ տէրի . Լա-
բին նաֆիլէ . կըրցածին խառար կըրցո-
ւար միւսը քի դո՛ւ ես գողցեր , ուրիշը
ո՛վ պիտի առնէր որ այն տեղ բան պահել-
նիս ամենեւին մարդ չէր գիտեր . անիրաւ
ղբեղ , կեցիւր հէլէ , կեցիւր՝ մէհքեմէն
քուկին հախէդ կուգայ . մի՛ գիտնար
քի կը կերցնեմ քեզի ասիկայ :

Մասնկ ըսելով ելան դատաւորին առ-
ջև գացին ու պաշլայեցին տավայ ընել .
վերջապէս հարցուց դատաւորը քի վկայ
ունի՞ք այս բանիս , այն ժամանակը գողը
կուռծքը կէռմիշ ընելով՝ կեօյեա գիտես
քի բոլոր իրաւունքը իրենն է , անանկ
ճէսարէթով մը ըսաւ , պէ՛լի էֆէնտիմ
պէ՛լի , իշտէ վկայ այն ծառը որուն տակը
թաղեր էինք մալը , թէ որ անձ կը կամի որ
ճշմարտուիլը մէյտան ելէնէ՝ կընա անոր
խօսեցնել ըստոյգ եղածը . հէլպէթդէ
արդար է անձ , ասոր անիրաւութիւնը
մէյտան կը հանէ :

Մ. յն ժամանակը հրաման ըրաւ դա-
տաւորը որ էրթէսի օրը երկուքն ալ այն
տեղ գըտնըվին , որ դատաստանը այն
տեղ պիտի կըտրէ :

Լ. յս բանը շատ տղէկ եկաւ անիրաւ-
 ւինո՛ւ սէպէքի թըփղը իր ուղածին պէս,
 Հէմէն տուն գացածին պէս՝ իր հայրը
 գտաւ ու ըսաւ անոր, ճանըմ հայրիկս,
 անանկ սըռ մը պիտի յայտնեմ քեզի որ
 հիչ տահա մինչև հիմա չէի յայտներ,
 չիւնքի հարկաւոր չէի սէպէք • գիտցիր
 որ այն մտղը որ իմ ընկերէս կը պահան-
 ջեմ նէ էս եմ գողցեր՝ այս մտքով, որ
 ամէնն ալ մեղի մնայ տէ՛ օճախնիս անանկ
 մը շէնցնեմ՝ քեզի ալ հանգիստ սէֆայի
 մէջ պահեմ որ դու եալ զարմանաս ու
 ծերուէդ ուրախանաս: Հէ՛լէ օրհնեալ
 է ան ու իմ վարպետուիս, մասլահաթը
 անանկ սըռայի մը բերի որ հիչ աշխատուի
 չքաշելով իրաւունքը մեր կողմը պիտի
 ելլէ թէ որ դու եալ կամենաս ըսածիս
 պէս ընելնէ, աս տեղ պատմեց անոր բա-
 նին ինչպիս ըլլալը մէկիկ մէկիկ ու վերջն
 ալ ըսաւ. Քաղցրիկ հայրս, խնդիրք կը-
 նեմ քեզի որ՝ այս գիշեր այն ծառին խօ-
 վուիին մէջը մտնաս պահվիս, որ թա-
 մամ մարդու մը սըղմելու տեղ է, ուղա-
 ծիդ պէս հանգիստ կը նստիս. ու երբոր
 դատաւորը վաղը հարցնէ ծառին քի ո՛վ

էր գողընէ՝ դու եալ անկէց պատասխանս
կուտաս կըսես քի իշտէ իմին ընկերս է,
անուանն ալ կուտաս:

Չար ծերն ալ՝ որ խարդախութեան
կողմանէ զաւակէն վար չէր մնար, ըսաւ
անոր. Վ՛յ օղուլ, շատ տղէկ՝ ըսածդ
կընեմ ամմա՝ ինծի շատ դժուար կերեի
այդ բանը. կը վախնամ որ ինծի ալ չի
պատահի ինչպէս ատենօք պատահեր էր
Թռչունին մէկին որ օձ մը ըսպանելու
ետեէ էր ինկեր: Արուղեսնէ մախիկ ըրէ
պատմեմ:

Ինէքտօլէ ըսած գեղին մէջ՝ գեղե
ցիկ ծառ մը կար՝ որու ըլլալը չեմ գի-
տեր: Թռչունին մէկն ալ ամէն տարի իր
բունը (իւվան) անոր վրայ կը շինէր. լա-
քին տակն ալ օձի մը բուն ըլլալով՝ խեղճ
Թռչունը չէր կրնար ձագուկները մեծ-
ցունել մեծցած չի մեծցած՝ օձը կելլէր
ամէնն ալ կուտէր:

Վ՛յս պատճառով շատ յուսահատու-
թեան մէջ ինկեր էր Թռչունը, ու կը
մտածէր ինչ ընէ որ անոր հախէն գայ.
ամմա կը վախնար քի չի յաջողիր բանը
Թէրսինէ կերթայ տէ՛ ետքը լա՛ իլաճ՝ այն

տեղէն ուրիշ տեղ մը փախչելու մէջ պուր
պիտի ըլլայ, որ շատ ծանր կերակէր իրենս
որովհետեւ այն տեղ սորված էր թէպէտ
և այնքան մնաս կը քաշէր օձին ձեռքէն:

Արջասկէս չարէն հատաւ նէ՛ միտքը
դրաւ որ այդ բանը գլուխ տանի, գնաց
էն առաջ տանջմիշ եղաւ չաղանօղի մը որ
գատաստանէ աղէկ կը հասկնար հէմ մօտ
էր իրեն. մէ շատ տարիէն պէրի աղէկ
բարեկամութի կընէին իրարու հետ:

Չաղանօղը ասոր տերտը որ հասկցաւ
նէ՛ հիշ պատասխան մը չի տրվաւ. եկոր
ետեւէս ըսելով, շիտակ մաղարայի մը քով
տարաւ անիկայ, ուր տեղ հայվան մը
կը բնակէր՝ անուներ ինչ ըլլալը չէմ գի-
տեր, այսչափ գիտեմ որ շատ թշնամի էր
օձերու, մէ աւելի սիրած կերակուրն
ալ ձուկն էր:

Եւ յա տեղը ըսաւ անոր, իշտէ՛ սիրե-
լիս, ինձի հարցնես նէ՛ ասանկ ընել
խիստ յարմար կերուի. եանի երթաս խել
մը ձուկ բռնես տէ՛ այս մաղարային քո-
վէն մինչև այն ծառին քովը սրբայով շա-
րես, որ այս կենդանին ձուկի հոտը ա-
ռածին պէս՝ հէլպէթդէ դուրս կելէ:

վէ ճուղկներուն ետեւէն սրբա վարտը էյ-
նալով կը հասնի մինչև օձին կեցած տե-
ղը • մէյ մը անոր այն տեղ հասնելը պէտք
է , ալ հիշ շիւպհէ մընէր քի անոր վա-
տէն թամամ չըլլար տէյի • ասկէց աղէկ
հնարք չի կրնար ըլլալ :

Թռչունը որ շատոնց պէրի կուղէր
անոր հախէն գալ , այս խրատը լսածին
պէս՝ շուտ մը գլուխ տանելու նայեցաւ •
ու ըսածին պէս թէքմիլ ըրաւ լըմնցուց
ճուղկները անանկ սրբայով շարեց :

Երբոր կենդանին ձկան հոտը առաւ
նէ՝ շուտ մը դուրս ելաւ մաղարայէն՝
ու մէկիկ մէկիկ սկսաւ ուտել , անանկ
սրբայով մինչև օձին բունը հասաւ ու
ըսպանեց անիկայ :

Այքին այնքանով փորը տահա անօթի
մնալով միտքը դրաւ ծառին վըայեալ
էլէ ուր տեղ էր թռչունին բունը • այս
տեղ ալ կարելի է քի բան մը կայ ըսելով
էլաւ շիտակ վեր ու տեսաւ որ բունին
մէջը հինգ հատ մանտրտիկ ձագեր կային
սէպէ քի հաւկթէն նոր ելածի պէս ,
անոնք սլ կերաւ ու գնաց :

Ի շտէ՛ տեսա՞ր սիրելի որդիս , ուրիշին գէշութի ընեմ ըսելն իբէն՝ իրեն ալ մնաս ըրաւ . հիմա կը վախնամ որ մեզ ալ անանկ չպատահի :

Չէ՛ հարիկս չէ՛ , մի՛ վախնար , ֆէսֆէսէ մընէր ըսաւ տրդան , այս տեղ ատանկ շիւպհէլի բան չի կայ . թէ որ ատանկ բան մը ըլլար նէ ինչպիս կը կարծես որ ես քեզի խըյմիշ կընէի տէ գլուխդ պէլայի կը հանդիպցունէի . աղէկ քններ հասկցեր եմ որ այս բանը մեզի շատ օգտակար պիտի ըլլայ , չէնէ իմ մէկ հատիկ հայրս ինչպէս նաֆիլէ վտանգի մէջ ձգեմ :

Չէ՛ հարիկս չէ՛ . դիտցիր որ այսուհետև թշնամիներնուս նիսպէթ երջանիկ կեանք մը պիտի վայելենք այս զարուր կեանքէն պիտի ազատինք :

Ի սանկով թշուառական հայրը խանձիշ եղաւ ու գիշերով գնաց պահվեցաւ ծառին խօզուխին մէջը :

Ի սուր որ եղաւ նէ՛ դատաւորը իր էթպայէներովը , այն երկու տալաճին ալ միատեղ եկան անտեղ , ու շատ իրարու հետ տալայ ընելէն ետքը՝ դատա-

և որը ելաւ ու բարձր ձայնով մը հարցուց
 ծառին որ ցոյց տայ գողը: Ընկրաւ ծերն
 ալ որ իրիկվընէ պահվէր էր մէջը՝ պա-
 տասխան տըվաւ կեօյա ծառին բերնէն
 ու ըսաւ քի այն խեղճ մարդն է գողցեր:

Օ արմացաւ դատաւորը երբոր լեց
 ծառին անանկ պատասխան տալը լեզու
 ունեցողի պէս • ու կտոր մը ատեն ինքն
 ալ վէ բոլոր էթպայէններն ալ թածիւպ
 մնալով բերաննին բացեր կեցեր էին:

Ա երջապէս կասկածի երթալով միա-
 քը դրաւ որ փորձէ սըվոր ճշմարտուիլ •
 շուտ մը հրաման ըրաւ ամէնուն որ փայտ
 դիզեն ծառին էթրաֆը ու կրակ տան ա-
 նոր, հէլպէթդէ՝ կըսէր, թէ որ անձային
 զօրուի մը կայ այդ ծառին մէջնէ պիտի
 չէրի, ու թէ որ չարութի մը կայնէ այն
 ալ խօլայով մէյտան կելէ:

Բ սածին պէս թէքմիլ ըրին՝ ծառին
 կրակը տըվին, սէյիրը այն տեղէր • երբոր
 կրակը ֆիթին առաւ ու ծառը պաշլայեց
 տաքնալնէ՝ արթըխ մտածէ քի ինչպէս
 կընար ըլլար չար ծերին սիրտը • ես չեմ
 կընար պատմել • այսչափ գիտեմ որ պօ-
 ռալ մը բռնեց որ ձայնը երկինքը կը հաս

նէր , աման անձ , աման , դ՛ուն իմտատ
ըրէ . այրեցայ մարիկ , եանտըմ աման ,

Դատաւորը այս ճայնը առածին պէս ,
Թամամ տարուկոյսս լուծվեցաւ ըսելով
հրաման ըրաւ որ կրակը մարեն ծերը ա-
նոր մէջէն հանեն , որ արթըխ մարդուէ
եւեր էր , նէ շնորհք էր մնացեր վրան՝ նէ
կերպարանք՝ տաքութէն ու մուխէն :

Դատաւորը անոնց չարութիւր մի ըսա
միջէ հարցնելէն իմանալէն ետքը՝ հրա-
ման ըրաւ որ խաղնան բոլոր այն խեղճ
մարդուէն տըրվի որ նաֆիլէ զըպարտուէ
(Իֆտիրայի) հանդիպեր էր : Աւ այն
չար ծերը որդւոյն հետ միատեղ իրենց
արժանաւորուէր կեօրէ դատապարտեց .
ասանկով արդարուիւ իր տեղը հասաւ .
վէ անիրաւուէն ալ իր պէլան գտաւ :

Ետերը կըսենքի այս բանը կար-
մինեային մէջնէ եղեր երբոր տահա շէն
քաղաք էր ու շէր կործաներ : Այքին ես
ասոր չեմ կրնար իրաւունք տալ , զէրէ
անոնք որ ասանկ կըսեն նէ , կը հաստա-
տեն թէ այս ծառը այն խարա աղածըն
պիտի ըլլայ որ չայիւրին անդիլի կողմն է .
անխտար բանը շէն կըրցեր իմանալ .քի

անհնար է որ անհիկայ ըլլայ, չիւնքի խօ-
վուխ չունի այն ծառը:

Ոմանք ալ կըսենք թի Ռաատօին մէջն է
էղեր այս, լաքին ինչ հաճէթ՝ գեղացին
հէնիղ Ռաատօցի չէր, շիտակը նայիսնէ՝
Պօլօնիայու մէկ սէմթէն Վաղի անու-
նով գեղէ մը պիտի ըլլայ, ու ծառն ալ
Սանճիւսդօ ըսած խարա տղաճին ըլլալու
է, լաքին այս ալ փէք հաւատալու չի
գար, զէրէ այն Սանճիւսդօ ըսած ծա-
ռը՝ գեղացիին մէկնէ կըտրէր, հէմ
պատճառն ալ՝ կըսենք թի անձրև կը կա-
թէր վրայէն՝ չէ՛ք խօվուխ ունի տէյի:

Ինչ և իցէ, մեզի այն պէտք չէ՛ ես, և
հէրիք է որ դու այդ առակը իմանաս ու
վրադ յարմարցունես, զէրէ ինչպէս շատ
անգամ ըսեր եմ ու կէնէ կըսեմ, այս քու
կին ըրած անիրաւութիւններդ օր մը
հէլպէթդէ պիտի գան վրադ ու զաւակ-
ներուդ վրայ:

Հիմակ դու ըսէ՛ որ հողի չունիս, և
այդչափ չարուի՛ այդչափ խարդախուի՛
ընելէն ետքը, ու խեղճ՝ Պիօնտօին անի-
րաւ տեղը արիւնը մտնալէն ետքը՝ ալ
քեզմէ ինչ կընանք ումուտ ընել, հիշ:

իլէ քի չարութի ու կէնէ չարութի :

Օ կրէ թագաւորդ իշտէ այդ հեյեթը ճգեցիր , քուկին էն սիրելի բարեկամդ որ ինք զինքը միայն քեզի կը հաւատարնէ՝ ըսպանել տրվիր , տահա անդին ինչ մնաց . կեօրիւնէն քեօյէ քըլավուզ իստէմէզ եա . օր մի ալ իմ գլուխս բան մը պիտի հանես , անոր աղէկը քեզի այսուհետեւ չեմ մօտիկնար . ամմա ամուճայիս տղան էս եղեր՝ փապուճս ՚ի վար , էս զուր տեղը էշ նահատակ ըլլալու հավէս չունիմ . զէրէ առած մը կոյ կըսէ քի || Թշնա մին տայմա տանը մէջէն կըլլայ || :

Մոր համար ինծի զգոյշ կէնալ կելնայ , զէրէ բանաստեղծին մէկն ալ կըսէ քի || մէկին խաբվելովը՝ միւսները պէտք է վարպետ ըլլան || , Հեմ իրաւցնէ թէ որ քեզմէ չըզուշանամ նէ՝ ինծի ալ կարելի է որ պատահի ինչպէս ատենով պատահեր էր վաճառականին մէկին որ շատ հաւատացեր էր իր մէկ հատիկ բարեկամին , մտիկ ըրէ որ պատմեմ :

Սօֆինիանօ ըսած հին ու երևելի քաղաքին մէջ որ Պիլէնցիայ գետին վրայ շինուած էր՝ վաճառական մը կար շատ

մալի մէլալի փոքր : Այս մարդը ուրիշ ապ-
րանքներէն մասէ՛ շատ երկաթ ունէր :

()ը մը որ իր գործին համար հարկ
եղաւ հեռու երկիր մը երթալու նէ՛ բո-
լոր երկաթը իր հաւատարիմ բարեկամին
թէսլիմ ըրաւ՝ ու խնդրեց որ պահպանէ
անոնք մինչև ինքը ետ դառնայ : Ասիկայ
երթալու վրայ ըլլայ :

Պահնք որ այն հաւատարիմ բարեկամ
կարծուած մարդը՝ երկու երեք օրէն ետ-
քը՛ բոլոր երկաթը ծախեց փարան առաւ
ճեպը դրաւ : Ահտէն սօնդրայ վաճառա-
կանը բանը կը լմցնէ քաղաքը կը դառ-
նայ , ու բարեկամին հետ տեսուի ընե-
լով՝ երկաթին կողմանէ ինչպէս ըրիր տէյի
կը հարցընէ անոր , այն ալ չիւնքի առա-
ջուց միտքը վարպետուի մը դրերէր ես ,
մէկ տրառում կերպով մը ու անոր կեօյեա-
ցաւ ելու պէս մը ըսաւ . Վարեկամ , երա-
նի թէ բարով խէրով թէսլիմ չընէիր ին-
ժի այդ երկաթը , ինչ կըսես տահայ նոր
բերերէի տունըս երբոր մէյմալ չեմ
գիտեր որ տեղէն սիւրիւ մը մոռկնէր փէյ
տահ եղան տունը , վարըսա երկաթին հո-
տէն էր չեմ գիտեր . քանի մը օրէն ետքը

Նայեցայ որ երկաթը բոլոր կերեր լմնցուցեր են . անպէլանին տայ . ասանկ բան հիշ մտքէս պիլէ չեր անցեր . հիմա կարծեմ թէ չորս հինգ խանթար մը եւ մընացեր է եւ չէ . դու եալ կընաս հասկընալ սիրելիս թէ ինչպէս կտոր կտոր եղաւ սիրտս այս բանին վրայ , որ մինչև հիմա տահա գիտես . քի արիւն կը կաթի :

Երկաթին տէրը այս հրաշքը որ լսեց նէ՝ խընդալ մը եկաւ իրեն որ ամենեւին զապթը չեր կընար ընել . հէլէ զօռ զօռով աղըան սըխմեց տէ՝ խասպախ տօլմասիի պէս կուլ աըվաւ՝ բանը չի խայտառակեց , ու ըսաւ անոր . Երաւ որ սիրելիս զարմանալու բան մի է եղեր այդ հրաշքը , ու թէ որ ուրիշի մը բերնէն լսէի նէ՝ իրաւցնէ չէի կընար հաւատալ , զէրէ տահա հիշ չեմ լըսեր որ մուկները երկաթ ուտեն . կարելի է քի ինծի ծախող մարդը՝ երկաթի նիյէթով պաստեղ է ծախեր , զէրէ այն ալ երկաթի խալըպի պէս կը շինեն :

Ս աղտ . մեր տէտէները երբոր կուզէին առակով մը հասկըցնել խելքէ մըտքէ դուրս բան մընէ՝ այս բանը միշտ կը

գործածելին թէ || դու գացէ՞ր ես այն եր
կիրը՝ ուր տեղ մուկնէրը երկաթ կուտէն || :
Սէյէր կըլլայ եղեր ասանկ բան : Վաքին
ինչ և իցէ , ըսենք քի երկաթ էր տէ՛
մուկնէրը կերերեն , թէպէտ իրաւ՝ քիչ
մնաս չէ ամմաքուկին սիրոյդ համար հիչ
բան մը չեմ սեպեր անիկայ . ու թէ որ կը
հաւատասնէ՝ օգուտ պիլէ կը համարիմ .
զէրէ այն անիծած մուկնէրը որ անանկ
անօթի եկեր էին քու տունդ , էյէր այն
երկաթը ուտելու չի գտնայիննէ՝ ՚ի հար-
կէ քուկին ու բոլոր ընտանիքներուդ վը
րայ պիտի իյնային : Վսանկ ըլլալուն՝
քուկին միտքդ ալ տեղ կընէ ես , զէրէ
երկաթ ուտողը՝ մարդուն ինչ չի կրնար
ընել . հէլէ փառք նոյ բիւր անգամ որ
դու ողջ ես մնացեր . քուկին կենդանու-
թիւնդ ինծի հերիք երկաթ է :

Խէնթ մարդը կուրախանար մտքովը
քի կերչէքտէն սուտը կըլլէլ արվի տէյի .
այս ուրախութիւնը տավէթ ըրաւ անոր որ
էրթէսի օրը իր տունը հացի հրամմէ գայ .
Սաճառականն ալ շատ աղէկ ըսաւ , ու
ելաւ գնաց տուն . լաքին բոլոր գիշերը
կը մտածէր թէ ինչպէս հնարքով մը անոր

Հախէն գար խայտառակ ընէր որ ըրած
անիրաւութեանը տէնկ գայ: Միտքը
դրաւ որ անոր մէկ հատիկ տղան որ օչ-
քին լուսին պէս կը սիրէր՝ գաղտուկ տեղ
մը պահէ, ու չի յայտնէ մինչև որ իր վը
նասը մէյտան չելէնէ:

Մ. յս մտքով էրթէսի օրը սեղանի ա-
տէն ելաւ գնաց անոր: Աերան խըմեցին
քէֆ ըրին, ինչ և իցէ սեղանը լըմնալէն
էտքը այս վաճառականը սկսաւ տղային
հետը էյլէնմիշ ըլլալ, շախայ ընել խա-
ղալ խնդալ, այն արալըխը տղային հօրն
ալ քուճը եկաւ գնաց առանձին օտա մը
պառկեցաւ:

Մ. յն ալ թամամ ժամանակն է ըսելով
առաւ չօճուխը ու տարաւ բարեկամին
մէկին տուճը պահեց: Մ. րթնցաւ հայրը
ու շիտակ չարշըն ելաւ, հիչ տղային
խայոյ ըլլալէն խապար մը չուճենալով:
Աքին էրբոր տուն դարձաւ տեսաւ որ
տղան չի կայ նէ, սկսաւ վեր վար նայել
սօխախնէրը իյնալ փընտուել, ռաստ ե-
կողին հարցնել:

Հասըլը չի գտաւ նէ՝ ելաւ այն բա-
րեկամին տուճը գնաց որ տղան գողցեր

պահէր էր: Հարցուց անոր լայլով ողբա-
 լով թէ տղաս գիտե՞ս մի ուր է: այն ուլ
 չեմ գիտեր, խապար չեմ ըսաւ: Լաբին
 կեցիր հէլէ: տէմին էս այս տեղերը կե-
 ցած իբէն տեսայ մէկ մեծ թռչուն մը
 վերէն վար իջաւ՝ տղայ մը խափմիշ ըրաւ
 գնաց: չըլլայ քի քուկին տղադ էր: Երաւ
 որ շատ կը նմանէր:

Սարգը լսածին պէս՝ չըլտրմիշ ըրաւ
 խելքը, ու պաշայեց պօռալ խէնթի
 պէս: || Ը՛ւր երկին, ո՛ւնկն դիր երկիր ||
 տեսէք մարդիք նոր հրաշք ու զարմանք
 հիչ լե՛ր էիք որ թռչունը տղայ խափ-
 միշ ընէ վերցնէ, մէյէր վիրէ՞ է ասիկայ
 ճանրմ: հիչ ատանկ ալ տիպսիզ բան
 կըլլայ մի: Ան ատենը վաճառականը խըն
 դալով մը պատասխան տրվաւ անոր: Ան-
 րեկամ, ինչո՞ւ ատանկ չափէ դուրս կը
 պօռաս: ատանկ ընելովդ՝ դու քեզի
 խէնթ կերեցընես, հիչ բանէ մը խապար
 չունեցածի պէս: չե՞ս մի գիտեր որ երկու
 տարի առաջ արծիւին (խարախուշին)
 մէկը տղայ մի վերցուցեր՝ Վիոսին ընծայ
 էր տարեր: Այէր ասիկայ մասալ է ըսես
 նէ՝ պէտք էր հաւատայիր թէ այն քաղա

քը որ մուկները այնչափ հազար ղն չի երկաթ կուտեննէ՝ թռչունները տղայ վերցնելուն հիշ տարակոյս չի մնար. տղայ չէ՛ եա՛ մեծ մարդիկ վերցնեննէ տեղն է :

Հասկըցաւ մարդը . որ վաճառականը մախսուս երկաթին մնասը հանելուն հա մար պահէր է տղան : Տեսնալով որ ալ ուրիշ ձար չիկայ իլէ զարարը վճարելով , ոտքը ինկաւ փատովեցաւ ու լալով մեղայ ըսելով բոլոր երկաթին գինը Փայի գովը պարապար խօսք տրվաւ վճարելու՝ հապա թէ որդին կըցաւ ձեռք բերել :

Եւ յա առակները լմնցնելէն ետքը , Պէլլինօն ըսաւ Վարբինեային , տեսա՞ր մը չար մարդուն խաբէ ու թէ՛ ձեռք բերած . քետրը ինչպէս քրթէն էլաւ . իշտէ՛ քեղի ալ ատանկ պիտի պատահի որ թագաւորին այդ չափ անիրաւուի գործել տրվիր քուկին խաբէ ու թէ . հէլպէթդէ օր մը թագաւորը մասլահաթը իմանայ նէ՛ Պիօնտօին մեռնելուն վէ իր գործած մեղքին պատիժը քեղմէ պիտի հանէ , որ քու սուտ ու փուճ խօսքերուդ հաւատալով անանկ անմեղ արիւննէ մտեր : Վի կարծե՛րքի այն պտենը
թ

բարեկամ մը կը գտնաս որ քեզի խղճայ
տէ՝ անոր ձեռքէն փրոցունէ . զէրէ ար-
դարուէ շատ ներհակ է այդ , հէմ ողոր
մուի չի համարուիր անանկ մարդը ազատել
որ ողորմուի ինչ է չը իտեր . անկէց մատէ
հաւատարմուի , գթուի , առաքինու թի
ինչ ըսելէ՝ ամենեւին խապար չունի :

Ը ատ փիւշման եմ հէլէ որ այնչափ
Ժամանակ քու հետդ ընտանու թի ըրի .
հէմ մեծ նախատինք կը համարիմ ինծի
անիկայ , շիւնքի գէշէն աղէկ բան չել-
լար . վէ գէշին հետ կեցողը հէլպէթ անոր
խույէն կառնէ կը թունաւորի . շիւնքի
սիրտը բոլորովին ֆէսատ , թապիէթը ար
սըղ , նամուղսուղ , խորհուրդ հարցնես
նէ չարին թարաֆը սալըխ կուտայ :

Հասըլը քելամ , ինչպէս հովը որ թէ-
պէտ ինքիրեն աղէկ է ու անմեաս , լաքին
պալչը իններու ու հօտած կեօլէրու վէ
փիս տեղերու վրայէն անցնելով , պու-
լաշմիշ կըլայ , կը գէշանայ , ու անցած
տեղերուն ալ մեաս կուտայ , ասանկ ալ
անոնք որ գէշին հետ կը կենցաղավարին
նէ , թէպէտ իրենք աղէկ ըլլան նէ տա-
խի՝ անոնցմէն զէհիւրէնմիշ կըլլան :

Բարո ներհակ , էյէր հովը մարուր տեղերէ կը փրչէ նէ , անցած տեղերն ալ գեղեցիկ հոտով մը կը լեցնէ , ու միշտ առողջարար կը լլայ հիչ մէկին ալ չի դրայ չիր : Եւթետէն պէրի աշխարհքս տայմա սասնկ կերթայ կոր , հիչ չէնք լսեր վէ չէնք տեսեր որ իմաստունը սիրելի լլայ յիմարին , կամ արդարը՝ չարագործին :

Բասնկ քէս մրխլայ ընելով խօսքը՝ թողաւ գնաց Վելլինօն : Վարբինեան մինակ մնաց սիրտը կոտրած ու երեսը կախած՝ հազար մտմտութի մէջ :

Ետէն մը անցնէլէն ետքը՝ երբոր թագաւորին քարկուծիը անցաւ , ու արդարութիը ձեռք առնել միտքը ինկաւ նէ , պաշլայեց մտմտալ իր ըրած քանին վրայ , ու հասկըցաւ ինչխտար պակասութի էր իրեն անանկ աճէլէյով առանց քննութե մեռցնել անանկ սղնուական վէզիրը ու իմաստուն խորհրդականը որ սէպէքի իր տէրութե կառավարութիը բոլոր անոր ձեռքն էր :

Եյս մտածելով շատ քարկացաւ Վարբինեային վրայ , շիւնքի այն էր պատճառը այս բանին , լաքին անիկայ թագաւոր

րին բարկանալը իմացածին պէս՝ խաֆիւ
այն բարկութիւն վրան իճրայ չըլլայ տէի՝
Թագաւորին սիրտը իջեցնելու համար ե-
լաւ պալատը գնաց, ու ծուռնկ չօքելով
անոր առջևը ըսաւ. Տէր Թագաւոր,
իշտէ՛ մէրամդ անկ կատարվեցաւ, այն
ամենաչար Թշնամոյդ հախէն եկար ազա
տեցար. հիմա պէտք է որ մեծ ուրախու
թեան մէջ ըլլաս. լաքին զարմանք որ
տահա պէթէր նեշաթսրդ կերևիս, գի-
տես քի բանըդ անյաջող գնացեր է՝ ա-
նանկ մտմտութի մէջ ինկեր կեցեր էս.

Պատասխան տրվաւ Թագաւորը ու
ըսաւ. Իրաւ որ Պիօնտօին աճէլէով ու
առանց իրաւունքի մեռցնելս՝ միտքս կիյ
նայ նէ՝ պիւթիւն պիւթիւնէ սիրտս կը
կոտրի Թիւրլիւ մը կըլլայ, նէ ուրա-
խութի կրնամ իմանալ, նէ շէնլեք ու
զուարճութի. ամէն բան ղէհիւ է ինծի.
հիմա աղէկ Ֆարդին կերթամ որ աճէլէով
ճամփայ քալելուն վերջը քրտնել կայ
եղեր, ու ինչպէս հասարակաց առածը
կըսէ՝ || աճէլէ ըրած գործին ծայրը՝
պիւշմանութի մը կըլլայ ||.

Ըսաւ Վարդինեան, պէտք չէ էֆէն

տիմ , իրաւ որ պէտք չէ անոր մեռնելուն վրայ ցաւ ընել որ միշտ քուկին սիրարդ դողի մէջ կը ձգէր . քուկին կեանքդ քեզի հարամ կընէր :

Մէյէր իշխանի մը իր կեանքը ապահով պահելուն համար մէկը մեռցունէ նէ յանցանք է եղեր . չէ որ պարտաւոր է պահել ու զգոյշ մնալ , վէ իր քովէն տէֆ ընել անոնք՝ որ կընան իրեն մնաս մը հասցունել թէ և մնաս տալու միտք չունենան նէ , ո՞ր մնաց անոնք որ հէմ մնաս կընան հասցունել հէմ հասցնելու եալ ճահտ կընեն :

Հիմա տէրութիդ գնաց մտածէ քի Վիոնտօին հախին ինչ կը վայելէ ըսել որ սուրը հէմէն սէպէ քի հանածի պէս պատրաստ կեցեր՝ ֆրոսանտ մը կը նայեր որ վրադ սարմիշ ընէր :

Մնանկ ըսելով կարծեց քի թագաւորին սիրար շինեց խանարմիշ ըրաւ , ալ հիչ բան չսելով՝ թիւորին երկրպագութիւնը ու ելաւ շիտակ իր խօնախը գնաց :

Թագաւորը որ առաջուց քիչ մը կաս կած ունէր անոր վրայ նէ՝ այս խօսքերուն վրայ պիւթիւն պիւթիւնէ իսքեաթ

եղաւ որ այն է եղեր պատճառ այս անի-
րաւութիւնը , ուզեց իմանալ այս բանին
էութիւնը , ու շուտ մը հրաման ըրաւ որ
ետեէն երթան ձեռքերը կապելով զըն-
տանը դնեն :

Ա երջասպէս ժողովք ըրաւ քըննեց
բանին որպիսութիւնը ու շատ ցաւեցաւ
Պիօնտօին անմեղ մեռնելուն վրայ , լա-
քին ինչ օգուտ : Ա երջ մտածեց քե
ինչպէս հանդէս մը ընէ որ Պիօնտօին ան
մեղութիւնը արժանաւոր ըլլայ , մինասիպ
տեսաւ որ Վարբինեան մեռցնելէն պաշ
խայ բան չի կրնար ըլլալ , առաւ անիկայ
ու խուրպան ըրաւ Պիօնտօին գերեզմա
նին վրայ , անանկով քիչ մը սիրտը պա-
ղը շկեցաւ :

Եւ յս խօսքովը վերջ ըրաւ փիլիսոփան
իր առակը , ու հասկըցուց թագաւորին
թէ որչափ զգոյշ մնալ պէտք է մեծերուն
անանկ խաբեբայ մարդիկներէն որ մէկ
պատանայով երկու պատ սրվամիշ կրնեն
ինչպէս կրսէ հին առածը :

Ինչպէս մատէ ինչ խտար մուխայեթ
ըլլալու են ուսուլով մը ճշմարտութիւնը
որսալու անոնց բերնէն՝ որ սուրէթէն

Հասարակաց օգտին համար ջանք ընելու
 պէս՝ թավուր մը կը հանեն մէյտան տէ՛
 ներսէ ներս բաներ կընեն՝ իրենց ընկեր
 նին պաթըրմիշ ընելու կը ջանան թէք
 իրենք մէյտան առնեն տէյի :

Հասըլը իմացուց քի պէտք չէ իշխա-
 նին շուտ մը հաւատալ ամէն բանը , եր-
 բեմն մէկ ականջն ալ սուչուին դար-
 ձուներու է • զէրէ իմաստունին մէկը
 կըսէ քի՛ ով որ ամէն բանին շուտով կը
 հաւատայ նէ՛ թեթեամիտ ըլլալը կը
 յայտնէ : Ալ թէ որ թեթեու թիը հա-
 սարակ մարդկանց ամօթ կը սէպլի նէ՛ որ
 չափ առաւել թագաւորաց , որ ամէնուն
 աչքը անոնց վրան է ամէնն ալ անոնցմէ
 օրինակ կառնեն եթէ չար և եթէ բարի :

Ը իտակ ըսեր է մարդուն մէկը թէ՛
 քաղաքի մը մէջ գէշու թի՛ որ ըլլայ նէ՛
 իշխանն է անոր պատճառը , զէրէ մինչև
 այն չընէ նէ՛ հիշ մէկը ճէսարէթ չի կըր
 նար ընել , ընողալ ըլլայ նէ շուտ մը կը
 դատապարտվի :

Թ) ագաւորը աղէկ մը այս բաները
 մըտիկ ընելով , վէ ըսածները բոլորն ալ
 մէկիկ մէկիկ հայելիի պէս առջևը բերէ

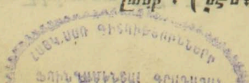
Լով, առեն մը անանկ հէյրան եղաւ մնաց :
 Ա երջը հառաչելով մը ըսաւ հայ վախ,
 հայ. իրաւ որ տահա նոր իմացայ թէ ինչ
 ծանր բեռ ի տակ են եղեր անոնք որ ժո
 ղովուրդը անոնց արդարութե ու խոհե-
 մութեանն յանձնված են : Վ իտեմ որ
 այնչափ զբաղմունքէն ու ժողովուրդին
 շատութեն՝ թէ և իշխանը որչափ ճահատ
 ընէ մոլխայէթ կենայ նէ՝ կենէ մէկ թա
 րաֆէն կերպ կերպ անշնորհք ու ան-
 վայել գործքեր կըլլան, գողութի է եղեր,
 շնութի, սպանութի, վէ տահա թիւրիւ
 չարութիւններ, որ հիչ մէկէն խապար չու
 նի. լաքին խապար չունի տէյի, այ առ-
 ջը կընայ մի աճապայ արդարանալ. քաւ
 լիցի, ֆարաղա իր խիղճը չի տանջեր եղեր,
 անկէց պիտի չի պահանջէ մի :

Հայ հայ. ղերէ իրեն թէ սլիմ է ըրեր,
 հէմտէ փառք, պատիւ, հարստութի, ու
 ամէն կերպ բարութիւ խոստացեր է նէ,
 մոլխայէթ ըլլան տէյի վէ հպատակները
 աղէկ կառավարեն, չէ՛ քի անհոգ մնան :

Ա թէ որ ան ան պըզտի արարածը
 այնքան կը հոգայ կը խնամէ նէ, ինչպէս
 պէտք է տավրանմիշ ըլլայ ան մարդը ո-

բուն թէպէտ է եղեր այնչափ ժողովուրդ
դը՝ նոյն փոխանորդի մը թէսլիմ եղածի
պէս, որ սողէկ պահէ պահպանէ անոնք
վէ նոյն կամքէն դուրս չելլէ, անոր պէս
արդար ու ողորմած ըլլայ, որ շատ դըժ-
ուար է այս ժամանակիս մէջ, որովհետեւ
չէ թէ միայն ըսած զբաղմունքները թող
չեն տար, եւ, տահա առաւել իր քովի
եղած չարամիտ ըիճալ քիպարները, զէ-
րէ անոնց ամէն մէկին սրտին մէջինը ի-
մանալ շատ ծանր բան է, հէ՛մէն անհը-
նար է ըսեմ նէ տեղն է:

ՎՅ իմտի, այսչափ դժուարութե ու
վտանգի մէջ ըլլալէն ետքը, որ իմաս-
տունը կրնայ առանց պակասութե այս
բանը առաջ տանել, չիւնքի անհնարին
է. միայն թէ ումուտնիս նոյն դնելով
որովհետեւ մէջը գտնուիւր ենք նէ, պէտք
է ձեռվընուս եկածին չափ աղէկ ընե-
լու ճահտ ընենք, որ նախ մեր սիրտը
տեսնալով անոր կեօրէ կարողութի տայ
որ ամօթով չըլլանք, պարզերեսութե
առաջ տանինք այս իշխանութի, որ վեր-
ջապէս իր աքքայութե՛ն ալ արժանի ըլ-
լանք. ՎՄէն:

Handwritten text on the left side of the page, possibly a list or index, written in a cursive script.

Multiple lines of handwritten text in blue ink, arranged in a list-like format. The text is mirrored across the page, suggesting bleed-through from the reverse side.